

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANA BİLİM DALI**

**AİLE SORUNLARININ ÖNLENMESİNDE AİLE İÇİ İLETİŞİMİN
ETKİSİ**

BERNA AÇIKGÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Yusuf GENÇ

EYLÜL - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİLE SORUNLARININ ÖNLENMESİNDE AİLE İÇİ
İLETİŞİMİN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Berna AÇIKGÖZ

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

“Bu tez 12/09/2025 tarihinde yüzyüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri
bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Yusuf GENÇ	Başarılı
Doç. Dr. İsmail AKYÜZ	Başarılı
Doç. Dr. Nebile ÖZMEN	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Berna AÇIKGÖZ
12/09/2025

ÖN SÖZ

Her şeyden önce, akademik eğitim sürecimi başarıyla tamamlamayı nasip ederek bu lütfu ve imkânı bana bahşeden Yüce Rabbime sonsuz şükürler olsun.

Eğitim hayatımda her daim bana rehberlik eden, engin bilgi ve tecrübesiyle yol gösteren, kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Yusuf GENÇ'e en derin saygı ve minnetlerimi sunarım. Kendisiyle çalışmak benim için büyük bir onur ve akademik gelişimime önemli katkılar sağlayan değerli bir deneyimdi.

Tezimin gelişmesindeki yapıcı katkıları, desteği ve yardımcı için Doç. Dr. Umut SOLMAZ hocama ayrıca şükran borçluyum.

Değerli fikirleriyle çalışmamı zenginleştiren jüri üyeleri Doç. Dr. Nebile ÖZMEN ve Doç. Dr. İsmail AKYÜZ'e en içten şükranlarımı iletirim. Eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nün tüm değerli hocalarına da ayrıca minnettarım.

Bu süreçte tüm nazımı çeken, sabır ve anlayışla her daim yanımda olan sevgili annem Penpe AÇIKGÖZ, babam Mustafa AÇIKGÖZ ve biricik kardeşlerim Selda ve Esmâ AÇIKGÖZ'e sonsuz minnettarım. Onların duaları, maddi ve manevi destekleri bu yolculuğu kolaylaştıran en büyük gücüm oldu. Her zaman beni destekleyen canım ailem iyi ki varsınız.

Üniversite yıllarımdan beri her zaman yanımda olan, gerek dertlerimde gerekse sevinçlerimde değerli dostluğuyla bana güç veren Kader TORUNOĞLU'na ve yüksek lisans sürecimde beni destekleyen Ebrar MERDE'ye de kocaman bir teşekkür borçluyum. Veri toplama sürecinde ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen, katkıda bulunan isimsiz tüm kişi ve kurumlara ayrı ayrı teşekkür ederim.

Berna AÇIKGÖZ
12/09/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
---	---

1.1. Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile.....	9
1.1.1. Aile Türleri/Yapısı.....	11
1.1.2. Ailenin İşlevleri	15
1.1.3. Ailenin Oluşumu ve Eş Seçimi.....	16
1.1.4. Ailenin Dönüşümü.....	17
1.1.4.1. Modernizm, Batılılaşma ve Kapitalizm	19
1.1.4.2. Kadının Dönüşümü	21
1.1.4.3. Cinsel Özgürlük Algısının Aile Yapısı Üzerindeki Etkisi.....	26
1.2. Ailede Yaşanan Problemler.....	28
1.2.1. Çocuklarla İlgili Sorunlar	29
1.2.2. Aile ve Akrabalardan Kaynaklı Sorunlar	29
1.2.3. Cinsel Sorunlar	30
1.2.4. Kıskançlık ve Güven Sorunları	31
1.2.5. Şiddet Sorunu	31
1.2.6. Maddi Sorunlar	32
1.2.7. Kültür ve Kişilik Farklılıklarından Kaynaklı Sorunlar.....	33
1.2.8. İş Bölümüyle İlgili Yaşanan Sorunlar	33
1.2.9. Kötü Alışkanlıklardan Kaynaklı Sorunlar	33
1.2.10. Eşlerin Birbirine Kötü Davranmasıyla İlgili Sorunlar.....	33
1.2.11. Eşlerin Birbirine Karşı İlgisizliği	34
1.2.12. Aile İçi İletişim Sorunu	34
1.2.13. İletişim Kaynaklı Aile İçi Sorun.....	35
1.2.14. Ebeveyn Çocuk İletişimi	36

1.3. İletişim.....	39
1.3.1. İletişim Öğeleri.....	40
1.3.2. İletişim Türleri.....	41
1.3.3. İletişim Engelleri	43
1.3.4. İletişimsizliğin Nedenleri	44
1.3.5. Sağlıklı İletişim	45
1.4. Eşler Arası İletişim.....	45
1.4.1. Aile İçi İletişimi Etkileyen Faktörler.....	51
1.4.2. Ailenin ve Eşinin Beden Dilini Bilmek.....	53
1.4.3. İletişim Hatalarının Aileye Etkileri	55
1.4.4. Ailede Sağlıklı İletişim.....	55
1.4.5. Ailede Konuşabilmek ve İstişarenin önemi.....	58
1.4.6. Doğru İletişim ve Sağlıklı Aile.....	60
1.5. Aile İçi İletişim ve Sosyal Hizmet	64
1.5.1. Yaşantısal Aile Terapisi Sistemleri Yaklaşımı.....	64
1.5.2. Aile Danışmanlığının Ailedeki Yeri.....	68
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	72
2.1. Hipotez Test Modeli.....	72
2.2. Hipotezler	72
2.3. Veri Toplama Teknikleri.....	73
2.4. Evren ve Örneklem.....	74
2.5. Veri Toplama Araçları	77
2.6. Veri Toplama Süreci	79
2.7. Veri Analizi	79
2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	83
3. BÖLÜM: BULGULAR.....	85
3.1. Pilot Uygulamaya Yönelik Madde Analizi	85
3.2. Açıklayıcı Faktör Analizi	86
3.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	89
3.4. Aile İçi Sorun Çözme Yolları ve Yardım Alma Davranışlarına İlişkin Bulgular	90
3.5. Fark Analizleri.....	91

3.5.1. Cinsiyete Göre Eşler Arası İletişim	92
3.5.2. Yaşa Göre Eşler Arası İletişim	93
3.5.3. Eğitim Durumuna Göre Eşler Arası İletişim	93
3.5.4. Eş Eğitim Durumuna Göre Eşler Arası İletişim	94
3.5.5. Aile Tipine Göre Eşler Arası İletişim.....	94
3.5.6. Evlilik Süresine Göre Eşler Arası İletişim	95
3.5.7. Evlenme Yaşına Göre Eşler Arası İletişim.....	95
3.5.8. Evlenme Şekline Göre Eşler Arası İletişim.....	96
3.5.9. Çocuklarla İlgili Sorunlara Göre Eşler Arası İletişim	96
3.5.10. Aile ve Akrabalarıyla İlgili Anlaşmazlıklara Göre Eşler Arası İletişim .	97
3.5.11. Cinsel Sorunlara Göre Eşler Arası İletişim	98
3.5.12. Kıskançlığa Göre Eşler Arası İletişim	98
3.5.13. Maddi Sorunlara Göre Eşler Arası İletişim	99
3.5.14. Aile İçi İletişim Sorunlarına Göre Eşler Arası İletişim	100
3.5.15. Kültür ve Kişilik Farklılıkları Sorunlarına Göre Eşler Arası İletişim ...	100
3.5.16. Kötü Alışkanlıklara Göre Eşler Arası İletişim	101
3.5.17. İlgisizlik Sorununa Göre Eşler Arası İletişim	102
3.5.18. Güvensizlik Sorununa Göre Eşler Arası İletişim	102
SONUÇ	104
KAYNAKÇA.....	112
EK	120
ÖZGEÇMİŞ	125

KISALTMALAR

AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
ASHB	: T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
EİÖ	: Eşler Arası İletişim Ölçeği
KGO	: Kapsam Geçerliliği Oranı
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin Testi
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Açıklayıcı Faktör Analizi Örneklemi*	75
Tablo 2: Doğrulamalı Faktör Analizi Örneklemi*	76
Tablo 3: Aile İçi İletişimi Değerlendirme Ölçeği Soru Havuzu.....	81
Tablo 4: Ölçeğe İlişkin Pilot Uygulamanın Madde Analizi	86
Tablo 5: Ölçeğe İlişkin Ana Uygulamanın Madde Analizi	87
Tablo 6: Ölçeğin Açıklayıcı Faktör Analizi	88
Tablo 7: Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları ve Kabul Edilen Değerler	89
Tablo 8: Aile İçi Sorunların Çözümü İçin İzlenen Yollar	90
Tablo 9: Aile İçi Sorunların Çözümü İçin Yardım Alınan Kişiler	91
Tablo 10: Cinsiyete Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi.....	92
Tablo 11: Yaşa Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	93
Tablo 12: Eğitim Durumuna Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	93
Tablo 13: Eşin Eğitim Durumuna Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi.....	94
Tablo 14: Aile Tipine Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi.....	94
Tablo 15: Evlilik Süresine Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	95
Tablo 16: Evlenme Yaşına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi.....	95
Tablo 17: Evlenme Şekline Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi.....	96
Tablo 18: Çocuklarla İlgili Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	96
Tablo 19: Eşlerin Aile ve Akrabalarıyla Yaşadıkları Anlaşmazlıkları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	97
Tablo 20: Cinsel Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	98
Tablo 21: Kıskançlık Sorunu Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	98
Tablo 22: Maddi Sorunlar Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	99
Tablo 23: Aile içi İletişim Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	100
Tablo 24: Kültür ve Kişilik Farklılıklarından Kaynaklı Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi	100

Tablo 25: Kötü Alışkanlıklar Kaynaklı Sorunlar Yaşama Sıklığına Göre Ölçek	
Puanlarının Değerlendirilmesi	101
Tablo 26: Eşlerin Birbirine Karşı İlgisizlik Sorunu Yaşama Sıklığına Göre Ölçek	
Puanlarının Değerlendirilmesi	102
Tablo 27: Güvensizlik Sorunu Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının	
Değerlendirilmesi	102
Tablo 28: Hipotezlerin Sonuç Tablosu'	103

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Kapsam Geçerliliği Oranı Hesaplama Denklemi.....	82
Şekil 2: Ölçeğe İlişkin Path Diyagramı.....	90

ÖZET	
Başlık: Aile Sorunlarının Önlenmesinde Aile İçi İletişimin Etkisi	
Yazar: Berna AÇIKGÖZ	
Danışman: Prof. Dr. Yusuf GENÇ	
Kabul Tarihi: 12/09/2025	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 119 (ana kısım) + 6 (ek)
Toplumun temel taşı olan aile sistemi, sağlam bir devlet yapısı ve sağlıklı bir toplum için hayati öneme sahiptir. Ailenin dinamik doğası gereği, zaman içerisinde değişen sorunların çözümünde, temelinde yatan iletişime yeterli önemin verilmemesi, sunulan çözümleri yetersiz kılmaktadır. Zayıflayan aile içi iletişim; özellikle eşler arasında yabancılaşmaya, duygusal mesafenin artmasına ve çeşitli aile içi sorunlara yol açarak aile birliğini zedelemektedir. Bu nedenle, aile içi iletişimin rolü kritik bir öneme sahiptir. Alanyazın, aile sorunlarının çözümünde aile içi iletişimi doğrudan inceleyen kapsamlı çalışmalar ve bu konuyu ölçen geçerli araçlar açısından eksiklikler barındırmaktadır. Bu eksiklikten yola çıkarak, bu çalışmanın temel amacı, sağlıklı bir toplumsal yapının temel direği olan ailenin sorunlarını önlemede aile içi iletişimin rolünü ve etkisini incelemek, aynı zamanda eşler arasındaki iletişim biçimini ölçen bir ölçek geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda nicel araştırma deseniyle sosyo-demografik ve evlilik özellikleri, aile içi sorunlara ve iletişime dair sorular kullanılmıştır. Elde edilen veriler, betimsel istatistikler, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ile fark analizleri kullanılarak analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışma sonucunda, aile içi sorunlar ile aile içi iletişim arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bulgular; eşlerin birbirlerini duygusal olarak desteklemesinin, güvene dayalı ve açık/şeffaf iletişim kurmasının aile sorunlarını azaltıcı, çatışma dinamiklerini önleyici ve çözümleyici bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular doğrultusunda "Eşler Arası İletişim Ölçeği" geliştirilmiş ve sağlıklı iletişimin aile danışmanlığı hizmetleriyle desteklenmesinin önemi vurgulanmıştır.	
Anahtar Kelimeler: Aile, Aile Sorunları, Aile İçi İletişim, Aile Danışmanlığı, Sosyal Hizmet	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Effect of Family Communication in Preventing Family Problems	
Author of Thesis: Berna AÇIKGÖZ	
Supervisor: Prof. Dr. Yusuf GENÇ	
Accepted Date: 12/09/2025	Number of Pages: x (pre text) + 119 (main body) + 6 (add
The family system, as the cornerstone of society, holds vital importance for a strong state structure and a healthy community. Due to the dynamic nature of the family, failing to give sufficient importance to communication—especially in addressing evolving problems over time—renders proposed solutions inadequate. Weakening intra-family communication, particularly between spouses, leads to alienation, increased emotional distance, and various domestic issues, thereby undermining family unity. Therefore, the role of communication within the family holds critical importance. The literature reveals significant gaps in comprehensive studies that directly examine intra-family communication in resolving family problems, as well as in the availability of valid tools to measure this concept. Based on this gap, the primary aim of this study is to investigate the role and impact of intra-family communication in preventing problems within the family, which is the cornerstone of a healthy social structure, and to develop a scale to measure communication styles between spouses. To achieve this aim, a quantitative research design was adopted, incorporating questions related to socio-demographic and marital characteristics, family-related problems, and communication. The collected data were analyzed using descriptive statistics, exploratory and confirmatory factor analyses, and difference analyses. The study found a significant relationship between family problems and intra-family communication. Findings indicate that emotional support between spouses and communication based on trust and transparency reduce family problems and prevent or resolve conflict dynamics. Based on these results, the "Spousal Communication Scale" was developed, and the importance of supporting healthy communication through family counseling services was emphasized.	
Keywords: Family, Family Problems, Family Communication, Family Counseling, Social Work	

GİRİŞ

Aile, toplumu oluşturan en küçük sosyal birim olmakla birlikte, toplumsal bütünlük ve sürdürülebilirlik açısından hayati bir öneme sahiptir. Toplumumuzda aileye atfedilen değer doğrultusunda, ailenin korunması ve sağlıklı bir yapıda sürdürülebilmesi temel bir öncelik olarak değerlendirilmektedir. Çünkü aile yapısının işlevsel olması yalnızca bireylerin refahını değil, aynı zamanda toplumun genel sağlığını ve huzurunu da doğrudan etkilemektedir. Bu işlevselliğin temelini ise etkili ve sağlıklı aile içi iletişim oluşturmaktadır.

İnsanın biyopsikososyal gelişiminin temellerinin atıldığı ilk kurum olan aile, aynı zamanda bireyin ilk sosyalleşme alanıdır. Aile ortamında kazanılan tutum ve davranışlar, bireyin kişilik gelişimi ve toplumsal uyumu üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Dolayısıyla bireysel ve toplumsal düzeyde refahın sağlanması için aile kurumunun sağlıklı işlemesi bir zorunluluktur.

Aileye Aile Sistemleri Kuramı çerçevesinde yaklaşım, ailenin karmaşık yapısını anlamak için önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Sosyal hizmet perspektifiyle değerlendirildiğinde aile, mikrodan makroya uzanan çok katmanlı bir sistem olarak görülmektedir. Her aile kendi içinde bir bütün olarak işleyen bir sistemdir ve bu sistemi oluşturan bireyler de kendi başlarına alt sistemleri temsil etmektedir. Aile sisteminde yaşanan herhangi bir aksaklık, yalnızca bireyi değil tüm yapıyı etkileyebilmekte; bu nedenle sorunların kalıcı şekilde çözülebilmesi için sistemin bütünsel olarak ele alınması gerekmektedir. Bu süreçte aile içi iletişimin niteliği, sorunun hem tespiti hem de çözümü açısından kritik öneme sahiptir.

Bu çalışma, aile içi iletişim ve aile sorunları üzerine bir değerlendirme yapmayı ve bu doğrultuda bir ölçme aracı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, aile sorunları ve eşler arası iletişim konuları kavramsal ve kuramsal bir çerçevede ele alınmaktadır. İkinci bölümde, araştırmanın hipotezleri ve yöntemi açıklanmaktadır. Üçüncü bölüm ise geliştirilen eşler arası iletişim ölçeğinin geliştirilme sürecine ve bu ölçeğe ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Son olarak, dördüncü bölümde çalışmanın sonuçları genel bir değerlendirme ile sunulurken, aile içi iletişimin söz konusu sorunların çözümünde ve önlenmesindeki belirleyici rolü vurgulanmakta ve elde edilen bulgular ışığında gelecek araştırmalar ile uygulamalara yönelik önerilerde bulunmaktadır.

Aile yapıları zamanla değişen toplumsal dinamikler, ekonomik koşullar, kültürel dönüşümler ve bireysel beklentiler doğrultusunda evrilmiştir. Bu dönüşüm yalnızca yapısal değişiklikleri değil, aynı zamanda aileye dair kavramsal çerçevelerin de yeniden şekillenmesini beraberinde getirmiştir. Yeni aile modelleri, roller ve ilişkiler bağlamında yeni kavramlar ortaya çıkarırken, geleneksel anlamda var olan birçok kavram da yeniden tanımlanarak dönüşmüştür. Bu değişim, aileyi hem güçlü hem de kırılgan bir yapıya dönüştürmüştür; sorunların doğasını da daha karmaşık hale getirmiştir. Zira bir yapının dönüşümünü anlamadan, yani sorunun kökenini kavramadan kalıcı ve etkili çözümler üretmek mümkün değildir. Bu nedenle ailedeki dönüşüm sürecini anlamak, günümüz aile sorunlarının çözümünde temel bir gereklilik halini almıştır.

Ailede yaşanan sorunların önemli bir kısmı, iletişim eksikliği, yanlış anlamalar veya hatalı iletişim biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Basit düzeydeki anlaşmazlıklar, sağlıklı iletişim ortamında zamanla büyüyerek içinden çıkılmaz bir hale gelebilmektedir. Bu durum, iletişimin yalnızca sorunların kaynağında değil, aynı zamanda çözümünde de merkezi bir rol üstlendiğini göstermektedir. Etkin, açık ve empatik iletişim becerileri, aile üyeleri arasında güven ve anlayışı güçlendirerek hem mevcut sorunların çözümüne katkı sunmakta hem de olası çatışmaların önlenmesini sağlamaktadır.

Karasar'a (2016) göre problem, bireyin karşılanmayan ihtiyaçları nedeniyle fiziksel veya düşünsel rahatsızlık hissetmesine yol açan, kararsızlık yaratan ve birden fazla çözüm alternatifi sunan her türlü güçlük olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, aile yaşamının da çeşitli problemler barındırmasından hareketle, bu çalışmanın temel problem alanı, eşler arası iletişimi bilimsel olarak ölçebilecek bir ölçek aracı geliştirmek ve bu aracın demografik değişkenler ile aile sorunlarına göre farklılıklarını değerlendirmektir. Dolayısıyla, etkili iletişimin aile içi sorunların önlenmesi ve çözülmesinde kritik bir rol oynadığına işaret etmektedir.

Bu araştırmanın temel odak noktası, iletişimi hem bir sorun kaynağı hem de bir çözüm aracı olarak ele almaktır. Çalışma, aile içi iletişimin niteliğinin iyileştirilmesinin, aile sorunlarının çözülmesinde ve önlenmesinde belirleyici bir faktör olduğu savını temel almaktadır. Bu çerçevede, araştırmanın problem cümlesi "Aile içi sorunların önlenmesinde aile içi iletişimin etkisi vardır" şeklinde belirlenmiştir. Belirlenen bu problem cümlesi doğrultusunda geliştirilen anket formu aracılığıyla araştırma soruları ve

hipotezler test edilmiş, elde edilen veriler ilgili istatistiksel analizlerle değerlendirilerek sonuçlar raporlanmıştır.

Dolayısıyla bu çalışma, aile sistemleri yaklaşımı çerçevesinde aile yapısındaki dönüşümü, ortaya çıkan aile sorunlarını ve bu sorunların önlenmesinde aile içi iletişimin rolünü bütüncül bir yaklaşımla ele alarak bir ölçek geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal hizmet disiplini doğrultusunda, çalışmanın sonunda bir çözüm önerisi olarak aile danışmanlığı sunulmaktadır. Aile danışmanlığı; bireylerin, çiftlerin ve ailelerin yaşadığı iletişim temelli sorunlara profesyonel destek sunarak, hem bireysel hem de sistem düzeyinde iyileşme sağlayan önemli bir hizmet alanıdır. Bu danışmanlık hizmeti, aile içi iletişimi güçlendirmeyi ve aile yapısını yeniden işlevsel hale getirmeyi amaçlayarak, daha sağlıklı bir toplum inşa etmede önemli bir rol oynamaktadır.

Araştırmanın Konusu

Aile, bireyin ilk ilişkilerini kurduğu, değerleri öğrendiği ve kişilik gelişiminin temellerini attığı en önemli sosyal yapıdır. Ancak günümüzde aileler, sosyal, kültürel ve ekonomik değişimlerin etkisiyle çok boyutlu sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların büyük bir kısmı doğrudan ya da dolaylı olarak iletişim eksikliğinden veya sağlıklı iletişim biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın temel konusu; ailelerde yaşanan sorunların çözümünde aile içi iletişimin etkisini incelemek ve bu konuyla ilgili bir ölçek geliştirmektir.

Araştırmanın temel hipotezi, "Aile sorunlarının önlenmesinde aile içi iletişimin etkisi vardır." önermesine dayanmaktadır. Bu hipotez doğrultusunda, çalışmada ailede yaşanan sorunların temelinde yer alan iletişim problemleri ele alınmakta ve çözüm yolları bu temel üzerinde şekillendirilmektedir. Nitekim Erdim (2022b), aile içi sorunların büyük bir kısmının eşlerin duygu ve düşüncelerini açıkça paylaşamamasından kaynaklandığını vurgulamaktadır. Bu çerçevede, iletişim yalnızca bir sorun kaynağı olarak değil, aynı zamanda bu sorunların çözümünde kritik bir anahtar olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşme ve kültürel etkileşim, aile yapılarında da köklü dönüşümlere yol açmıştır. Modernleşmenin özellikle batılılaşma biçiminde algılanması, kültürel değerlerin zayıflamasına ve bireylerde kimlik kaybına neden olmuştur. Kitle iletişim araçları, dijitalleşme ve popüler kültür etkisiyle bireylerin yaşam tarzları değişmiş, bu durum aile kurumunu doğrudan etkilemiştir. Toplumun temel taşı olan ailedeki bu dönüşümün doğru

şekilde anlaşılması, kalıcı çözümler üretilebilmesi için zorunludur. Zira bir yapının dönüşümünü anlamadan, yani sorunun kökenini kavramadan etkili çözümler geliştirmek mümkün değildir.

Ailelerin yaşadığı sorunlar, bu sorunları ifade etme biçimleri ve çözüm arayışları zamanla farklılaşmış; en fazla değişim ise iletişim alanında yaşanmıştır. Geleneksel aile yapısındaki dolaylı ve otorite temelli iletişim biçimleri yerini daha açık, birey merkezli ve dijitalleşmiş iletişim tarzlarına bırakmıştır. Ancak bu dönüşüm, her zaman sağlıklı iletişim ortamları yaratmamış; aksine, iletişimsizlik, yanlış anlaşılmalara ve duygusal kopukluklar çoğu zaman sorunların derinleşmesine neden olmuştur.

İnsan biyopsikososyal bir varlıktır ve bu çok yönlü doğası, onun sürekli iletişim içinde olmasını zorunlu kılar. Bu iletişimin ilk ve en güçlü kurulduğu yer ise ailedir. Birey, aile içindeki etkileşimlerden beslenir ve bu etkileşimler, onun kişilik yapısını ve sosyal uyumunu doğrudan etkiler. Bu nedenle aile içi iletişimdeki dinamikleri anlamak; bireyin ruhsal sağlığı, aile sisteminin işlevselliği ve toplumun genel refahı açısından büyük önem taşımaktadır.

Sağlıklı ve doğru iletişimin hâkim olduğu aile ortamları, hem birey hem de sistem düzeyinde daha işlevsel, mutlu ve dengeli bir yapı oluşturur. Duygusal bağların kuvvetlendiği, karşılıklı saygı ve anlayışın geliştiği ailelerde bireyler kendilerini güvende ve değerli hisseder. Böyle ailelerde yetişen çocuklar da sosyal yaşamda daha sağlıklı bireyler olarak yer alır. Bu durum, toplumsal sağlığa doğrudan katkı sağlamaktadır.

Bu çerçevede araştırmanın temel konusu, iletişimi hem bir sorun kaynağı hem de çözüm aracı olarak ele almakta ve aile içi iletişimin niteliğini iyileştirmenin, aile sorunlarını çözmeye belirleyici rol oynadığını savunmaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın sonunda bir çözüm önerisi olarak aile danışmanlığı önerilmektedir. Aile danışmanlığı, iletişim temelli sorunlara profesyonel destek sunarak, aile sisteminin yeniden işlevselleştirilmesini ve daha sağlıklı bir toplum yapısının inşasını hedefleyen önemli bir hizmet alanıdır.

Araştırmanın Amacı

Creswell'e (2017) göre bir araştırmanın amacı, ele alınacak temel problemi çözmeye yönelik yanıt aranan soruları veya test edilecek hipotezleri belirgin bir biçimde ortaya koyarak, çalışmanın neyi gerçekleştirmeyi hedeflediğini belirtir. Bu doğrultuda, bu araştırmanın temel amacı, aile içi iletişimin aile sorunlarının önlenmesi üzerindeki

etkisini bilimsel verilerle belirlemek ve bu amaca hizmet edecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Geliştirilen bu ölçek, aile içi sorunların temelinde yatan iletişim problemlerini doğrudan ele alması ve bu ilişkiyi aile sisteminin dönüşen yapısı çerçevesinde incelemesi sayesinde, literatürdeki önemli bir boşluğu gidermeyi hedeflemektedir.

Aile bütün toplumlar için önemli bir kavram olsa da Türkiye’de aile, toplumun ve devletin temeli olarak görüldüğü için ayrıca önem verilen bir kavramdır. Ancak eşler arası uyum sorunları, ekonomik sıkıntılar, sadakatsizlik, kıskançlık, şiddet, anne-baba ve çocuk ilişkisindeki sorunlar, depresyon, bağımlılık vb. sorunlar ve bütün bu problemlerin temelinde yer alan aile içi iletişim problemleri aileleri olumsuz etkilemektedir. Kişilerin en temel ihtiyaçlarından biri olan kendini ifade etme ve anlaşılma işlevini sağlayan iletişimde yaşanan sorunlar, pek çok aile içi sorunun oluşumunda başlıca etkindir. Birbirleriyle konuşamayan, anlaşılamayan aile fertleri zamanla birbirlerine yabancılaşmaya başlamakta ve böylece birçok aile içi probleme temel oluşturmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada aile içi problemlerin temelini oluşturan aile içi iletişimin etkisini incelemek amaçlanmaktadır.

Günümüzde aile yapıları, toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimlerle birlikte önemli bir dönüşüm süreci geçirmektedir. Bu dönüşüm, hem aile yapısında hem de aile üyeleri arasındaki ilişkilerde yeni ihtiyaçlar ve sorun alanları doğurmuştur. Bu sorunların büyük bir kısmı, iletişim eksikliği, hatalı iletişim biçimleri ya da duygusal kopukluklardan kaynaklanmaktadır. Araştırmada, iletişimi yalnızca sorunların temel nedeni olarak değil, aynı zamanda çözümün anahtarı olarak ele almak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın özel amacı ise, değişen aile yapısı içinde ortaya çıkan iletişim temelli sorunları anlamak, bu sorunların toplumsal bağlamla ilişkisini ortaya koymak ve etkili iletişim becerilerinin aile içi ilişkiler üzerindeki iyileştirici etkisini değerlendirmektir. Aynı zamanda araştırma, aile danışmanlığı uygulamalarının bu sürece katkılarını inceleyerek somut çözüm önerileri sunmayı da hedeflemektedir. Bu araştırma, aile sorunlarının temelinde iletişimin yer almasından hareketle, aile içi sorunların çözümünde sağlıklı ve etkili iletişimin rolünü ve biçimini incelemektedir. Ayrıca aile sorunlarının çözümünde olması gereken sağlıklı iletişimle toplumun bilinçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Araştırmanın önemi genel olarak araştırmacının amacını oluşturmaktadır (Solmaz, 2024). Bilimsel metinlerde amaç "ne yapılacağını" ifade ederken, önem ise "neden yapılacağını" ve "tamamlandığında ne gibi bir fayda sağlayacağını" açıklamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın odak noktası ve önemi, aile sorunlarında iletişimin niteliğini değerlendirmeye olanak tanıyan bir ölçme aracı geliştirmek ve bu aracın geçerliliğini ile güvenilirliğini ortaya koymaktır. Geliştirilen bu araç sayesinde toplanacak veriler, aile sorunlarının anlaşılmasında iletişimin rolünü ve kritik konumunu belirlemede literatüre katkı sağlayacaktır.

Aile içi iletişim, yalnızca bireysel ilişkilerin niteliğini değil, aynı zamanda aile yapısının bütünlüğünü ve toplumun genel refah düzeyini etkileyen temel bir unsurdur. Sağlıklı bir iletişim ortamı aile bireylerinin kendilerini ifade edebilmelerini, anlaşılma hissini yaşamalarını ve duygusal bağlarını güçlendirmelerini sağlar. Buna karşılık aile içi iletişimde yaşanan aksaklıklar, anlaşmazlıklar, duygusal kopukluklar ve çatışmaların temelini oluşturmakta; zamanla aile bireyleri arasında yabancılaşmaya ve ilişkilerin işlevsiz hale gelmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, aile içi iletişimin niteliği, ailede yaşanan sorunların anlaşılması ve çözülmesinde belirleyici bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Alanyazın incelendiğinde aile içi iletişim ve aile sorunları konularında psikoloji, sosyoloji, sosyal hizmet, iletişim bilimleri, din, sağlık yönetimi, spor ve halkla ilişkiler gibi birçok disiplinde çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak mevcut alanyazında, aile içi sorunlar ve çözüm önerileri ile aile içi iletişim konularının genellikle birbirinden bağımsız olarak ele alındığı dikkat çekmektedir. Aile içi sorunlar çoğunlukla aile danışmanlığı bağlamında iletişimle ilişkilendirilmiş ancak iletişimin doğrudan sorun çözümünün merkezine alındığı bütüncül ve derinlemesine çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır.

Bu durum, aile sorunlarının önlenmesinde iletişim ekseninde yürütülen kapsamlı bir araştırmaya duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, söz konusu Eşler Arası İletişim Ölçeği'ne dair çalışma hem aile içi sorunların temelinde yatan iletişim problemlerini doğrudan ele alması hem de bu ilişkiyi aile sisteminin dönüşen yapısı çerçevesinde incelemesi bakımından literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Ayrıca sosyal hizmet literatürüne aile sorunlarının önlenmesi ve

çözümüne yönelik aile danışmanlığını uygulanabilir bir model olarak sunmakta ve aynı zamanda elde edilmesi beklenen bulgular, aile danışmanlığı ve sosyal hizmet alanlarında çalışan uzmanlara, aile politikaları geliştiren karar vericilere ve aile eğitimi programları yürüten kurumlara, uygulamaya dönük karar alma süreçlerinde kullanılabilecek bilimsel dayanaklar sunacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın bir diğer önemli yönü ise toplumu aile içi iletişimin önemi konusunda bilinçlendirmeye katkı sunma potansiyelidir. Elde edilen veriler, aile içi ilişkilerde sağlıklı iletişimin nasıl kurulabileceği konusunda öneriler geliştirerek, eğitim programları ve müdahale stratejilerine bilimsel zemin sağlayacaktır. Bu yönüyle araştırma, yalnızca akademik bilgi üretmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal fayda üretme hedefiyle de örtüşmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

"Aile Sorunlarının Önlenmesinde Aile İçi İletişimin Etkisi" başlıklı bu çalışma, nicel araştırma yöntemi çerçevesinde, alan araştırması deseniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma, aile içi iletişimin aile sorunlarını önlemedeki rolünü belirlemek amacıyla, nicel yöntemlerden ilişkisel tarama modeline dayanmaktadır. Karasar'ın (2016: 109) tanımına göre bu model, birden fazla değişken arasındaki muhtemel ilişkileri ve bu ilişkilerin gücünü ortaya koymak için kullanılan bir yaklaşımdır. Bu çerçevede, çalışma herhangi bir deneysel müdahale veya manipülasyon olmaksızın, değişkenler arasındaki ilişkileri betimsel bir yaklaşımla incelemiştir.

Araştırmanın örneklemi, Karabük ilinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri evli bireylerden oluşmaktadır. Bu popülasyondan basit rastgele örnekleme yöntemiyle, ilk aşama için 301, ikinci aşama için 305 olmak üzere toplam 606 katılımcı belirlenmiş ve veri toplama tekniği olarak anket formu uygulanmıştır. Anket yöntemi, kısa sürede çok sayıda katılımcıdan veri toplama imkânı sağlaması ve verilerin standardizasyonuna olanak tanınması gibi avantajları nedeniyle bilimsel çalışmalarda sıklıkla tercih edilmektedir (Karasar, 2016).

Elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS programı aracılığıyla analize hazır hale getirilmiştir. Veri analizi sürecinde betimsel istatistikler, T Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Açıklayıcı ve Doğrulayıcı Faktör analizleri ve Fark Analizleri gibi çeşitli istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Bu analizler sonucunda “Eşler

Arası İletişim Ölçeği” adıyla yeni bir ölçek tasarlanmış ve araştırmanın bulguları yorumlanarak anlamlı çıkarımlar yapılmıştır.

Çalışmanın metodoloji bölümünde, araştırmanın yöntemsel çerçevesi, hipotezleri, evren ve örneklem özellikleri, veri toplama yöntemi, ölçme araçları, sınırlılıkları ve temel varsayımları gibi tüm detaylar sunulmuştur.

1. BÖLÜM: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Toplumsal Bir Kurum Olarak Aile

Toplumun en küçük kurumu olan aile, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olup, toplumun temelini oluşturduğundan, zaman içerisinde aileye yönelik çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. En temel ve klasik tanımıyla aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan dinamik bir yapıyı ifade eden kurumdur. “Sosyal yapı bakımından ele alındığında aile, evlilikle başlayan; kan bağı, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirine bağlanan, rol ve statüler vasıtasıyla konumlanan bireylerin içinde bulunduğu sosyal grup/yapıdır” (Taylan, 2009: 119).

Ailenin başlangıcını oluşturan nikâh, evliliğin yasal bir zemin kazanmasını sağlayarak onu toplumsal düzeyde meşrulaştırmaktadır. Bireyin psikososyal ihtiyaçları; aidiyet, sevgi, güven ve destek gibi temel unsurlar açısından değerlendirildiğinde, evlilik kurumu bu ihtiyaçların karşılanmasında toplumsal bir kurum olarak önemli bir işlev görmektedir. Bu bağlamda, aile sadece iki bireyin bir araya gelmesinden öte, toplumun temel yapı taşı olarak bireylerin duygusal ve sosyal gelişimini destekleyen, aynı zamanda toplumsal değerlerin aktarımını sağlayan kritik bir rol üstlenmektedir. Bu sebeple Şıvkın (2014: 21) iyi bir evliliğin toplumu ahlâkî çözüntü ve çöküntüden koruyan bir kalkan olduğunu ifade etmektedir.

Bireyin içinde doğduğu aile, aslında daha büyük bir toplumun içinde yer alan özel bir kurum olup, bireyin yaşamının geri kalanını önemli ölçüde şekillendiren belirleyici bir başlangıç noktasıdır (Karataş, 2001: 90). Bireyler, aile yapıları içerisinde şekillenirken; aileler de toplumun temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu işleyiş, mikro düzeyden makro düzeye doğru ilerleyen bir sistematik yapı meydana getirmektedir. Karataş’a (2001) göre aile, toplumsal yapı içinde önemli bir konuma sahiptir ve toplumsal yapının değişimiyle aile sistemi arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Dolayısıyla toplumsal düzeyde köklü bir değişim hedefleniyorsa, bu değişimin bireyden başlaması kaçınılmazdır. Parçadan bütüne giden bu yaklaşım doğrultusunda; sağlıklı, mutlu ve refah düzeyi yüksek bir toplumun inşası için öncelikle bireyin sağlığı ve iyi oluşu dikkate alınmalıdır.

Bireyin yaşam kalitesini en çok etkileyen çevrelerin başında ise ailenin gelmesi nedeniyle bireyin ruhsal, sosyal ve duygusal gelişimini anlamak ve desteklemek amacıyla aile yapısı ve iç dinamiklerinin kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Sağlıklı evliliklerin oluşturduğu ailelerde yetişen bireyler, sağlıklı ilişkilerin ve olumlu değerlerin topluma yayılmasını sağlayarak, sağlıklı toplumların oluşmasında belirleyici bir konuma sahiptir. Dolayısıyla, refah içinde bir toplumun tesisi ve toplumun korunması noktasında, sağlıklı ve güçlü aileler büyük önem taşımaktadır.

Türk toplum yapısında kadın, aile kurumu içerisinde merkezi bir rol üstlenmektedir. Nasıl ki sağlıklı bir toplumun temelini sağlıklı aileler oluşturuyorsa, sağlıklı bir ailenin sürdürülebilirliği de sağlıklı bireylere, özellikle sağlıklı kadınlara bağlıdır. Bu noktada “sağlıklı kadın” ifadesi yalnızca fiziksel iyilik hâlini değil; duygusal, zihinsel ve sosyal açıdan iyi olma durumunu da kapsamaktadır. Kadın, yalnızca ailenin kurucusu değil; aynı zamanda geleceği şekillendiren nesillerin ilk öğreticisidir. Dolayısıyla, toplumun yapı taşlarının sağlamlığı, büyük ölçüde kadının sağlıklı bireyler yetiştirme kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir.

Bu noktada, Türk atasözlerinden biri olan "Er bozulursa aile, kadın bozulursa ulus bozulur." şeklindeki ifade, kadının yalnızca aile içindeki değil, toplumsal yapının bütünündeki belirleyici konumunu çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Tarihsel süreç içerisinde de kadının aile ve toplum içindeki yeri daima hayati olarak değerlendirilmiş, kadına yönelik her türlü destek ve koruma, dolaylı olarak toplumun da güçlenmesine hizmet etmiştir.

Kadın ve erkek, fizyolojik, psikolojik ve fitri açıdan birbirlerinden farklı olmakla birlikte, bu farklılıklarıyla birbirlerini tamamlayan varlıklardır. Köse'nin (2016: 131-132) ifade ettiği üzere, kadın ve erkek “iki aynı”yı temsil etmediğinden, ilişkileri çoğu zaman yanlış bir biçimde yalnızca “eşitlik” kavramı üzerinden değerlendirilmektedir. Oysa burada esas olan, tarafların farklılıklarıyla birlikte birbirlerinin gözündeki kıymetini tanımlayan eşdeğerlilik ilkesidir. Bu yaklaşım, ne kadının erkek üzerinde ne de erkeğin kadın üzerinde bir üstünlüğe sahip olduğunu savunmakta; bilakis, kadın ve erkek bir arada olduğunda bir bütünlük meydana getirerek anlam kazandığını ve anlam kazandığını vurgulamaktadır.

İslam dininde aile, toplumun temeli olarak kabul edilmekte ve evlilikle kurulan bu birliğin korunması büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, evlilik kurumunun temelinde “sevgi ve

merhamet” in yer aldığı derin bir manevi bağdan söz edilmektedir. Kur’an-ı Kerim’de birçok ayette kadın ve erkeğin yaratılıştaki ortak bir kökene sahip olduğu vurgulanarak, aralarındaki tamamlayıcılık ilişkisine dikkat çekilmekte ve eşler arasındaki ilişkinin sadece biyolojik ya da sosyal ihtiyaçlarla sınırlı olmayıp karşılıklı şefkat, anlayış, fedakârlık ve samimiyet üzerine kurulu sevgi barındırdığı ifade edilmektedir.

Kadın ve erkeğin karşılıklı rollerini tanıyarak, birbirlerinin hak ve sorumluluklarına saygı göstermeleri İslam’ın aile anlayışının temelini oluşturur (Güçlü, 2014). Nitekim İslam düşüncesinde evlilik ve aile; sadece biyolojik bir birliktelik değil, aynı zamanda ruhsal, ahlaki ve toplumsal bir sözleşmedir (Yavuz, 2008). Dolayısıyla İslam’a göre ideal aile, kadının ve erkeğin farklı ama tamamlayıcı rolleriyle şekillenirken; bu yapının korunması, her iki tarafın da haklarına riayet etmesi ve aralarındaki dengeyi gözetmesiyle mümkündür.

Netice itibarıyla, aile kurumunun korunması ve güçlendirilmesi hedefi doğrultusunda, toplumsal dönüşüm süreçlerinin özellikle kadının yaşadığı değişim ve dönüşüm üzerinden ele alınması, süreçlerinin doğru bir şekilde analiz edilmesi büyük önem taşımaktadır. Kadının toplumsal, ekonomik ve kültürel alanlardaki konumundaki değişiklikler, aile yapısını doğrudan etkilemekte; dolayısıyla, kadının dönüşümünü anlamak, aile kurumunu sağlıklı bir şekilde sürdürebilmenin ön koşulu hâline gelmektedir. Dolayısıyla kadının desteklenmesi ve güçlendirilmesi, yalnızca bireysel bir kazanım değil, aynı zamanda ailenin sağlıklı işleyişi ve sürdürülebilirliği ve toplumu korumak açısından da kritik bir gerekliliktir.

1.1.1. Aile Türleri/Yapısı

Türk ailesinin sahip olduğu çeşitli yapısal özelliklere karşın, literatürde başlıca geleneksel ve modern olmak üzere iki ana kavram altında sınıflandırılmaktadır.

Geleneksel Aile

Geleneksel aile yapısı, anne, baba ve evli çocukların kendi aileleriyle birlikte, hem kuşaklar arası hem de aynı kuşaktaki akrabalık bağlarını içeren geniş bir aileyi ifade etmektedir. Bu aile modelinde akrabalık ilişkileri, örf ve adetler güçlü bir şekilde varlığını sürdürürken, Türkiye’de sıklıkla ataerkil bir yapı hâkimdir. “Aile ile ilgili her türden konuda karar verme yetkisi genellikle evin reisi olan erkekte olmakla birlikte cinsiyetçi sosyalleşme sürecinde belirlenen roller gereği ev içi işlerde sorumluluk çoğunlukla kadınlardadır” (Taylan, 2009: 130).

Zencirkıran’a (2018) göre geleneksel ailelerde eşler arasında tartışma ve anlaşmazlık yaşandığında aile büyüklerinin onlara yol gösterici davranışta bulunmaları, evlilik birliği ve devamı için önemli bir durumdur. Geleneksel ailelerdeki aile büyüklerinin bu davranışı, modern aile anlayışının yaygınlaşmasıyla azalmıştır ve kişilere rehberlik etme görevini aile danışmanı gibi profesyonel uzmanlar almıştır. Ancak burada şöyle bir durum vuku bulmaktadır; bir uzmana danışmak ancak kişilerin talebi doğrultusunda olması bu desteği sınırlandırmaktadır.

Geleneksel ve modern çekirdek aile yapıları, eşler arası çatışmaların ortaya çıkış biçimleri ve bu çatışmaların sonuçları açısından önemli farklılıklar barındırmaktadır. Bu farklılıklar, büyük ölçüde aile yapısının temel özellikleri, iletişim biçimleri ve toplumsal beklentilerdeki dönüşümlerle ilişkilidir. Geleneksel aile yapısında çatışmalar genellikle belirgin cinsiyet rolleri, ataerkil otorite yapısı (Veli Baki & Genç, 2017), bireysel ihtiyaçların aile çıkarlarına tabi kılınması ve özellikle kadınların duygusal ifadede yaşadığı çekingenlik gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda çatışmalar çoğunlukla yüzeysel düzeyde kalmakta, altta yatan sorunlar çözüme kavuşturulamamakta ve boşanma eğilimi düşük seyretmektedir.

Buna karşılık, modern aile yapısında cinsiyet rollerindeki esneklik, kadınların iş yaşamına aktif katılımı ve ekonomik bağımsızlıkları ile bireysel mutluluk (Algan, 2017) ve özgürlük arayışları öne çıkmaktadır. Duygusal ihtiyaçların daha açık biçimde ifade edilmesi, karşılanmadığı takdirde hayal kırıklığını da beraberinde getirmekte ve bu durum evlilik içi çatışmaları tetikleyebilmektedir. Modern ailelerde çatışmaların çözümünde daha yapıcı yöntemler benimsenebilmekle birlikte, bireysel tatminin ön planda tutulması boşanma riskini artırmaktadır.

Çatışma biçimleri açısından değerlendirildiğinde; geleneksel ailelerde sorunlar çoğunlukla sözsüz iletişim, küsme, ani patlamalar ve aile büyüklerinin müdahalesiyle çözüme kavuşturulurken; modern çekirdek ailelerde tartışma, ses tonunun yükselmesi, mantıklı açıklamalarla müzakere süreçleri ve nihayetinde uzlaşma ya da boşanma gibi sonuçlar daha belirgin hale gelmektedir (Genç & Veli Baki, 2017). Velhasıl, geleneksel ailelerde çatışmaların çözümünde kültürel normlar, aile içi hiyerarşi ve kabullenme öne çıkarken, modern çekirdek ailelerde çatışmalar müzakere, eşitlik temelli iletişim ve bireysel beklentiler bağlamında ele alınmakta; bu durum evliliklerin sürdürülebilirliğini hem güçlendiren hem de risk altına sokan çift yönlü bir etki yaratmaktadır.

Modern Aile

Türk ailesi, geçmişten bugüne geçirdiği sosyo-kültürel dönüşümle birlikte, geleneksel aile yapısından modern aile yapısına doğru yeniden şekillenmektedir. Bu dönüşüm, özellikle aile içi ilişkilerde belirginleşmekte; geleneksel otorite temelli ve cinsiyetçi rol dağılımlarından, daha eşitlikçi ve demokratik cinsiyet rollerini benimseyen bir yapıya doğru ilerleme kaydedilmektedir (Taylan, 2009).

Modern aile yapısını benimseyen birliktelikler, genellikle çekirdek aile modelinde olup, anne, baba ve çocuklardan müteşekkil bir yapı sergilemektedir. Bu modern çekirdek ailenin temel özelliklerinden biri de, çocukların evlendikten sonra kendi bağımsız yaşamlarını kurmalarıdır. Zira evlenen çocuğun ebeveynleriyle aynı hanede yaşamaya devam etmesi durumu, modern çekirdek aile yapısından ziyade geleneksel aile modelinin bir özelliği olarak kabul edilmektedir. Bu aile yapısında çocuk sahibi olmak çiftlerin kendi tercihleri, ekonomik durumları ve yaşam hedefleri doğrultusunda sınırlandırılabilir.

Modern aile yapısının bir diğer yaygın biçimi de tek ebeveynli ailelerdir. Boşanma oranlarındaki artışın bir sonucu olarak aile bütünlüğünün bozulmasıyla birlikte, çocukların yalnızca anne veya babalarıyla birlikte yaşadığı tek ebeveynli aileler ortaya çıkmıştır (Zencirkıran, 2016). Bu durum, modern toplumda giderek daha sık rastlanan bir aile modelini temsil etmektedir.

Kurt (2022), modernizmin, aileyi kapitalist ve seküler değerler üzerinden dönüştürürken; postmodernizmin, bireycilik ve tüketim kültürüyle geleneksel değerlerinden koparak işlevsel bir değişime uğrattığını ifade etmektedir. Modern aile anlayışının

şekillenmesinde, sanayileşme ve modernleşme süreçlerinin tetiklediği toplumsal ve insani ilişkilerdeki köklü değişimler önemli bir rol oynamıştır. Bu dönüşümler neticesinde insan ilişkileri ve toplum üzerinde dönüşümler meydana gelmiştir.

Biz” bilincinin yerini “ben” merkezli yaklaşımlara bırakmasıyla birlikte bireysellik ve bencillik ön plana çıkmış, bu durum aile yapısını olumsuz yönde etkilemiştir Oysa “biz” bilinci yalnızca birlikte olmanın anlamlı olduğunu savunmakla kalmaz; aynı zamanda her bireyin kendine özgü ve değerli bir varlık olduğunu da kabul eder (Cüceloğlu, 2021). Bu bağlamda, bireysel değer ancak ortak bir yaşam ve karşılıklı anlayış içinde anlam kazanırken, bencillğe dayalı bir yaklaşım bu değeri artırmamakta, aksine toplumsal ve ailevi bağları zayıflatmaktadır.

“Özgür yaşayan, kendinden başkasını önemsemeyen, canının istediğini yapan bireyler, eş olmanın anlamını yitirdiler” (Tarhan, 2023c: 17). Toplumumuzda aile kurmak, evlenmek iki kişinin beraber yeni bir yuva kurması, eşlerin birlikteliği anlamındayken ve bu evliliklerde eşler arasında biz duygusu hâkimken modern aile anlayışıyla birlikte evlilik kurumu, duygusal ve sosyal bir bütünlükten ziyade, aynı evi paylaşan ancak bireysel sınırlarını koruyan iki ayrı kişinin bir araya geldiği bir yapıya dönüşmüştür. Öyle ki, çocuk bakımı ve aile içi roller gibi temel sorumluluklar dahi, günümüzde zahmetli ve kişisel yaşamı sınırlandırıcı görevler olarak algılanabilmektedir.

Castells (2006), çağdaş toplumlardaki aile yapılarının dönüşümüne dikkat çekerek, bu değişimin getirdiği yeni gereksinimleri vurgulamaktadır. Ona göre, özgürleşen kadınları, bilgiye daha kolay erişen çocukları ve değişen rollerini tanımlama sürecindeki erkekleri kapsayacak şekilde, eşitlikçi ve yeniden yapılandırılmış bir aile modeli oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Zira bu modelde bireylerin bir arada yaşama ve sorumlulukları paylaşma biçimleri yeniden tanımlanmadığı sürece, bireyselleşme eğiliminin ve dijitalleşen ağ toplumuna yönelimin, kişisel huzursuzluklara ve toplumsal gerilimlere yol açabileceği ifade edilmektedir.

Modern aile yapısı, sanıldığı gibi gelişmiş ya da ideal bir aile formu anlamına gelmemektedir (Tarhan, 2023c). Aksine, Batı kültürüne dayalı bir model olması ve yerel kültürel kodlarımızla tam bir bütünlük içinde olmaması nedeniyle, Türkiye'deki modern aile yapısı çoğu zaman geleneksel ve modern değerler arasında sıkışıp kalmaktadır. Bu durum, söz konusu aile modelinin, toplumumuzun temel yapı taşlarından olan

yardımlaşma, dayanışma, aile birliği ve kolektif sorumluluk gibi değerlerle örtüşmemesine neden olmaktadır.

Batı merkezli bireyci anlayışa dayalı modern aile anlayışında bireyin kendi mutluluğunu merkeze alması ve bireysel tatmini öncelemesi, yerel kültürümüzdeki “ailenin bütünlüğü ve ortak mutluluğun önceliği” düşüncesiyle çelişmektedir. Bu çelişki, bireylerde kimlik karmaşasına, ilişkisel doyumsuzluğa ve aidiyet eksikliğine yol açarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sağlıklı aile dinamiklerine zemin hazırlayabilmektedir.

1.1.2. Ailenin İşlevleri

Toplumu oluşturan önemli bir kurum olan aile, zaman içinde çeşitli değişimler ve dönüşümler yaşasa da varlığını devam ettirmektedir. Ailenin toplumdaki rolünü ve bireylerin neden aile yaşamını tercih ettiğini anlamak, ailenin hangi amaçlara hizmet ettiğini kavramak açısından önemli bir gerekliliktir. Zira aile, biyolojik neslin devamlılığını sağlamanın yanı sıra, toplumsal değerlerin ve kültürel mirasın şekillenmesinde ve aktarılmasında temel bir kurumdur (Kurt, 2022).

Ailenin işlevselliği, bir toplumun kültürel sürekliliği ve gelişim potansiyeli açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu kapsamda, ailenin işlevleri konusunda farklı görüşler mevcuttur. Örneğin, Zencirkıran (2018: 163-165) ailenin işlevlerini; ilişkiyi meşrulaştırma, çocuk sahibi olma, toplumsallaştırma, toplumsal statü sağlama, doğrusal paylaşım, cinsel birliktelikleri düzenlemek, güven ve destek sağlamak olarak sıralamaktadır.

Kongar (1972: 63-65), geleneksel geniş ailenin işlevlerini; ekonomik, prestij, eğitim, koruyucu, dini, eğlenme ve dinlenme, eşler arası sevgiyi sağlama ve çocuk yapma fonksiyonu olmak üzere yedi işlevi olduğunu belirtirken; çekirdek ailenin işlevlerini ise üreme ve çocukların sosyalizasyonu ile eşler arasında psikolojik dengenin sağlanması olmak üzere iki bölümde incelemiştir. Bu durum, aile yapılarındaki değişimle birlikte bazı işlevlerin kaybolduğunu, buna karşılık özellikle bireysel ihtiyaçlar, beklentiler ve bireyin kendini gerçekleştirilmesiyle ilişkili yeni işlevlerin ortaya çıktığını göstermektedir (Karataş, 2001: 92). Bu nedenle, geleneksel aile modelinde ailenin üstlendiği çok sayıda işlev bulunurken; sanayileşme ve modernleşme süreçleriyle birlikte, ailenin bu işlevlerinin birçoğu toplum ve çeşitli toplumsal kurumlar tarafından devralınmıştır. Buna rağmen Karataş (2001), ailenin toplumsal yapıdaki yerini ve işlevlerini koruyarak

gelecekte de önemini yitirmeyeceğini savunmakta ve bu nedenle ailenin birey-toplum ilişkisindeki en temel ve belirleyici halka olmayı sürdürdüğünü belirtmektedir.

1.1.3. Ailenin Oluşumu ve Eş Seçimi

“Modernleşme sürecinde Türk ailesinin değişim geçiren alanlarından başında evlenme usulleri gelir” (Zencirkıran,2016: 351). Evlilik sürecinde eş seçimi; görücü usulü evlilik, yarı görücü usulü evlilik ve tanıyarak eş seçme olmak üzere temelde üç farklı yöntemle gerçekleşmektedir.

Zencirkıran’a (2016) göre cumhuriyet öncesi döneme kadar evlenme usulü olarak evlenecek kişinin iradesi dışında aile büyüklerinin kararının belirleyici olduğu görücü usulü benimsenirken; cumhuriyet dönemi sonrasında evliliklerde kişiler birbirlerini severek evlenme kararı almaya başlasa da ailelerin onayını almak hala önemini devam ettirmiştir. Aile büyüklerinin önerisiyle evlenmesi öngörülen kişilerin evlenmeden birbirini tanıma imkânının olduğu bu durum, literatürde yumuşatılmış görücü usulü olarak da ifade edilmektedir. Günümüzde ise bireysel tercihler ve beklentiler ön plana çıkarak kişilerin kendileri tanıştıktan sonra ailelerin onayının alınmasıyla evlenmesi en yaygın evlilik biçimi haline gelmektedir.

Türkiye’de evlenme biçimlerinde yaşanan dönüşüme paralel olarak, toplumsal ve kültürel değişimlerin bir göstergesinin de bireylerin ilk evlilik yaşlarında da kayda değer değişimler gözlemlenmiştir (Zencirkıran, 2016). Geleneksel aile yapısının ve evliliğe atfedilen önceliklerin zamanla değiştiği, bireysel tercihler ve modern yaşamın getirdiği yeni dinamiklerin evlilik kararlarını etkilediği söylenebilir. Kentleşme, kariyer yapma, ekonomik endişeler ve bireyselleşme eğilimi gibi nedenlerle Türkiye’de evlenme yaşı giderek artış göstermektedir (Zencirkıran,2016: 353).

Kırsal alanlardan kent merkezlerine yönelik göç hareketleri, bireylerin yaşam tarzlarını, sosyal ilişkileri ve değer öncelikleri değiştirmekte ve önemli dönüşümlere yol açmaktadır. Kentlerde eğitim ve kariyer fırsatlarının daha fazla olması, gençlerin evliliği erteleyerek bu fırsatlara odaklanmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte özellikle kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ve iş hayatında daha aktif rol almak istemeleri, evliliği kariyer hedeflerinin sonrasına bırakmalarına ve ekonomik bağımsızlığı sağlama isteği evlenme yaşını geciktirmelerinde ve doğurganlığın düşmesinde büyük bir etkiye sahiptir (Sezal, 2014). Dolayısıyla modernleşmeyle birlikte bireysel özgürlük ve özerklik

değerleri ön plana çıkmakta ve bireyler evlilik gibi önemli bir kararı daha bilinçli ve kendi istekleri doğrultusunda almak istemelerine sebep olmaktadır.

Eş seçiminde bireysel tercihlerinin ön plana çıkmasıyla birlikte, kişilerin potansiyel eşlerinde aradıkları nitelikler yani beklentileri, geçmişten günümüze önemli ölçüde farklılaşma göstermektedir. Eş seçim sürecinde, ekonomik, sosyal ve kültürel seviyeler de dâhil olmak üzere geniş bir yelpazede uyumluluk ve denklik analizi yapılmalıdır (Tarhan, 2023c: 41). Uyum ve denklik düzeyinin yüksek olduğu ilişkilerde çatışma olasılığı azaldığından, bilinçli bir evlilik kararı vermek adına bu hususlara dikkat etmek önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, Şentürk (2008) boşanmanın hem aile üyeleri hem de toplumsal yapı için olumsuz sonuçlar doğurması nedeniyle, bu olgunun azaltılması veya önlenmesi amacıyla evlilik beklentilerinin netleştirilmesi, doğru eş seçiminde uygun ölçütlerin esas alınması ve tercihlerde bireysel faktörlerin yanı sıra toplumsal normların da belirleyici olması gerektiği ifade etmektedir. Bu nedenle, bireylerin eş seçimi sürecinde hayata yönelik perspektifleri, sosyal, kültürel, eğitimsel, inançsal ve maddi gibi çeşitli boyutlarda sergiledikleri uyum ve denklik, evliliğin sürdürülebilirliği için kritik bir öneme sahiptir. Nitekim ailenin teşekkülü, evlenme usulleri, eş seçimi kriterleri ve beklentileri tarihsel süreçte farklılaşma göstermiştir. Günümüzde bireysel arzu ve beklentilerin ön plana çıktığı evliliklerin yaygınlaşması, zaman zaman bilinçsiz evlilik kararlarının alınmasına ve bunun neticesinde boşanmaların yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, evlilik birliğinin sürdürülebilirliği ve sağlıklı bir ilişkinin tesis edilmesi açısından eş seçimi, dikkate değer bir faktör olarak önemini korumaktadır.

1.1.4. Ailenin Dönüşümü

Türk ailesinin geçirdiği köklü dönüşümler ve bu süreçte yaşanan yapısal değişimler, toplumun genel dinamiklerini de etkilemektedir. Bu bağlamda, Yenişehirlioğlu (2022, 42:55–43:20) tarafından, bir ülkeye zarar vermenin ve toplumsal yapısını çökertmenin iki temel yolu olduğu ifade edilmektedir: ailenin temellerini sarsmak ve bireylerin gelenekleriyle olan bağlarını zayıflatmak. Bu bakış açısı, ailenin dönüşüm sürecinde ortaya çıkan yeni yapılanmaların, özellikle geleneksel değerlerden kopuş ve aile bağlarındaki zayıflamaların, toplumsal istikrar ve bütünlük açısından taşıdığı potansiyel risklere dikkat çekmektedir.

Castells (2006: 256-257) ailenin dönüşümünü dört temel sosyo-kültürel dinamik üzerinden açıklamaktadır.

1- Evliliklerin artan oranda boşanma veya ayrılıkla sonuçlanması, aile bireyleri arasındaki uzun soluklu birliktelik idealinin artık eskisi kadar geçerli olmayıp geleneksel aile modelinin zayıfladığını göstermektedir.

2- Evliliklerde yaşanan uyum sorunlarının artması ve iş, yaşam ve evlilik dengesini kurmanın güçlüğü, bireyleri evliliği ertelemeye ya da evlilik dışı birlikteliklere yönelmektedir.

3- Nüfusun yaşlanması, cinsiyetler arası ölüm oranlarındaki farklılıklar gibi demografik faktörler ve cinsel yönelimlerdeki değişimin artışı, aile yapılarının çeşitlenmesine neden olmakta; bu durum, çekirdek aile modelinin yaygınlığını azaltarak yalnız yaşayan bireylerin ve çocuklarıyla birlikte yaşayan ebeveynlerin sayısında artışa yol açmaktadır.

4- Kadınların doğurganlık konusundaki karar alma süreçlerinde artan bireysel kontrolü, ataerkil aile modelinin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyerek nüfusun yenilenme potansiyelini riske atmaktadır. Bununla birlikte evlilik dışı doğumların artması da bu dönüşümün önemli bir tezahürü olarak kabul edilmektedir.

Ailenin yaşadığı dönüşümler, boşanma oranlarındaki artış, tek ebeveynli ailelerin sayısındaki çoğalma, nikâhsız birlikteliklerin yaygınlaşması gibi olgulara yol açarken, aynı zamanda evliliğin ertelenmesi, çocuk sahibi olmama tercihi ve eşcinsel evliliklerin artışı gibi toplumsal değişimleri de beraberinde getirmektedir. Türkiye'deki aile yapısındaki bu dönüşüm, Batı ve Amerika'daki büyük değişimlerle (Tarhan, 2023c) kıyaslandığında daha temkinli bir şekilde gelişmiş olsa da, Türk toplumunun kültürel kökenleri göz önünde bulundurulduğunda bu değişimlerin önemi küçümsenmemelidir. “Kuşkusuz aile gibi kadim bir sosyal yapıda oluşabilecek küçük kaymalar bile onun tüm üyelerini derinden etkileyecektir” (Kurt, 2022: 286).

Ailedeki bu dönüşüm ise küçük çaplı değişimlerden çok daha fazlası olmuştur. Aile, evlilik, anne-babalık gibi kavramlar hiçbir toplumda Türk toplumu ve kültüründeki kadar büyük bir önem taşımamaktadır (Şentürk, 2008: 23). Dolayısıyla, ailedeki bu dönüşümün sebeplerinin derinlemesine analiz edilmesi, ailenin sürekliliği ve korunması açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Ailenin dönüşümüyle ilgili olarak Köse (2016: 11-12), geleneksel aile yapısının modern aile yapısına dönüşümünde seküler yaşam biçimi ve kadın figürünün yeniden inşası

olmak üzere iki ögenin öne çıktığını ifade ederken, Tarhan (2023c: 80) ise sekülerizm ve egoizmi asrın en büyük hastalığından biri olarak nitelendirmektedir. Sekülerleşme, bireylerin dini ve manevi değerlere odaklanmaktansa dünyevi yaşama yönelmeleri ve bunun sonucunda egoizm ile birlikte hedonistik, yani hazzı bir yaşam tarzını benimsemeleri olarak açıklanabilir. Bunun yanı sıra, ailenin merkezi figürü olan kadının rolü ve sorumluluklarındaki değişim, aile kurumunun büyük bir dönüşüm geçirmesine neden olmaktadır. Bu dönüşüm, toplumsal yapının evriminde önemli bir etken olarak aile yapısındaki dinamiklerin değişmesine önemli bir konumda yer almaktadır.

Ailenin yaşadığı tüm bu sorunlar ve değişimler, sosyal hizmet disiplini için önemli bir müdahale alanı oluşturmaktadır. Bu bağlamda, sosyal hizmet uzmanları, ailede yaşanan iletişim sorunlarını ve çatışmaları mikro düzeyde değerlendirmektedir. Aynı zamanda, modernleşme, kapitalizm ve kadının toplumsal rolündeki değişimler gibi makro düzeydeki yapısal sorunların aile üzerindeki etkilerini analiz ederek, bu sorunlara yönelik daha geniş çaplı sosyal politikaların geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır.

1.1.4.1. Modernizm, Batılılaşma ve Kapitalizm

Tarhan'a göre (2023c: 11), bencilliğin ve konforculuğun yücelttiği Batı değerleri Batı'da ciddi biçimde aileye zarar vermiştir. Aileye verilen bu zarar sadece Batı'da kalmayıp kültürel etkileşimle birlikte dünyaya yayılırken Türkiye de bundan etkilenmiştir. Ailenin değişmesi ve dönüşümü aile bağlarının zayıflaması, boşanmaların artmasında büyük etkiye sahip olup aile kurumunun varlığını tehdit eden bir unsur haline gelmektedir.

Modernizmin dayattığı özgür yaşam tarzı, bireysel çıkarları ile bireyin ihtiyaç ve arzularını ön plana çıkarırken; aile içi birliktelik, dayanışma ve yardımlaşma gibi değerlerin zayıflamasına neden olmakta, bu durum ise aile yapısında çözümlere yol açmaktadır. Öyle ki, çocuk bakımına yönelik sorumluluklar ve aile içi roller bile, bazı bireyler tarafından önemli ölçüde yük ve sorumluluk olarak algılanabilmektedir.

Kurt (2022: 292), modernizmin aile kurumunu kapitalist ekonomik baskı altında sekülerizmin cazibesiyle temelden sarstığını, postmodernizmin getirdiği özgürleşme, geçicilik, taklitçilik, ilkesizlik, metalaşmış tüketim kültürü ve nihilist bir anlam dünyası içinde aileyi geleneksel seyrinden çıkararak değersizleştirdiğini ifade etmektedir. Ayrıca Kurt'a (2022) göre, modernitenin temel kabulünün, toplumsal birimin artık grup veya cemaatleşmelerden ziyade, özgür ve özerk "kişi" olduğunu ve bu durumun ailenin

toplumsal yapıdaki merkezi konumunun değişmesine zemin hazırlamakta olduğunu belirtmektedir.

“Türk toplumu modernleşmeyi Batılılaşma olarak algılamıştır” (Tarhan, 2023c: 15). Modernleşme çabaları, kimi zaman kendi kültürel özgünlüklerimizin göz ardı edilmesine ve Batı kültürünün sorgusuz sualsiz benimsenmesine yol açarken bu durumdan en çok genç nesiller etkilenmektedir. Modernleştiğini düşünürken kendi kültürel kimliklerini yitiren, köklerinden kopan, popüler kültürün dayattığı kimliklere yönelirken kimliksizleşen nesiller yetişmektedir. Bu cihetle taklitten ibaret bir modernleşme yerine kendi kültürel birikimimiz ve köklerimiz esas alınarak çağdaş değerleri özümseyebileceğimiz bir yol izlemek oldukça önemlidir.

Cüceloğlu (2021) ailede iletişim üzerine verdiği seminerlerde, Türkiye'nin en önemli sorunlarından birinin Türk ailesinin "biz bilinci"ne ulaşamamış olması olduğunu vurgulamıştır. Cüceloğlu'na (2021) göre, bencillik veya "sen-ben" anlayışının yaygın olduğu toplumlarda aile yapısında bozulmalar yaşanmaktadır ve bu bozulmalar yalnızca ailede kalmayıp, eğitim, politika, iş hayatı gibi toplumsal tüm alanlarda kendini göstermektedir. Sağlıklı bir aile ve dolayısıyla sağlıklı bir toplum için, "biz bilinci"ne sahip olmanın gerekliliği üzerinde durarak, ailenin sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için toplumsal bağlamda bu bilincin gelişmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Cüceloğlu (2021: 133-136), ailenin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için yedi temel gereksinim olduğunu vurgulamaktadır. Bu gereksinimler arasında ailenin değerli olma duygusu, güven ortamı, dayanışma ve yakınlık duygusu, sorumluluk duygusu, zorluklarla mücadele ederek bunların üstesinden gelmeyi öğrenme ve sağlıklı manevi yaşamın temellerini oluşturma yer almaktadır. Ayrıca, Cüceloğlu (2021: 135-136) "biz bilinci"nin aileye kattığı beş özgürlüğü de belirtmektedir; bunlar, şimdi ve burada olanı duyma ve görme, kendi düşündüğünü olduğu gibi ifade edebilme, kendi arzularına göre bir şeyi isteme veya reddetme, olmak istediği yönde gelişerek kendi özünü gerçekleştirme özgürlüğüdür ve bu ihtiyaçların karşılanması ve özgürlüklerin yaşanmasıyla birlikte ailenin, zorluklarla birlik ve dayanışma içinde baş ederek sağlıklı bir aile yapısına ulaşacağını ifade etmektedir.

Modern ve seküler kapitalizm, bir yandan üretimde Protestan ahlakını teşvik ederken, diğer yandan tüketim odaklı haz ve eğlence kültürüyle bireyi geleneksel ahlaki

değerlerden uzaklaştırarak, özellikle Batı'yı taklit eden Müslüman toplumlarda aile kurumunun yozlaşmasına ve sorunların artmasına neden olmaktadır (Kurt, 2022). Haz odaklı bir yaşam tarzının benimsenmesi, beraberinde tüketim çılgınlığını getirmektedir. Bu durum, yalnızca maddi ve fiziki tüketimle sınırlı kalmayıp, duygusal ve manevi değerlerin de erozyonuna yol açmaktadır. Sevgi, saygı, dayanışma ve insaniyet gibi temel toplumsal değerler, bu tüketim kültürü içerisinde yıpranma eğilimi göstermektedir. Toplumsal yapıyı olumsuz etkileyen bu davranış örüntüleri, günümüzde aile birimine de sirayet ederek, aile içi bütünlüğü ve yapısını bozucu etki yaratmaktadır.

Sosyal hizmet, aile ve iletişim konularını hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, mikro ve makro ölçekler üzerinden inceler. Makro düzeyde, sosyoekonomik durum, kültürel değerler, yasalar ve devlet politikaları gibi büyük ölçekli yapısal faktörlerin aile dinamiklerini ve iletişimi nasıl etkilediği araştırılırken modernleşme, kapitalizm ve tüketim kültürü gibi geniş çaplı değişimlerin ailedeki iletişim sorunlarının artmasına zemin hazırladığı görülmektedir. Bu yapısal etkilere karşılık mikro düzey, ailenin en temel birimi olan bireyler arasındaki ilişki ve iletişime odaklanır. İlişki ve iletişim zemininde aile içi iletişim sorunları, eşler arası çatışmalar, ebeveyn-çocuk ilişkileri ve bireyin ailede hissettiği "biz" veya "ben" duygusu gibi konular derinlemesine incelenir. Tarhan'a (2023c) göre bu durum, ailenin korunması, söz konusu olgunun önemini ve aciliyetini ortaya koymaktadır. Zira maddi tüketimden ziyade manevi değerlerin aşınması, bireysel ve toplumsal insaniyetin tükenmesine neden olmaktadır. Bu durum, mutsuz bireyler, mutsuz aileler ve nihayetinde işlevsiz bir topluma yol açan bir kısır döngü oluşturmaktadır. Bu sebeple, haz odaklı yaşam tarzından uzaklaşarak, benciliğin yerine biz anlayışının tekrar hâkim olması, insani ve manevi değerlerin yeniden ön plana çıkarılması, bireysel ve toplumsal refahın tesisi için kök değerlere dönüşü zorunlu kılmaktadır.

1.1.4.2. Kadının Dönüşümü

“Aile içinde kadın ve erkeğin rollerine yönelik çalışmalar yapan Parsons, ailede erkeğin rolünü aileyle sosyal çevre arasında ilişki kuran araçsal rol (instrumental), kadının rolüne ise, aile içi uğraşlarından ve ev içi sorumlulukları üstlenmesinden dolayı duygusal rol (expressive) olarak tanımlamaktadır” (Birgül, 1999: 69 akt. Taylan, 2009).

Sanayi devrimi ile birlikte erkek egemenliğinin kadın üzerinde bir baskı ve ezici güç oluşturduğu düşüncesiyle ortaya çıkan “feminizm” görüşüyle birlikte kadın-erkek eşitliğini savunan bir iddiayı ortaya çıkmıştır. Eşler arasında eşit sorumluluk anlayışına dayanan bu görüşle birlikte kadınlar ev içlerindeki sorumluluklarını eşleriyle paylaşmış (Köse, 2016), erkekler de ev dışı işler ve evin geçimiyle ilgili sorumlulukları eşleriyle paylaşmıştır. Ancak bu durum kadının evdeki kimliğini kaybetmesine (Tarhan, 2023c: 18), erkeğin eş kimliğinin zedelenmesine neden olmuştur. Böylece kadın ev içindeki işleri ve çocuk bakımı gibi klasik rol ve sorumluluklarından sıyrılarak aslında evdeki kimliğinden uzaklaştırılmış, aynı zamanda kadının annelik rolü ikinci plana atılmıştır.

“Kadının çalışması, bir ihtiyacın karşılanmasından öte, bir propaganda unsuru olarak desteklendi” (Tarhan, 2023c: 18). Kadının ev içinde gerçekleştirdiği bakım, üretim ve duygusal destek gibi faaliyetlerin toplumsal olarak yeterince takdir edilmemesi ve bu emeğin bireysel ve toplumsal refaha olan katkısının sıklıkla göz ardı edilmesi, kadının kendi değer algısını olumsuz etkileyebilmektedir.

Tarhan (2023c), günümüz dünyasına çalışıp kendi ekonomik bağımsızlığı kazanan kadın üstün ve saygın görünürken çalışmayan ev hanımı olmak hakir görülen bir durum haline geldiği ifade etmektedir. Ev hanımlarının aile içi üstlendikleri sorumluluklar ve gerçekleştirdikleri ev işleri, literatürde 'görünmez emek' olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu emeğin, ücretli çalışan kadınların aldığı maaş veya edindiği kariyer gibi doğrudan maddi yahut statüsel bir karşılığı olmaması onun değerini azaltmamalıdır; zira Tarhan'ın (2023c) da belirttiği gibi, bu emeğin asıl çıktısı ve değeri, uzun vadede yetiştirilen çocukların nitelikleri ve topluma katkılarıyla somutlaşmaktadır.

Bu doğrultuda, kadının eğitim alması ve kişisel gelişimini sürdürmesi teşvik edilmelidir; ancak çalışma hayatına katılımı, bireysel tercih ve inisiyatife dayalı olup çalışma zorunluluğu, toplumsal baskı yoluyla dayatılmamalıdır. Tarhan'a (2023c) göre, kariyer ve çocuk yetiştirme sorumluluğu topluma farklı düzeylerde katkı sunan roller olduğundan, özellikle çocuğun gelişimi için kritik olan 0-6 yaş döneminde ekonomik bir zorunluluk yoksa kadının ev içi gerçekliklere odaklanması önerilmektedir. Bu sebeptir ki ev hanımlığının değersiz görülmemesi (Tarhan, 2023c: 23), annelik ve aile kavramının öneminin yeniden anlaşılması ve zayıflayan bu kavramların tekrar güçlendirilmesi için anneliğe gerek önemin verilmesi gerekmektedir.

“Feminist yaklaşım, kadının psikolojik ihtiyacını göz önüne almayarak onun duygusal ihmaline zemin hazırlamıştır” (Tarhan, 2023c: 18). Köse (2016: 135) de aynı şekilde, günümüzde "fırsat eşitliği" adı altında benimsenen yaşam tarzının yalnızca aile kurumunu derinden sarsmakla kalmadığını, aynı zamanda bu yaşam tarzının aynı zamanda kadının beden ve ruh sağlığı ile ev ve aile hayatı üzerinde telafi edilemez olumsuz etkilere yol açtığını ifade etmektedir. Kadının özgürleşmesi savunulurken onun yalnızca çalışma yaşamında başarılı olması ve yüksek bilişsel kapasiteye sahip birey olarak konumlanması hedeflenmekte; bu durum, duygusal ihtiyaçların ihmal edilmesine ve yalnızca fiziksel doyumun ön plana çıktığı bir yapının oluşmasına neden olabilmektedir.

Köse'ye (2016) göre modern yaşamın teşvik ettiği, kendi kendine yeten, bağımsız, ekonomik olarak özgür ve bir erkeğin desteği ve korumasına ihtiyaç duymayan kadın modeli; kadının erkekle benzer rollerde var olmasını öngören bir anlayışla şekillenmiştir. Bireysel özerklik ilkesini güçlendiren bu yaklaşım, geleneksel aile yapısındaki karşılıklı bağımlılık ve tamamlayıcılık ilkelerini zayıflatarak aile kurumunun bütünlüğünü sarsabilecek bir potansiyel taşımaktadır.

Modernleşmeyle birlikte yaygınlaşan "bireysel başarı" ve "ekonomik bağımsızlık" idealleri, kadını ev dışı çalışma hayatına yönlendirirken, bu alanda elde edeceği başarıların ve ekonomik kazanımların ona toplumsal kabul ve saygınlık getireceği inancını güçlendirebilmektedir. Bu durum, kadının kendi içsel motivasyonlarını ve farklı alanlardaki potansiyelini göz ardı etmesine ve yalnızca dışsal başarı kriterleri üzerinden kendini değerlendirmesine yol açabilmektedir. Tarhan (2023a), modernleşmenin Türkiye'deki sosyokültürel bağlama Batı'dan farklı yansıdığını, bu nedenle çalışan kadınların ev içi rollerini tam olarak bırakamayarak hem profesyonel hem de ev içi sorumlulukları eş zamanlı olarak üstlenmek zorunda kaldığını belirtmektedir. Bu sebeple, söz konusu durum iş-ev dengesi açısından önemli zorluklara yol açtığı için eşler arasındaki ilişkinin zayıflamasında önemli bir etkiye sahiptir.

Kadın ve erkek fitraten birbirinden farklı ancak bu farklılık ne erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünü meşrulaştırdığı ne de kadının yapısal dezavantajını doğruladığı önermesini içermektedir. Aksine, bu farklılıklar, cinsiyetler arası karşılıklı bağımlılık ve bütünleşmeyi vurgulamaktadır. “Kadın- erkek hem biyolojik açıdan hem de sosyokültürel konumları/ rolleri açısından eşit değil, eşdeğerdir” (Köse, 2016: 131). Kadının

içselleştirilmiş sevilme ve korunma gereksinimi ile erkeğin koruyucu rol üstlenme ve güçlü olma ihtiyacı, bu eşdeğerliğin fitri zeminini oluşturmaktadır.

Modernleşme düşüncesi, bireysel özgürlük ve eşitlik ideallerini temel alarak, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi doğrultusunda kadının ücretli iş gücüne katılımını desteklemiştir. Bu yaklaşım, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması ve çalışma hayatında daha aktif rol alması hedefini öncelerken, söz konusu dönüşümün geleneksel aile yapısı üzerindeki potansiyel olumsuz etkilerini yeterince analiz etmemiş veya göz ardı etmiştir. Tarhan (2023c: 18), Batı'nın, kadını erkek gibi olmaya iterken onun cinsel kimliğine zarar verdiğini fark edemediğini ifade ederek bu yaklaşımın, kadınların özgün cinsel kimliklerine zarar verebileceğini ve duygusal ihtiyaçlarının ikinci plana atılmasına neden olabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla eşitlik sadece hak ve fırsat eşitliği anlamına gelmemeli, aynı zamanda her iki cinsiyetin kendine özgü özelliklerinin ve potansiyellerinin tanınması ve güçlendirilmesiyle sağlanmalıdır. Kadını erkeğin modeline göre şekillendirme çabası, kadının kendi özgün kimliğini ve ifade biçimlerini sınırlayıp kadının kendi fitri özelliklerini, ilgi alanlarını ve ifade biçimlerini bastırmasına veya değersizleştirmesine en nihayetinde ise kadının kendi doğasına yabancılaşmasına yol açabilmektedir.

Kadının yaşadığı dönüşüm, aile kurumundaki değişimi anlamak açısından temel bir unsur olmakla birlikte, bu dönüşümün yalnızca kadınla sınırlı olmadığını belirtmek gerekir. “Toplumsal cinsiyet araştırmalarının çoğu kadın odaklıyken, 1980'lerden sonra artan erkeklik çalışmalarıyla birlikte modern toplumlarda kadın ve erkek rollerinin tartışılması önem kazanmıştır” (Yılmaz & Zinderen, 2023). Toplumsal cinsiyet rollerindeki değişim, sadece kadını değil, erkeği de etkilemiştir. Kadın-erkek eşitliği söylemleri ve kadının kamusal alandaki varlığının artması, kadının geleneksel rol ve sorumluluklarında değişim yaratmış; bu değişim zamanla kadının erkeğe benzer bir kimlik ve yaşam tarzı benimsemesine yol açmıştır (Köse, 2016: 140-146). Kendi ihtiyaçlarını tek başına karşılayabilen, bağımsız bir birey olarak konumlanan kadın, zamanla geleneksel olarak erkeğe atfedilen rollerin bir kısmını da üstlenmeye başlamıştır.

Bu dönüşümün karşısında erkek de değişen toplumsal normlara ve beklentilere paralel olarak, kendilerine atfedilen geleneksel rolleri yeniden değerlendirme ve bu rolleri farklılaştırma sürecinde bulunmaktadır. Günümüzde bu durum bazı çevrelerde, erkeklerin “feminenleşmesi” ya da halk arasındaki ifadesiyle “prensesleşmesi” şeklinde

adlandırılmaktadır. Bu durumun, geleneksel olarak erkeklere atfedilen koruyucu rol beklentisiyle çeliştiği ve aile kurumunun işleyişi üzerinde olumsuz yansımaları olabileceği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla ne kadının erkeksi özellikler edinmesi ne de erkeğin kadınsı nitelikler benimsemesi, bireylerin fitratına uygun düşmekte; bu tür değişimlerin aile kurumunun istikrarı ve sürdürülebilirliği açısından olumsuz etkiler doğurabileceği değerlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerindeki bu dönüşüm, aile içi ilişkileri ve sorumluluk paylaşımını da etkilemiştir (Algan, 2017). Kadının iş gücüne katılımının artmasıyla birlikte, ev içi rollerin yeniden tanımlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ancak bu süreçte, erkeklerin ev içi sorumlulukları paylaşma konusundaki tutumları geleneksel cinsiyet rollerinin etkisiyle sınırlı kalabilmektedir. Sonuçta, toplumsal cinsiyet rollerindeki değişim hem kadın hem de erkek açısından yeni rol ve sorumlulukları beraberinde getirmiştir (Algan, 2017). Bu dönüşümün aile yapısı üzerindeki etkilerini anlamak ve aile kurumunun sürdürülebilirliğini sağlamak için toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden değerlendirilmesi ve dengeli bir rol paylaşımının teşvik edilmesi önem arz etmektedir.

Ek olarak kadın ve erkek arasında eşitlik arayışının, cinsiyetler arasındaki farklılıkları yok sayma veya tek tipleştirme riskini taşıyıp taşımadığı önemli bir tartışma konusudur. Köse'ye (2016: 133) göre, heteroseksüel (kadın-erkek arası) ilişkilerdeki algılanan eşitsizlikler, eşitlik fikri temelinde eşcinsel (gay ve lezbiyen) evliliklerin ortaya çıkışında ve yaygınlaşmasında belirleyici bir itici güç ve zemin sağlamıştır. Kadınların maskülen özellikler sergilemeye başlaması ve erkeklerin feminen davranışlar benimsemesi olgusu, eşcinsel yönelimin yaygınlaşmasıyla birlikte toplumda cinsiyetsizleşme eğilimleri ile ilişkilendirilmekte ve bu yönelime sahip bireylerin oluşturduğu aile yapılarının artması, toplum açısından bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

Özetlemek gerekirse, kadının zaman içindeki dönüşümü incelendiğinde, modernleşmenin bu süreçteki en belirgin etken olduğu ve bu durumun kadınların rol ve sorumluluklarında farklılaşmalara yol açtığı anlaşılmaktadır. Benzer bir dönüşümün erkekler için de geçerli olduğu gözlemlenirken, bu değişimlerin eşcinselliğin yaygınlaşmasına da dolaylı olarak katkıda bulunduğu ileri sürülebilir. Tüm bu gelişmelerin neticesinde, ailenin korunması amacıyla kadın ve erkeğin biyolojik ve psikolojik yatkınlıklarına yani fitratına uygun davranışlar sergilemesi ve annelik rolünün yeniden önem kazanması gerekmektedir. Ayrıca, kadının nesilleri yetiştiren ilk eğitimci olması hasebiyle eğitim seviyesinin

yükseltilmesi ve kişisel gelişiminin desteklenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Ancak, bu gerekliliğin kadının çalışma hayatına katılımında bir tercihten ziyade bir zorunluluğu barındırması ve çalışmayan kadınlara yönelik toplumsal baskı ile ev hanımlığının küçümsenmesi gibi olumsuz tutumların değişmesi elzemdir.

1.1.4.3. Cinsel Özgürlük Algısının Aile Yapısı Üzerindeki Etkisi

“Diğer temel insan güdöleri gibi cinsellikte bireylerin biyolojik, psikolojik ve sosyal doğasının ayrılmaz parçalarıdır” (Öz & Kısa, 2023: 224). Aile birliğinde neslin devamlılığını sağlama işlevi görmesinin yanı sıra bu olgu, meydana gelen sosyo-kültürel değişim ve dönüşümlerden etkilenmiştir. Modernleşme ve Batı kültürünün etkisiyle yetişen ve sosyalleşen genç neslin evlilik, cinsellik ve çocuk sahibi olma gibi konulardaki düşüncelerinin önceki nesillere kıyasla farklılaşması, aile kurumunun işlevselliğini olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almakta (Kurt, 2022: 309) ve böylece aile kurumunun sürekliliğini ve istikrarını tehdit eden başlıca etkenlerden biri hâline gelmektedir.

“Cinsellik, ailelerde “yaşam kalitesi”ni arttıran bir etken olarak görölmektedir” (Algan, 2017: 94). Bu sebeple sağlıklı bir evliliğin tesis edilmesi ve sürdürölmesi sürecinde çok sayıda bireysel ve ilişkisel etken rol oynamakla birlikte, tatmin edici bir cinsel yaşam da sağlıklı birlikteliklerin ayrılmaz ve temel bir unsurudur. İnsan doğasında var olan şehvet duygusu göz önüne alındığında cinsel tatmin, evlilik bağı içinde meşruiyet kazanır ve eşlerin birbirlerinin cinsel ihtiyaçlarını karşılaması doğal ve gerekli bir durumu ifade etmektedir (Köse, 2016).

“Cinsellik sadece bedensel bir iletişim değil; aynı zamanda eşler arası kişilik ve değer iletişimidir” (Algan, 2017: 95). Cinsel birliktelik, eşlerin sadece bedenlerini değil, aynı zamanda kişiliklerini, değerlerini, hassasiyetlerini ve beklentilerini de birbirleriyle paylaştıkları çok boyutlu iletişimsel süreçtir. Dolayısıyla cinsellik fiziki doyumla birlikte manevi ve psikolojik doyumu da sağlamaktadır.

Bu sebeple de kişilerin cinsellik hayatlarındaki sorunları hem kendi hayatlarına hem de evlilik ilişkilerinin dinamiklerini etkileyebilmekte, hatta birçok sorunun kaynağını teşkil edebilmektedir. Cinsel hazların evlilik yoluyla giderilmesi aile birliğini korumak için gerekliyken cinsel hazzın odak noktasına konulması iki büyük soruna sebebiyet vermektedir: nikâhsız birliktelik ve eşcinsel birliktelik (Zencirkıran, 2016). Haz odaklı

bir yaşam anlayışının benimsenmesi evliliği sadece beraber yaşama olarak gördüğü için nikâhsız birliktelikler çoğalmakta, aile kurumunun önemi azalmaktadır.

Öte yandan Tarhan (2023c: 17), cinselliğin ilişkilerde öncelikli bir unsur hâline gelmesinin, romantik bağların ve duygusal yakınlığın geri planda kalmasına yol açtığını; bu durum sonucunda da sadakatsizlik gibi davranışların daha sık görülmesine ve kimi zaman toplumsal düzeyde normalleştirilmesine zemin hazırlandığını belirtmektedir. Bu eğilim her ne kadar Batı toplumlarında daha belirgin olsa da, günümüzde Türkiye’de de benzer yönelimlerin artış gösterdiği söylenebilmektedir. Olson, Marshall, Goddard ve Schramm (2015), araştırmasında dindarlığın evlilik öncesi birlikte yaşamaya karşı korucuyu bir rol üstlendiğini ifade etmektedir.

Tarhan’ın (2023c: 19) değerlendirmelerine göre, Amerika gibi ülkelerde yaygınlaşan açık evlilik ve rastlantısal ilişki biçimleri, bireylerin kalıcı mutluluğa ulaşamamasına, sık partner değişikliklerine ve bu ilişkilerden doğan çocukların sevgi yoksunluğu yaşamasına neden olmaktadır. Dolayısıyla insanın yararına ve fitratına uygun olanın evlilik olduğu görülmektedir.

Köse (2016), toplumsal cinsiyet eşitliği fikrini benimseyenlerin kadın- erkek eşitliği çerçevesinde geleneksel yapıdaki heteroseksüel ilişkilerde cinsel haz alışverişinin asimetrik olabileceği ve bir partnerin diğerini memnun etme zorunluluğu hissedebileceği yönündeki düşüncelerin eşitlik ilkesine uygun olmadığını düşündüklerini belirtmektedir. Bu bakış açısı, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı "erkeğin aktif, kadının pasif olması" gibi beklentilerin bireylerin cinsel özgürlüklerini kısıtladığını ileri sürerken; eşcinsel birlikteliklerin, bu tür potansiyel eşitsizliklerden arınmış, cinsel özgürlüğün daha iyi yaşanabileceği daha dengeli bir ilişki modeli sunduğu yönünde zemin hazırladığı düşünülmektedir.

“Buna karşın, son zamanlarda yapılan bazı araştırmalar, kadın ve erkek eşitliği idealinin cinsel yaşam üzerinde olumsuz etkilere yol açabileceğini ve eşlerin birbirine benzer özellikler sergilemesi sonucunda cinsiyet farklılıklarının silikleşmesiyle birlikte aralarındaki cinsel istek düzeyinde de azalmaların olduğuna dair kanıtlar sunmaktadır” (Gottlieb, 2014 akt. Köse, 2016: 136). Bu da göstermektedir ki; kadının kadın fitratına uygun feminenlik ve erkeğin ise kendi fitratına uygun maskülenlik özelliklerini yansıtmayı, cinsel doyumları açısından gereklilik olarak değerlendirilmekte ve halen tercih bir durum olarak varlığını sürdürmektedir.

Tüm bu değerlendirmeler neticesinde, cinsel özgürlük söylemleriyle artan nikâhsız birlikteliklerin, evlilik oranlarında düşüşe, boşanma vakalarında ve tek ebeveynli aile yapılarının yaygınlaşmasına neden olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu sürecin eşcinsel birlikteliklerin görünürlüğünü ve kabulünü artırdığı da söylenebilmektedir.

1.2. Ailede Yaşanan Problemler

Aile, hem neslin devamı için hem de toplumun sağlıklı işleyişi için hayati öneme sahip temel bir kurumdur. Bu nedenle evlilik de büyük bir değer taşımaktadır. Erdim (2022b: 170-171), güzel başlangıçlar kadar bu güzellikleri muhafaza etme ve sürdürmenin de önemli olduğunu ve evliliğin ihmali kabul etmediğini ifade etmektedir. Bu bağlamda, aile içinde ve eşler arasında baş gösteren sorunların çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Başlangıçta fark edilmeyip giderilmeyen problemler, evliliğin sonlandırılmasına ve ailenin dağılmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla, aile içindeki sorunların erkenden tespiti ve etkili bir şekilde çözülmesi hayati bir öneme sahiptir.

“Satır (2016: 32-33), sanayileşmeyle birlikte ailenin yaşadığı dönüşümün çeşitli sorunlara yol açtığını belirtmektedir: İnsanın değerinin parayla ölçülmesi ev hanımı olan kadınların değersizlik hissetmesine ve erkeklerin duygusal otomat gibi algılanmasına neden olurken; aynı zamanda kadın ve erkeklerin toplumsal rolleri üzerine yeniden düşünmelerine yol açmış ve ebeveynlerin çocuk algısında da değişimlere sebep olmuştur” (akt. Cihan & Karakaya, 2017: 76).

Ebeveynlerin çocuk algısındaki bu dönüşüm, çocuk yetiştirme ve onların mutluluğunu sağlama idealini ön plana çıkarırken bu durum ise çocukların aile içinde aşırı derecede merkezileşmesine ve aynı zamanda ebeveynlerini memnun etme zorunluluğu hisseden çocukların bağımsızlaşma süreçlerini sekteye uğratabilecek bir etkileşim biçimini ortaya çıkarmıştır.

Aile içinde sorumluluk bilincine sahip olmak, pek çok aile içi sorunun temelinde yatan önemli faktörlerden biridir. Ancak sorumluluk duygusu, yalnızca bireylerin evin ekonomik ihtiyaçlarını karşılama gibi maddi yükümlülüklerini yerine getirmesiyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda ailenin devamlılığı ve evliliğin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için eşe ve çocuklara zaman ayırmayı, onlara ilgi göstermeyi de içermektedir. Yani sorumluluk, ailenin duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamayı da içeren kapsamlı bir alanı ifade etmektedir. Tarhan (2023b: 119-122), bu sorumluluğun eşlerin birbirlerine ve kurdukları ortak hayata karşı üstlendikleri bütüncül bir sorumluluk

anlamına geldiğini, verdiği kararları ve yaptığı seçimleri de bunu hesaba katarak yaptığını belirtmektedir. Dolayısıyla sorumluluk, maddi ve manevi destekten, duygusal paylaşıma, karşılıklı saygı ve anlayıştan, geleceğe dair ortak hedeflere kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu nedenle, aile içinde sorumluluk bilincine sahip eşlerin varlığı, sağlıklı ve mutlu bir aile yapısının tesisi için vazgeçilmez bir gerekliliktir.

Aile genellikle birkaç problem kategorisini birlikte yaşadığı ve problemler sıklıkla bir diğer probleme ilişkili olduğu için, ailenin problemlerini yalnız bir kategoriye koymak anlamsızdır (Baltacı, 2010).

Ailede yaşanan problemler 14 madde ile şu şekilde sıralanabilmektedir: Çocuklarla ilgili konular, Eşlerin aile ve akrabalarla ilgili anlaşmazlıkları, Cinsel sorunlar, Şiddet, Maddi sorunlar, Aile içi iletişim sorunları, Kötü alışkanlıklar (Baltacı, 2010), Kültür ve kişilik farklılıklarından kaynaklı sorunlar, Evde iş bölümüyle ilgili sorunlar (Yılmaz, 2016), Kıskançlık, Eşlerin birbirine kötü davranmasıyla ilgili sorunlar, Aile fertlerinin ağır duygusal ve psikolojik sorunlar yaşaması, Eşlerin birbirine karşı ilgisizliği, Güvensizlik.

1.2.1. Çocuklarla İlgili Sorunlar

Çocuklarla ilgili konuların, eşler arasında en çok tartışmaya yol açan başlıca nedenlerden biri olduğu söylenebilmektedir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimleri, disiplin yöntemleri, eğitim tercihleri, sorumluluk dağılımı, teknoloji kullanımı ve gelecek hedefleri gibi konulardaki farklı yaklaşımları, görüş ve beklentileri eşler arasında anlaşmazlıklara neden olabilmektedir.

Bu durumun çocuk üzerindeki etkileri, uzmanlar tarafından da sıklıkla vurgulanmaktadır. Yavuzer'in (2014) belirttiği gibi, eşler arasındaki bu tür anlaşmazlıklar ve tutarsız ebeveyn tutumları, çocuklarda kaygı, güvensizlik ve tutarsızlık hislerinin oluşmasına yol açar. Aile içinde kendini güvende hissetmeyen çocuk, sağlıklı bir kişilik ve kimlik geliştirmede zorluklar yaşayabilmektedir. Dolayısıyla, ebeveynler arasındaki bu tür çatışmalar yalnızca evlilik birliğini etkilemekle kalmaz, aynı zamanda çocuğun ruhsal ve sosyal gelişimini de olumsuz etkilemektedir.

1.2.2. Aile ve Akrabalardan Kaynaklı Sorunlar

Kadın ve erkek, kendi ailelerinden ayrılarak evlilik yoluyla yeni bir aile birimi oluşturduklarında, önceliklerini bu yeni yapıya vermeleri evliliğin sürdürülebilirliği

açısından kritik bir rol oynamaktadır. Evliliğin, temelinde iki birey arasında kurulan özel bir bağ olduğu dikkate alındığında, özellikle ebeveynlerin veya diğer akrabalar gibi üçüncü kişilerin aşırı müdahalesi bu bağın zedelenmesine neden olabilmektedir. Baltacı (2010), aile sisteminin diğer aile sistemleriyle olan ilişkisinin, akrabalık bağlarının güçlü olduğu durumlarda dayanışma ve destek gibi olumlu etkiler sunarken, aile içi sorunlara müdahale ya da kişilik çatışmaları gibi durumlarda ciddi problemlere de yol açabileceğini ifade etmektedir. Şahin (2009) ise, bu tür problemlerin çözümünde, küçük anlaşmazlıkların bile öncelikle eşler arasında çözümlenmesi gerektiğini ve dışarıdan yapılacak herhangi bir müdahalenin sorunun büyümesine yol açabileceğini belirtmektedir.

Aile onayı ve desteği her ne kadar kültürel bağlamda evlilikler için önemli bir unsur olsa da bu desteğin sınırlarının iyi çizilmesi gerekmektedir. Özellikle kayınvalide-gelin ilişkilerinde yaşanan çatışmalar, çiftler arasında ikincil sorunlara yol açarak evlilik doyumunu ve uyumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle, eşlerin sınırlarını koruyabilmeleri ve kendi aile birimlerini merkeze alarak ilişkilerini şekillendirmeleri, sağlıklı bir evlilik süreci için hayati öneme sahiptir.

1.2.3. Cinsel Sorunlar

Türkseven, Söylemez ve Dursun (2020: 11), cinselliği yalnızca biyolojik üremeye sınırlı olmayan; bilişsel, davranışsal, kültürel ve ahlaki etmenlerle şekillenen, çok boyutlu ve karmaşık bir olgu olarak tanımlamaktadır. “Evlilik uyumu ve cinsel doyum birbirleri ile etkileşim içerisinde” (Türkseven vd., 2020: 18). Sağlıklı ve tatmin edici bir cinsel yaşam, evlilik doyumunun temel belirleyicilerinden biri olarak kabul edilmekte olup, cinsel işlev bozuklukları ya da cinsel uyumsuzluklar, evlilik ilişkisinde ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Köse (2016: 291) de “ailenin temelinde cinsellik vardır” ifadesinin abartı sayılmayacağını dile getirmektedir.

Bunun yanı sıra eşler arasında cinsel doyumun sağlanmasında ve cinselliğin bir sorun olarak görülüp görülmemesi durumunda iletişim kilit noktada yer almaktadır. Zira sağlıklı bir cinsel ilişki için eşlerin birbirlerine cinsel arzularını ve birbirlerinden isteklerini rahatlıkla ifade etmeleri gerekmektedir. Sağlıklı bir evlilik için sadece duygusal ve sosyal uyum değil, aynı zamanda tatmin edici bir cinsel yaşam da önemlidir.

Algan (2017: 95), cinselliğin veya cinsel uyumun sadece doyuma yönelik fiziksel bir birleşme olmaktan öte, eşler arasındaki genel uyumun yalnızca bir bileşenini oluşturduğunu belirtmektedir. Cinsel birliktelik, kelimelerin ötesinde bir yakınlık ve anlayış köprüsü kurarak eşlerin birbirlerine olan duygusal bağlarını pekiştirir, aralarındaki güven duygusunu artırır ve "biz" bilincini güçlendirmektedir. Bu nedenle, sağlıklı ve mutlu bir evlilik için eşlerin cinsel yaşamlarına özen göstermeleri, birbirlerinin ihtiyaçlarına duyarlı olmaları ve bu alanda açık ve dürüst bir iletişim kurmaları hayati önem taşımaktadır. Aksi takdirde, cinsel tatminsizlikler zamanla evlilik birliğinde onarılması güç yaralar açabilmekte ve ilişkinin temelini sarsabilmektedir.

Öz ve Kısa (2023: 225), pek çok birey için duyguları ifade etme, sevgi beyanında bulunma, cinsellik üzerine konuşma ve cinsel ilgi veya beklentileri dile getirme gibi iletişimsel eylemlerin bir kaygı kaynağı olabileceğini belirtmektedir. Ancak sağlıklı bir cinsel ilişkinin sürdürülebilmesi için eşlerin birbirlerine karşı açık ve dürüst bir iletişim kurabilmeleri; cinsel arzularını, sınırlarını ve beklentilerini rahatlıkla ifade edebilmeleri büyük önem taşımaktadır.

1.2.4. Kıskançlık ve Güven Sorunları

Kıskançlık duygusal ilişkilerde sevdiği kişiye karşı bağlanma ve sahiplenme durumunun yansıması olarak verilen doğal bir tepki iken aşırı kıskançlık eşler arasında güvensizliğin yaşanmasına neden olabilmektedir. Tarhan (2023a: 156), evlilik ilişkilerinde az miktardaki kıskançlık duygusunun eşleri bir arada tutma ve evlilik bağlarını güçlendirme noktasında birleştirici ve faydalı bir etki yaratabileceğini belirtmektedir. Ancak bu duygu kontrol altında tutulamayıp yönetilmezse eşler arasında güvensizliğe dönüşerek öfke ve tartışmalara sebep olarak evlilik birliğinin zedeleyen olumsuz bir duruma dönüşebilmektedir. Çünkü Ergeshkyzy'nin (2012: 41) vurguladığı gibi, aileyi bir arada tutan temel güç güvendir.

1.2.5. Şiddet Sorunu

Şiddet; kişiye fiziksel, duygusal, psikolojik, ekonomik olarak zarar verileme durumunu ifade eden bir kavramdır ve önemli bir toplumsal sorundur. Özdemir ve Kavak Budak (2021) yaptıkları araştırmada, şiddet ile eşler arasındaki iletişim becerilerinin doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedir. Şiddetin var olduğu ilişkilerde eşlerin kendini ifade

etmesi, açık ve şeffaf bir iletişim kurması zorlaştığı için bu tür ailelerde iletişimin zayıf olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Dolayısıyla, yaşanan çatışma ve öfke davranışlarını yönetebilmek, şiddetin önlenmesi ve sorunların çözüme kavuşturulması için temel becerilerin edinilmesi önem taşımaktadır. Tatlıoğlu ve Küçükköse (2015: 204), yaşamda karşılaşılan şiddet ve öfke davranışlarını yönetmek ile çatışmaları çözüme kavuşturmak için sosyal, iletişim ve empati becerilerinin edinilmesinin ve geliştirilmesinin temel bir gereklilik olduğunu vurgulamaktadır. Bu beceriler, eşlerin birbirlerinin ihtiyaçlarını anlamasına, anlaşmazlıkları yıkıcı olmayan yollarla çözmesine ve aile içinde sağlıklı bir etkileşim ortamı oluşturmaya olanak tanımaktadır.

1.2.6. Maddi Sorunlar

“Voydanoff (1999: 1105) ekonomik sıkıntıların aile üzerindeki etkisinin çok geniş bir alana yayıldığını, ailedeki kazanan ve çalışan rolü ile iş ve gelir faktörünün ailenin yaşamının ve niteliğinin en önemli belirleyicileri olduğunu belirtmektedir” (akt. Baltacı, 2010: 20). Evliliğe hazırlık aşamasında başlayan ekonomik durumun etkisi, evlilik süresince de devam edebilen bir sorun potansiyeli taşımaktadır.

Dew (2008) yaptığı çalışmada, borcun yeni evli çiftlerin evlilik memnuniyeti üzerindeki etkisini incelemiş ve borcun, evlilik memnuniyetini sürdürmeye çalışan çiftler için bir zorluk teşkil ettiğini ve evlilik memnuniyeti açısından bir risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra, eşlerin çocuk sahibi olması ve dolayısıyla ailenin genişlemesi, hanehalkı giderlerini önemli ölçüde artırmaktadır. Bu durum eğitim, sağlık, beslenme ve giyim gibi temel ihtiyaç kalemlerindeki yükselişle birlikte, maddi sorunların aile içi uyum ve refah üzerinde belirgin bir baskı oluşturmaya neden olmakta, böylece ailelerin karşılaştığı temel güçlükler arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Bu sorunlar karşısında, sosyal hizmetin temel amacı, birey ve ailelerin refahını artırmak ve karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmalarına yardımcı olmaktır. Bu sebeple, ekonomik güçlükler yaşayan ailelere yönelik müdahaleler, sosyal hizmetin hem mikro hem de makro düzeydeki uygulamaları için kritik öneme sahiptir. Ekonomik güçlüklerin yol açtığı her türlü sorun, sosyal hizmetin bütüncül bir yaklaşımla ele aldığı ve çözüm yolları geliştirdiği ana konulardandır.

1.2.7. Kültür ve Kişilik Farklılıklarından Kaynaklı Sorunlar

Kültür ve kişilik farklılıklarından kaynaklanan sorunlar, aile üyelerinin dünyayı algılama, deneyimleme ve birbirleriyle etkileşim kurma biçimlerini derinden etkileyerek; aile içinde yanlış anlamalar, çatışmalar ve duygusal mesafeler yaratabilir. Bu iki unsur, bireylerin değer yargılarını, beklentilerini, iletişim tarzlarını ve problem çözme yaklaşımlarını belirlediğinden, aile sisteminde çatışmalara yol açarak sistemin işlevselliğini doğrudan etkileyen önemli sorun alanları olarak tezahür etmektedir.

1.2.8. İş Bölümüyle İlgili Yaşanan Sorunlar

Taylan (2009), aile içi statü ve rollere bağlı olarak ortaya çıkan işbölümü ve otorite dağılımının, geleneksel ailede kadınların ev içi, erkeklerin ise parasal konularda karar verme yetkisine sahip olduğunu ancak bu durumun zamanla eşitlikçi yönde bir değişim gösterdiğini belirtmektedir. Bu değişimle birlikte, özellikle kadının çalışma hayatına girmesi, evdeki işbölümüyle ilgili yeni sorunları beraberinde getirmiştir. Hem alışma hayatının hem de ev içi sorumlulukların getirdiği yükü tek başına üstlenen kadın, eşinden destek bekleyebilmekte ve beklenen desteğin karşılanmaması tartışmalara neden olabilmektedir. Bu bağlamda, sağlıklı bir evlilik için eşler arası yardımlaşma ve dayanışma temel bir davranış olarak öne çıkmaktadır.

1.2.9. Kötü Alışkanlıklardan Kaynaklı Sorunlar

Alkol, uyarıcı maddeler, kumar gibi bağımlılık yapıcı davranışları ifade eden kötü alışkanlıklar, insanın sadece fiziksel sağlığını olumsuz etkilemekle kalmaz, aynı zamanda kişinin davranışlarını ve sosyal ilişkilerini zedeleyici sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durumun aileye yansımaları olarak Baltacı (2010), ailede bağımlı bir bireyin varlığının, ailenin ekonomik, sosyal ve işlevsel yapısını derin ve şiddetli bir şekilde etkilediğini; diğer kronik hastalıklara kıyasla aileye ve dolayısıyla topluma çok daha ağır bir yük getirdiğini belirtmektedir.

1.2.10. Eşlerin Birbirine Kötü Davranmasıyla İlgili Sorunlar

Tarhan’a göre (2023b), evlilikle kurulan aile, fertlerin birbirlerine karşı değil, birbirleri için bir bütün oluşturduğu bir yapıdır. Eşlerin birbirine kötü davranmasıyla ilgili sorunlar ve aile fertlerinin ağır duygusal ve psikolojik sorunlar yaşaması; aile sisteminin genel

sağlığı ve işlevselliğiyle doğrudan ve karşılıklı bir ilişki içerisinde. Bu tür sorunlar, yalnızca kişilerarası bir çatışma olmanın ötesine geçerek tüm aile sistemini etkiler; aile içindeki dinamikleri, iletişim kalıplarını ve karşılıklı destek mekanizmalarını sarsarak çeşitli düzeylerde sorunların yaşanmasına neden olan önemli belirleyicilerindendir. Bu yıkıcı döngüleri kırmak ve daha sağlıklı ilişki dinamikleri oluşturmak için profesyonel destek almak kritik bir rol oynamaktadır.

1.2.11. Eşlerin Birbirine Karşı İlgisizliği

Şahin'e (2009) göre, aynı evde yaşayan her bireyin sevgi, ilgi ve değer görmeye duyduğu ihtiyaç, aile fertlerinin birbirine yakın ilgi göstermesi gerekliliğini ortaya koyan en önemli unsurlardan biridir. Eşlerin birbirine karşı ilgisizliği, ilişkide hem duygusal hem de fiziksel bir yoksunluk olarak kendini gösterebilmektedir. Evlilikte sevgi, ilişkinin temel taşıyıcı dinamiklerinden biridir; zira duygusal bağlılığın ve doyunluğun sürdürülmesi için eşlerin sevgilerini çeşitli yollarla ifade etmeleri vazgeçilmez bir gerekliliktir.

Benzer şekilde, sağlıklı ve mutlu bir aile ortamının temelleri atılırken, duygusal ihtiyaçların karşılanması yanı sıra fiziksel temas, şefkat ve cinsel uyum gibi fiziksel ihtiyaçların da ihmal edilmeden karşılanması hayati bir öneme sahiptir. Bu iki boyutun dengeli bir şekilde karşılanmaması, ilişkide boşluk hissi yaratarak zamanla ciddi sorunlara yol açabilmektedir.

1.2.12. Aile İçi İletişim Sorunu

“Cunningham ve arkadaşlarının (1982) yapmış olduğu bir araştırmaya göre eşlerin en fazla dile getirdikleri ilişki problemi iletişim sorunları olduğu görülmüştür” (Akgün Kandemir, 2019: 12). Aile içi iletişim sorunları, genellikle ailelerin karşılaştığı temel zorlukların kökeninde yer alır ve bu sorunların çözülmesi, pek çok diğer ailevi problemin üstesinden gelinmesine yardımcı olabilmektedir. Aile içindeki bireyler arasındaki iletişim, sadece bir bilgi aktarım süreci değildir; aynı zamanda duygusal bağların güçlendiği, anlayışın arttığı ve güvenin tesis edildiği bir etkileşim alanıdır. Dolayısıyla sağlıklı ve etkili iletişim biçimlerinin bilinmesi ve uygulanması, aile içindeki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi ve ailenin genel uyumunu desteklemesi açısından kritik bir öneme sahiptir.

1.2.13. İletişim Kaynaklı Aile İçi Sorun

Evliliğin temel amacı, bireyin yalnızca beslenme, barınma ve cinsellik gibi fizyolojik gereksinimlerini karşılamakla sınırlı olmayıp, aynı zamanda duygusal ve psikolojik düzeyde manevi tatminini de sağlamaktır. Tarhan (2023c), evliliği salt fizyolojik gereksinimlerin tatminine indirgeyen Batı toplumlarında kurulan birlikteliklerin, temel motivasyon kaynağı fiziksel doyum olduğundan, bu evliliklerin başarısızlıkla sonuçlanmadığını söylemektedir. Bu durumun temel gerekçesi ise, insanın biyopsikososyal bir varlık olmasından kaynaklanan duygusal ve sosyal gereksinimlerinin varlığıdır. Zira insan, çevresiyle sürekli bir etkileşim halindedir ve eşiyle kurduğu ilişki ve iletişim, evlilik kurumunun temelini oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, evliliğin hem fiziksel hem de manevi tatmini içeren bütünleşik bir yapı olduğunun idrakinde olmak, bireyin evliliğe zihinsel olarak hazırlanmasına olanak tanımakta ve bu durum, evlilik birlikteliğinde mühim bir aşamayı oluşturmaktadır. Nitekim Tarhan (2023c), evliliğe hazırlık sürecinin zihinsel ve maddi boyutları bulunduğunu vurgulamakta ve zihinsel olgunluk sağlanmadan kurulan evliliklerde iletişim kaynaklı sorunların yaşanabileceğine işaret etmektedir.

Eşlerin alınan kararlara eşit katılımı, sorunları paylaşımı ve gelir gibi çevresel ihtiyaçlar ile iletişim, sevgi gösterimi ve cinsel doyum gibi kişisel ihtiyaçlar, bireylerin evlilikte bekledikleri temel konuları oluşturmaktadır (Vural Batık & Kalkan, 2017) . Ancak, bu kişisel ihtiyaçların başında yer alan iletişim, günümüzde aile içinde yaşanan iletişim sorunları, en yaygın karşılaşılan problemlerden biri olmakla birlikte, sıklıkla diğer sorunların temelinde yatan neden olarak da karşımıza çıkmaktadır. Eşler arasındaki işlevsiz iletişim biçimleri veya iletişim eksikliği neticesinde ortaya çıkan yanlış anlaşılmalara ve anlaşmazlıklar, beraberinde çatışma durumlarını da tetikleyebilmektedir. Zira aile bireyleri arasında farklı görüşlerin olması ve bunun doğal sonucu olarak çatışma ve tartışmaların yaşanması, insan ilişkilerinin doğası gereği evlilik sürecinde beklenen bir olgudur.

Başarılı bir evlilik eşlere duygusal, sosyal ve fiziksel yakınlığı sağlamakla birlikte (Vural Batık & Kalkan, 2017: 2631), bu yakınlığın tesisi ve sürdürülmesi çeşitli zorlukları da beraberinde getirmektedir. Buradan yola çıkarak eşler arasındaki çatışmaların ve sorunların temel kaynakları, kavramsal olarak mutfak ve yatak odası şeklinde iki temel alanda yoğunlaştığı söylenebilmektedir. Evlilik kurumunda fizyolojik tatminin yanı sıra

manevi doyurun tesis edilmesi elzem olup mutfak ve yatak odası bu bütünleşik doygunluğun potansiyel olarak deneyimlendiği mahallerdir. Zira birey, mutfakta beslenme ihtiyacını giderirken, yatak odasında ise cinsel gereksinimini karşılarken, bu alanlarda eş zamanlı olarak manevi tatmin de deneyimleyebilmektedir.

Mutfak ortamında ortaklaşa yemek hazırlama ve ailevi sofralarda bir araya gelme eylemi, görünüşte gündelik bir pratik olsa da, aile içerisinde aidiyet ve birlik duygusunun pekiştirilmesinde kritik bir işleve sahiptir. Aynı şekilde, yatak odasında fizyolojik gereksinimin giderilmesinin ötesinde duygusal paylaşımların gerçekleşmesi, evlilik ilişkisinde hem fiziksel hem de manevi tatminin bütüncül bir şekilde karşılanmasına olanak sunabilmektedir. Dolayısıyla, mutfak ve yatak odası bağlamında ortaya çıkan iletişimsel aksaklıklar, farklı sorunların yapısal zeminini oluşturarak, başka bir sorun şeklinde tezahür edebilmektedir.

Buradan hareketle, ailevi sorunların önemli bir bölümünde temel tetikleyici faktör iletişim olduğu için, bu görüş ayrılıklarının ve çatışmaların da altında yatan asıl nedenin genellikle iletişim sorunları olduğu anlaşılmaktadır. “Çünkü iletişim evliliğin başarısında pek çok faktörle ilişkili ve sorunların çözümünde pek çoğundan daha da önemlidir” (Şener & Terzioğlu, 2008: 9). Bu nedenle, eşler arasındaki iletişim kalitesinin iyileştirilmesi aile içinde ve eşler arasındaki sorunların çözümünde ilk ve en önemli adım olabilecektir.

1.2.14. Ebeveyn Çocuk İletişimi

İslam’da evlilik, yalnızca eşler arası ilişkiler ve sorumluluklarla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda çocuk yetiştirmeye de büyük önem verilmektedir. İslam dini, anne ve babanın çocuklara karşı yaklaşımlarında son derece nazik, kibar, tatlı ve yumuşak bir dil kullanılması gerektiğini belirtir (Çelik, 2018: 30). Bu yaklaşımla, çocukların sağlıklı psikolojik gelişimini ve dini değerlerle uyumlu bir birey olarak yetişmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla çocukların yetiştirilmesi ve bakımı noktasında anne ve babaya büyük bir sorumluluk yüklenmektedir. Bu sorumluluk, hem çocukların maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanmasını hem de onlara sevgi, şefkat ve doğru rehberlikle yaklaşılmasını kapsamaktadır. Böylece ailelerin ve dolayısıyla toplumların korunması ve refaha ulaşması mümkün olacaktır.

Çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişki, çocuğun sağlıklı gelişimi ve psikososyal iyi oluşunun en temel belirleyicilerinden biridir. Sağlıklı bir kişilik gelişimi anne babanın çocuğa emek vermesini ve bu konuya kafa yormasını, araştırma yapmasını gerektirir (Tarhan, 2023a: 41). Ebeveyn ve çocuk ilişkisinin sevgi, saygı, güven ve anlayış temelleri üzerine inşa edilmesi, çocuğun bireysel gelişimine olumlu katkılar sağlayabilmektedir ancak bunu yaparken çocuğun gelişimsel dönemlerine paralel olarak esneklik gösterilmesi ve çocuğun değişen ihtiyaçlarına uygun biçimde ilerletilmesi de oldukça önemli olabilmektedir.

“Ailede çocuğa atfedilen değer, ailelerin çocuk sahip olmalarında ve onlarla ilişkilerinde belirleyici rol oynamaktadır” (Taylan, 2009: 131). Çocuğun sağlıklı psiko-sosyal gelişimi, büyük ölçüde ebeveynleriyle kurduğu iletişimin niteliğiyle ilişkilidir. Bu nedenle, sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirmek isteyen ebeveynlerin, çocuklarıyla kurdukları iletişimdeki hatalı kalıpları fark etmeleri, bu kalıpları dönüştürmeye yönelik çaba göstermeleri ve daha yapıcı, empatik ve destekleyici iletişim stratejileri benimsemeleri gerekmektedir. Böyle bir iletişim ortamı çocuğun hem özgüvenini güçlendirecek hem de sosyal ilişkilerinde daha uyumlu bireyler olarak gelişimini destekleyecektir.

Sürekli eleştiri ve sınır koymamak ise ebeveyn-çocuk ilişkisinde yapılan en yıkıcı iletişim hataları arasında yer almaktadır. Bu iki uç davranış biçimi de çocuğun sağlıklı duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimini ciddi şekilde olumsuz etkileyebilmektedir. Olumlu bir benlik algısı ve özgüven, sağlıklı bir kişilik gelişimi için temel gereksinimler arasında yer almaktadır (Yavuzer, 2014). Bireyin özgüveninin büyük ölçüde çocukluk döneminde ailesi tarafından kendisine atfedilen değer ve gösterilen tutumlar aracılığıyla şekillendiği söylenebilmektedir.

Bu bağlamda, özellikle sürekli eleştirel tutum sergileyen ebeveyn davranışları, çocuğun benlik algısını olumsuz etkileyerek özgüven düzeyinde ciddi düşüslere neden olabilmektedir. Dolayısıyla söz konusu tutumların temelinde yer alan bu olumsuz ve yapıcı olmayan iletişim biçimlerinin düzeltilmesi çocuğun sağlıklı gelişimi için önem arz etmektedir.

Çocuğun aile sistemi içerisindeki konumu zamanla önemli değişimler göstermiştir. Geleneksel yaklaşımlarda anne ve babasının beklentilerine uyum sağlayan çocuk profilinden, günümüzde çocuğun her istediğini yerine getirme eğiliminde olan ebeveynlik

pratiklerine geçiş gözlemlenmektedir. Bu dönüşümde, çocuğun adeta ailenin merkezi ya da "hükümdarı" gibi konumlandırıldığı bir yapı ortaya çıkabilmektedir. Bu tip ailelerde çocuğun istekleri mutlak öncelik taşımakta, reddedilen bir durum olmamakta ve çocuğu memnun etmek birincil ebeveynlik amacı haline gelmektedir.

Bu yaklaşım, ebeveynler açısından kısa vadede olumlu bir algı yaratabilse de sınırların belirlenmemesi durumunda çocuğun psikososyal gelişiminde ciddi olumsuzluklara yol açabilmektedir. Sınır tanımayan bir çocuk, her istediğı karşılandığı için sürekli daha fazlasını talep edebilmekte ve tüketim odaklı bir doyumsuzluk geliştirebilmektedir. Bu durum, çocuğun uzun vadede gerçek mutluluğu deneyimlemesini engellerken, ebeveynler için de sürdürülemez bir yük oluşturarak aile içi dinamikleri olumsuz etkileyebilmektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerinde, çocuklarını memnun etme çabalarında sağlıklı bir denge kurmaları, gelişimsel sınırlar koymaları ve tatmin duygusunun önemini öğretmeleri büyük önem taşımaktadır.

Günümüz toplumunda ebeveynlerin çocuklarıyla “arkadaşça” bir ilişki kurmaları yönünde yaygın bir düşünce olsa da bu tür bir ilişkinin sağlıklı bir biçimde sürdürülebilmesi için ebeveynlik ve arkadaşlık rollerinin dengeli bir şekilde kurgulanması gerekmektedir. Zira çocuklar sosyal çevrelerinde yaşatlarıyla kurdukları ilişkiler aracılığıyla arkadaşlık ihtiyaçlarını karşılayabilirken, ebeveyn figürüne duydukları gereksinimi başka kaynaklardan temin etmeleri mümkün değildir. Bu nedenle anne ve babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkide baskın rolün ebeveynlik olması önem arz etmektedir. Ebeveyn, yalnızca bir arkadaş değil; aynı zamanda çocuğun gelişim sürecinde rehberlik eden, sınırlar koyan ve onu yetiştiren temel figürdür. Dolayısıyla ebeveynlik rolünün gölgelenmesi, çocuğun psikososyal gelişiminde otorite, güven ve yönelim eksikliklerine sebep olabileceğinden dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Ebeveyn-çocuk ilişkisinin sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi, yalnızca ebeveynin çocuğa yönelik bireysel tutumlarıyla sınırlı kalmayıp, ebeveynlerin birbirleriyle olan iletişim kalitesine de doğrudan bağlıdır. Çünkü çocuklar, sosyal öğrenme süreci içerisinde en temel referans kaynağı olarak anne ve babalarını model almaktadır. Bu doğrultuda, ebeveynlerin kendi aralarındaki iletişim biçiminin çocukların ilişkisel tutum ve davranışlarının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynadığı söylenebilmektedir.

Çocuklar, ebeveynlerinin sözlü ifadelerinden ziyade davranışsal örüntülerini gözlemleyerek öğrendikleri için ebeveynler arasındaki sağlıklı iletişim tarzları, çocuğun

duygusal gelişimini ve sosyal ilişkilerdeki tutumlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, anne ve babanın çocuklarına rol modeli oluşturdukları gerçeğinin dikkate alınarak çocuklarının yanında davranışlarına dikkat etmeleri (Görgün Baran, 2004: 10), ebeveynlerin öncelikle kendi aralarındaki iletişim problemlerini fark etmeleri ve çözmeleri, hem eş ilişkisini güçlendirecek hem de çocukların sağlıklı bir modelle büyümesini sağlayacaktır.

Her ailenin kendi içinde benzersiz dinamikleri bulunsa da, sağlıklı ebeveyn-çocuk iletişimi için bazı temel unsurlar evrensel olarak önem taşımaktadır. Bunlar arasında koşulsuz sevgi ve kabul, güven temelli ilişkiler, açık ve etkili iletişim becerileri, empatik yaklaşım, sınır koyma becerisi ve olumlu rol model olma yer almaktadır. Bu unsurların bütüncül şekilde sağlandığı aile ortamlarında çocuğun duygusal, sosyal ve bilişsel gelişiminin desteklendiği gözlemlenebilmektedir.

1.3. İletişim

İnsan biyopsikososyal bir varlık olması sebebiyle diğer bireylerle sürekli bir etkileşim içinde bulunmaya, bir arada yaşam sürdürmeye, yardımlaşma ve dayanışma içinde olmaya gereksinim duymaktadır. Bu etkileşimlerin doğal bir sonucu olarak da her zaman kendini ifade etme ve karşısındaki tarafından anlaşılma isteği taşıyabilmektedir. İletişim ise bu ihtiyacın karşılanmasını sağlayan en temel araçtır.

İletişim, kavram olarak çok kez benzer şekilde tanımlanmıştır. Dökmen (2003: 19) ise, iletişimi kısaca "bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci" olarak tanımlamaktadır. Veli Baki'ye (2017: 37) göre, bireylerin toplum içinde yaşaması, kendilerini ve çevrelerini daha iyi anlamalarını, uyumlu ilişkiler geliştirmelerini ve sosyalleşmelerini desteklemektedir. Bireyin kendini etkili bir biçimde ifade edebilmesi ve bu ifadenin karşısındaki tarafından doğru bir şekilde algılanması, sosyal çevresiyle sağlıklı ve işlevsel ilişkiler kurabilmesinin ön koşuludur. Bu durumun gerçekleşebilmesi için ise iletişim sürecinin bütüncül bir yaklaşımla tesis edilmesi ve sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi elzemdir.

İletişimin tam anlamıyla sağlanması için iletişimde mesajın doğru şekilde iletilmesiyle birlikte alıcının mesaja geribildirimde bulunması veya yanıt vermesi gerekmektedir. Dolayısıyla iletişimde hem gönderisi hem de alıcı aktif rol aldığı için iletişim; tek taraflı bir eylem değil, karşılıklı bir etkileşimi içermektedir. Bu sebeple doğru konuşmak kadar

doğru dinlemek de büyük önem taşımaktadır. Doğru dinleme ise ancak aktif bir şekilde dinlemekle olabilmektedir. Karşımızdakini dikkatle ve anlayarak dinlemek, yalnızca iletişimde etkin bir rol almakla kalmaz, aynı zamanda kişiye değer verildiğinin ve ona saygı duyulduğunun en açık göstergelerinden biridir (Yazgan, 2024: 5-6).

1.3.1. İletişim Öğeleri

İletişim, bir göndericinin belirli semboller aracılığıyla ilettiği düşünceleri çözümlenip algılayan bir alıcının olduğu (Akgün Kandemir, 2019: 6), verilmek istenen mesajın ulaşılması gereken yere yani hedef alıcıya iletilmesi gereken bir süreci ifade etmektedir. İletişim süreci, kaynak ve hedef arasında kurulan bir yol olarak bilinmektedir (Veli Baki, 2017:39). Dolayısıyla iletişim; kaynak, kodlama, mesaj, kanal, alıcı ve geri bildirim olmak üzere altı ögesi bulunmaktadır.

“Kaynak, iletişim sürecinin başlangıcını oluşturan ve mesajın çıkış noktası olarak tanımlanan bir öge olup, iletilmek istenen mesajı dil, rakam, nota veya beden dili gibi sembollere dönüştürerek kodlamaktadır” (Yenel, 2023: 10). İletişimi başlatan aktör yani göndericinin, mesajın alıcı tarafından doğru algılanabilmesi için açık ve anlaşılır bir şekilde kodlanması gerekmektedir. Bu durum, iletişimin başarılı ve sağlıklı bir şekilde ilerlemesinin ön koşulunu oluşturmaktadır.

“Kaynakta oluşan duygu ve düşüncelerin, başkaları tarafından da algılanabilir şekilde oluşturulmuş simgelere dönüştürülmesine kodlama denir” (Zıllıoğlu, 2007:199 akt. Veli Baki, 2017: 39). Kaynak, iletmek istediği mesajı alıcının zihinsel çerçevesine uygun bir biçimde; beden dili, ses tonlaması, görsel unsurlar veya dil gibi çeşitli sembolleri kullanarak kodlayıp alıcıya iletmesidir. Bu süreçteki en kritik nokta, kullanılan kod sisteminin alıcı tarafından doğru bir şekilde çözümlenebilir olmasıdır ki mesajın, hedeflenen anlam bütünlüğü içinde ve eksiksiz olarak alıcıya ulaşabilmesi sağlanabilsin. Mesaj, kaynağın iletmek istediği duygu, düşünce veya fikrin alıcı için anlam taşıyan sembollere dönüştürülmesidir. “Diğer bir anlatıma göre mesaj; bir yaşantıya ait duygu ve düşüncenin kodlanmasıyla sözlü, sözsüz veya yazılı olarak alıcıya ulaşmasını sağlayan sembollere denir” (Baltaş & Baltaş, 2000: 29).

Kanal; kaynak tarafından gönderilen mesajın ulaştırıldığı yol veya araçtır; mesajın fiziksel olarak taşındığı ortamı ifade etmektedir. “Her kaynağın alıcıya ulaşmak için bir kanala ihtiyacı vardır” (Yenel, 2023: 10). Bu bağlamda, mesajın anlamlandırılabilmesi

için alıcının duyuşal sistemlerinin (görme, işitme, dokunma, olası durumlarda koklama ve tatma) en az birinin uyarılması gerekmektedir.

“Alıcı, kaynağın kodladığı anlamı çözecek ve değerlendirecek olan kişidir” (Balbaş & Balbaş 2000: 28). Bir başka ifadeyle, kaynağın iletmek istediğı mesajın muhatabıdır. Kaynağın ilettiğı mesajın alıcı tarafından alınması ve geribildirimde bulunmasıyla alıcı, kaynak konumuna geçmektedir.

Geribildirim (dönüt), hedefteki alıcının kaynak yoluyla gelen mesaja verdiği yanıt veya bu mesaja gösterdiği tepki olarak adlandırılmaktadır (Yenel, 2023:11). Bu mekanizma, mesajın alıcı tarafından doğru bir şekilde işlendiğini ve iletişim sürecinin etkinliğini teyit etmektedir. Geri bildirim mekanizmasının işlerliği, iletişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi açısından hayati bir öneme sahiptir; zira iletişim olgusu, tek taraflı bir aktarım değil, karşılıklı ve dinamik bir etkileşimdir.

Bu öğeler arasındaki uyum ne kadar yüksekse, iletişim o kadar etkili, anlamlı ve sağlıklı olacaktır. Bu bağlamda, iletişim sürecinin her bir bileşeni, bütünün işleyişi açısından kritik bir role sahiptir. Zira kaynak, mesajı ne kadar net kodlarsa ve alıcı da bunu doğru bir şekilde çözümlerse, geribildirim mekanizması daha sağlıklı işleyecek ve dinamik bir döngü içinde gerçekleşen iletişim amacına ulaşabilecektir.

1.3.2. İletişim Türleri

İletişim, temel olarak sözel, duyuşal ve davranışsal olmak üzere üç ana boyutta tezahür etmektedir (Tarhan, 2023b: 129). “Sözlü iletişim ister doğrudan, isterse radyo, televizyon, gazete, dergi, telefon gibi araçlarla gerçekleşsin, “dil” ile gerçekleşir” (Veli Baki, 2017). Burada temel amaç karşıdaki bireye bilgi aktarımını sağlamaktır. Ancak sözel iletişim, iletişimin yalnızca sınırlı bir kısmını oluşturmaktadır. Oysa iletişim sadece ağızdan çıkan sözleri değil sözlerin hangi bağlam çerçevesinde söylendiğini de içermektedir. Bu sebeple bilgi aktarımının temelini teşkil eden sözel aktarımın yanı sıra, beden dili, ses tonlaması ve ifade biçimi gibi davranışsal ve duyuşal unsurlar da iletişimin önemli birer parçasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, etkili bir iletişim için iletmek istenilen mesaj kadar mesajın nasıl iletildiğı de alıcının mesajı doğru anlaması açısından önemli bir etkiye sahiptir. Etkili iletişim ve ilişki "hal" üzerinden gerçekleştiğinden (Tarhan, 2023b: 129), bu üç iletişim türünün eş zamanlı ve uyumlu bir şekilde kullanılması, iletişim sürecinin tesirini önemli ölçüde artırabilmektedir.

Yazgan (2017: 12) iletişim bileşenlerini bireysel, ikili, grup ve kitlesel olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırma, sosyal hizmetin uygulama düzeyleri olan mikro, mezzo ve makro ile yakından ilişkilidir. Sosyal hizmet uzmanları, iletişim becerilerini bu üç düzeyde etkin bir şekilde kullanarak mesleki müdahaleler gerçekleştirirler. Mikro düzeyde, bireyler ve aileler gibi yakın çevreyle kurulan birebir iletişim (danışmanlık, vaka yönetimi gibi) amaçlanır. Mezzo düzeyde iletişim, bireyin iş arkadaşları veya sosyal kulüpler gibi sınırlı büyüklükteki gruplarla yürüttüğü süreçleri (grup çalışmaları, topluluk örgütlenmesi gibi) ifade ederken; makro düzey iletişim ise toplumsal ölçekte, geniş kitlelere yönelik farkındalık kampanyaları ve sosyal politika savunuculuğu gibi mesleki faaliyetleri kapsamaktadır. Bu nedenle, sosyal hizmet açısından iletişim, sadece bir bilgi aktarımı aracı değil, aynı zamanda değişimi ve gelişimi hedefleyen temel bir müdahale aracıdır.

Diğer insanlarla yaşanan etkileşim ve kurulan iletişimle insan kişisel gelişimi, kimlik oluşumu ve dünyaya uyum sağlama süreçlerinde büyük öneme sahiptir. Bireyin kimlik oluşumunda en önemli rol sahibi olan ailesiyle ilişkisi onun sosyal çevresiyle ilk etkileşimidir. Aile gibi birebir ve yüz yüze iletişimin yoğun olduğu gruplarda samimiyet, kaynaşma, sorumluluk ve güven gibi bağlar kuvvetli olduğu için “biz” anlayışı daha baskındır. Kaliteli ve sağlıklı aile içi iletişimin gerçekleşmesinde biz bilinci kilit rol oynar (Kavut, 2015: 27). Biz duygusu yerine ailede ben’cilik hâkim ise birey kendini aileye ait hissedemediği, samimi ve yakın ilişkiler kuramadığı için aile içinde bireyler arası çatışma ortaya çıkabilmektedir.

İletişim ağları sosyal bağlılık için bir temel oluşturur; karşılıklı avantajlar için bir kişinin diğeriyle ortaklaşa çalışmasını sağlar (Field, 2008: 16). Bu durum, eşler arası ve aile içi iletişim bağlamında değerlendirildiğinde, söz konusu iletişim ağlarının aile bireyleri arasındaki sosyal bağlılığı güçlendirdiği, karşılıklı anlayış ve iş birliğini destekleyerek ortak sorunların çözümünde birlikte hareket etmeye katkı sunduğu söylenebilmektedir.

Aile ilişkileri özelinde iletişimi ele alırken, davranışsal sonuçları ve ilişki dinamikleri üzerindeki etkileri açısından “sağlıklı iletişim”, “çatışmacı iletişim” ve “iletişimsizlik” (Tarhan, 2023b: 190) şeklinde bir sınıflandırma yapmak hem konunun anlaşılabilirliğini artıracak hem de analiz sürecini derinleştirecektir. Klasik iletişim türleri (sözlü, sözsüz, yazılı, görsel) genel bir çerçeve sunmakla birlikte, aile içi etkileşimlerin kendine özgü yapısı, bu üçlü ayrım üzerinden daha kapsamlı ve işlevsel biçimde incelenebilmektedir.

Bu kapsamda, iletişimin bu şekilde kategorize edilmesi, hem araştırmacılar hem de uygulayıcılar için daha anlamlı ve çözüm odaklı sonuçlar elde etme potansiyeli taşımaktadır.

1.3.3. İletişim Engelleri

İletişimin kaynaktan alıcıya doğru giden sürecinde mesajın doğru ve eksiksiz bir şekilde iletilmesini, alınmasını veya yorumlanmasını engelleyen her türlü istenmeyen etken yani gürültü engeliyle karşılaşılması iletişimi olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple iletişimde istenmeyen ve minimize edilmesi gereken bir durumdur.

Gürültü sadece yüksek ve gereksiz ses anlamına gelmemektedir; iletişim araçlarındaki teknik arızalar ve fiziksel mesafe gibi fiziksel engelleri içermektedir. Bu engellerin bertaraf edilmesi mesajın hedef kitlenin bilişsel yapısına uygun bir şekilde kodlanması, amaca uygun bir iletişim kanalının seçilmesi ve potansiyel gürültü kaynaklarının öngörülerek dikkate alınması durumunda, diğer iletişim engellerine kıyasla daha hızlı ve kolay bir şekilde çözüme kavuşturulabilmektedir. Aynı şekilde kelimeler ve dilbilgisi gibi dil farklılıkları da anlamsal engeller oluşturarak iletişimi olumsuz etkilemekte ancak çözümü bireylerin içsel dünyaları ve algılarıyla ilgili olan psikolojik engellere nispeten daha doğrudan ve kolay olabilmektedir. “İletişimin kişisel engelleri, mesajı alan ve mesajı gönderen kişilerin dil ve anlatım zorlukları, dinleme ve algılama farklılıkları, statü farklılığı, cinsiyet ve kültürel farklılıklar gibi konulara gerekli özeni göstermemeleri sonucunda oluşmaktadır” (Akca, 2006: 24 akt. Yenel, 2023: 14).

İletişim; temel olarak verici ile alıcı arasında bir eylem transferi olarak işlerken (Şıvkın, 2014: 39), bireyin önyargı gibi olumsuz düşünce kalıpları, algısal farklılıkları, beklenti içinde olması gibi içsel nedenlerle iletilmek istenen mesajın farklı yorumlanmasına sebebiyet vermekte, böylece etkili bir iletişimin önünde ciddi birer engel teşkil etmektedir. Özellikle bireyin sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilerde, aile içi dinamiklerde ve eşler arasındaki iletişimde bu psikolojik engeller, sağlıklı bir etkileşim için dikkatle ele alınması gereken temel sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. “İletişimde bir engel olduğunu biliyorsak, iletişim engellerini ortadan kaldırmanın en önemli adımı öncelikle hangi iletişim engeline sahip bulunduğunu saptamaktır” (Yenel, 2023: 15).

1.3.4. İletişimsizliğin Nedenleri

Fiziksel ve anlamsal iletişim engelleri iletişimin etkinliğini düşürmekteyse de, bu sorunların kaynağındaki etkenler giderildiğinde genellikle çözüm üretilebilmektedir. Ancak iletişimsizliğin altında yatan nedenleri anlamak ve ortadan kaldırmak, uzun ve karışık bir süreç olup çaba gerektirebilmektedir. Kişiler arasındaki iletişim kopukluğuna yol açan temel nedenler arasında empati eksikliği, karşı taraftan belirli beklentiler içinde olma, aktif dinleme becerisinin yetersizliği, bireysel farkındalık düzeyinin düşüklüğü, olumsuz düşünce kalıplarının etkisi (küçümseme, eleştiri, suçlama, savunmacılık gibi) ve zihin okuma gibi davranışlar sayılabilmektedir. Bu faktörlerin tümü, bireylerin karşılarındaki kişiler tarafından anlaşılmasına neden olmakla kalmayıp, aynı zamanda kişiler arasında anlaşmazlıkların ve çatışmaların (Genç & Veli Baki, 2017) ortaya çıkmasına da zemin hazırlayarak çeşitli sorunların yaşanmasına yol açabilmektedir.

“Aktif dinleme yeteneği, iletişim sürecinin olmazsa olmaz unsurlarından biridir” (Nazlı, 2018). İletişimin doğası gereği karşılıklı bir etkileşim olduğu düşünüldüğünde, yalnızca konuşmak yeterli olmayıp, iletilen mesajın doğru bir şekilde anlaşılması için dinlemek de hayati bir öneme sahiptir. Bireyin karşılarındaki kişiyi aktif bir şekilde dinlememesi, mesajın hedef alıcıya ulaşmamasına ve sonuç olarak iletişimsizliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Benzer şekilde, iletişimde dürüst ve şeffaf bir yaklaşım sergilememek de anlatılmak istenenin hatalı yorumlanmasına veya hiç anlaşılmasına yol açabileceği için iletişimde önemli bir problem alanı olarak ortaya çıkabilmektedir.

Kişilerarası ilişkilerde karşılaşılan sorunların önemli bir kısmı, bireylerin duygusal farkındalık becerilerindeki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır (Tarhan, 2023c). Kendi duygularını tanıma, anlama ve uygun bir biçimde ifade etmede güçlük çeken bireyler; öfke, hayal kırıklığı ve üzüntü gibi olumsuz duygularını aile üyelerine yansıtmakta ve bunun sonucunda ise ilişkilerde gerginliklere ve çeşitli problemlere yol açabilmektedir. Sağlıklı ilişkiler için elzem olan empati ve diğerinin bakış açısını kavrama yeteneğindeki eksiklikler, kişilerarası problemlere zemin hazırlayarak aile üyelerinin ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine ve ilişkisel uyumsuzluklara neden olabilmektedir.

1.3.5. Sağlıklı İletişim

İletişimin etkin işleyişi, karşılıklı anlayış ve memnuniyetin yanı sıra, mesaj sonrası tutumsal farklılaşma ve etkileşimsel gelişim gerektirir; bu süreç, ilişkilerde güveni ve pozitif duyguları pekiştirerek olumlu bir dönüşüm sağlamaktadır (Yazgan, 2017: 1).

Sağlıklı aile ilişkilerinin geliştirilmesi için bireylerin genel kişilerarası ilişki becerilerini güçlendirmesi gerekmektedir. Kişilerarası ilişkilerdeki yeterlilik düzeyi ve iletişim becerileri, bireylerin aile içindeki etkileşim kalitesini doğrudan etkilemektedir. Etkili kişilerarası ilişkilerin temelini ise aktif dinleme, empati kurma, duygu ve düşünceleri açık ve doğru biçimde ifade edebilme, çatışma çözme ve uzlaşma sağlama gibi iletişim becerileri oluşturmaktadır (Algan, 2017). Bu becerilerde yetersizlik yaşayan bireylerin, aile içi iletişim süreçlerinde de benzer zorluklar yaşaması olası olabilmektedir. Bu durum, aile üyeleriyle sağlıklı ve işlevsel bir iletişim kuramama, yanlış anlamalara sebep olma ve çatışma yönetiminde yetersizlik gibi çeşitli iletişim problemlerini beraberinde getirebilmektedir.

Her birey, kendi kişiliği, geçmiş deneyimleri (Tarhan, 2023c) ve yetiştiği sosyal çevre doğrultusunda farklı iletişim tarzları geliştirmektedir. Bu farklılıklar, aile içinde yanlış anlaşılmalara, çatışmalara ve iletişim kopukluklarına yol açabilmektedir. Oysa sağlıklı bir iletişimin, sadece doğru teknikleri uygulamakla değil, aynı zamanda bireylerin kendi iletişim alışkanlıklarının farkında olması (Erdim, 2022b) ve bu alışkanlıkları daha yapıcı yönde dönüştürmeye istekli olmalarıyla mümkün olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda iletişimde öz-farkındalığın, değişimin ilk adımını oluşturduğu söylenebilmektedir. Kendi iletişim tarzını sorgulayan bireyler karşısındaki kişinin iletişim biçimini ve verdiği tepkileri daha iyi analiz ederek empati kurma becerisi kazanabilmekte ve böylece daha anlayışlı ve destekleyici bir aile ortamı oluşmuş olmaktadır. Yani, bireyin kendi iletişim tarzını ve bunun etkilerini fark etmesi ile aile içi iletişim dinamikleri üzerine düşünmesi, anlayış ve destek temelli, sağlıklı ve işlevsel bir aile ortamı inşa etmenin temel koşulları arasında yer almaktadır.

1.4. Eşler Arası İletişim

Bireyin sosyalleşme süreçlerini, etkileşim becerilerini ve iletişim kalıplarını edindiği birincil kurum olan aile, bireysel yaşamda kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla, aile içi iletişimin etkinliği büyük önem arz etmektedir. Bu etkinliğin sağlanması adına, iletişimin

işbirlikçi, dengeli ve yapıcı bir nitelik taşıması, ayrıca yıkıcı ve olumsuz iletişim örüntülerinden kaçınılarak yapıcı iletişimin benimsenmesi elzemdir. Bu bağlamda, aile içi ilişkilerin sağlıklı yürütülmesi ve manevi değerlerin korunması, toplumsal bütünlük açısından kritik bir role sahiptir.

Nitekim Özdenören (2024), kitabında toplumu ve aileyi bir arada tutan temel unsurlar olan içsel dinamiklerin, manevi değerlerin ve insani ilişkilerin zayıflaması durumunda çözülmenin kaçınılmaz bir sonuç olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, aile içi iletişimin güçlendirilmesi, sadece bireysel refahı değil, aynı zamanda toplumsal yapının direncini de artıracaktır.

Aile içi iletişimsizlik günümüzün en önemli sorunların biri haline gelmiştir ve beraberinde birçok sorunun da meydana gelmesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla aile içindeki iletişimsizliğin veya yanlış/sağlıksız iletişimin neden olduğu ve nasıl çözümleneceği cevaplanması gereken önemli bir soru haline gelmiştir. Sosyal hizmet de yapısı gereği bu soruların cevaplarını aramaya çalışarak sağlıklı ve mutlu aile ve dolayısıyla refah toplum oluşturmayı hedeflemektedir. Özellikle de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca (ASHB) 2025 senesinin Aile Yılı ilan edilmesi ve “Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028)” oluşturulması konunun önemini attırmaktadır.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2024), ailenin refah düzeyinin artırılması amacıyla oluşturduğu stratejik vizyon çerçevesinde, aile yapısının korunması ve güçlendirilmesine öncelik vermektedir. Bu kapsamda, aile yaşam becerilerinin desteklenmesi doğrultusunda aile içi iletişimin geliştirilmesi, aile bireylerinin karşılıklı sorumluluk ve rollerinin desteklenmesi gibi unsurlar temel stratejik hedefler arasında yer almaktadır. Stratejik hedeflerin uygulanabilirliğini sağlamak amacıyla kamu kurumları arasında çok sektörlü bir iş birliği öngörülmekte; çeşitli bakanlıklara, kamu kurumlarına, üniversitelere, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına özel görev ve sorumluluklar tanımlanmaktadır. Bu süreçte, özellikle ASHB ile Diyanet İşleri Başkanlığı’nın uygulamadaki rol ve sorumluluklarının diğer kurumlardan daha belirgin ve kapsamlı olduğu görülmektedir.

Aile, bireylerin en yakın iletişimde olduğu sosyal çevreyi oluşturmakta ve etkili iletişim becerilerinin gelişimi, aile birliğinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir rol oynamaktadır (Yenel, 2023: 9). Bu bağlamda, özellikle eşler arasındaki manevi doyum,

aile içi huzurun sağlanmasında ve bireylerin yaşamdan genel tatmin düzeyinde önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Cengil & Koç, 2024: 462).

Aktif dinleme, empati kurma, kendini doğru ifade etme, çatışma çözme ve uzlaşmaya varma gibi etkili iletişim becerileri insanlarla sağlıklı bir iletişim kurmak için gereklidir. Bu becerilerde zorluk yaşayan bir birey, bu zorlukları aile içindeki iletişimde de sergileyebilmektedir. Kişi aile üyeleriyle sağlıklı ve yapıcı bir diyalog kurmakta zorlanabilmekte, yanlış anlaşılmalara yol açabilmekte veya çatışmaları yönetmekte başarısız olabilmektedir.

Lavner, Karney, Williamson ve Bradbury (2017) tarafından yürütülen bir çalışma, evlilik doyumu ile evlilik sorunları arasında karşılıklı bir etkileşim bulunduğunu göstermektedir. Bulgular, evlilik sorunlarının sıklığının artmasıyla evlilik doyumunda azalma gözlemlendiğini ve evlilik doyumu düşük olan çiftlerin evlilik sorunlarında artış sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, hem sorunların ele alınması hem de evlilik doyumunun artırılması amacıyla evlilik dinamiklerinin incelenmesi ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesi, sağlıklı ve uzun ömürlü evliliklerin inşası açısından önem arz etmektedir.

Taylan (2009: 131), yatay etkileşim çerçevesinde ele alınan eş ilişkilerinin, tarafların birbirlerini nasıl tanımladıkları, nasıl algıladıkları ve birbirlerine atfettikleri değer boyutlarında incelenebileceğini belirtmektedir. Genç ve Veli Baki'ye (2017: 305) göre evlilik ise, bir kadın ve bir erkeğin arasındaki ilişkiler sistemini ve duygusal bağlılığı kapsayan, doğacak çocuklara statü sağlayan ve devletin hukuk sistemiyle desteklenen yasal bir ilişki biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Evlilik ilişkilerinde sevgi, saygı ve güven, birlikteliğin sürdürülebilirliği açısından temel yapı taşları olarak kabul edilmektedir. Bu unsurlar arasında özellikle sevgi, evliliğin başlangıcını motive eden temel duygusal dinamiktir. Bireyler, doğuştan gelen bir ihtiyaç olarak sevmeye yönelimlidir ve bu ihtiyaç, yaşam boyu önemini korurken evlilik kurumu ise bu ihtiyacın karşılanabileceği sosyal ve duygusal bir bağlam sunmaktır. Zira anne-baba sevgisi, doğası gereği koşulsuz ve biyolojik temelli; eşler arasındaki sevginin, karşılıklı tanıma, kabul ve bilinçli bir tercih süreciyle şekillenmesi onun bu yönüyle evlilikteki sevgi, daha bilinçli ve karşılıklı bir bağlılık biçimini temsil etmektedir. Yabancılaşmanın önemli bir boyutu olan bireycilik (Özdenören, 2019: 14) ve özellikle eşler arası yabancılaşma konusu, Türk toplumu gibi geleneksel değerlere sahip

toplumlarda henüz yeterince incelenmemiş önemli bir sosyolojik ve psikolojik problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlilik, özünde "biz olma" anlamı taşıyan ve iki bireyin ortak bir yaşam yolculuğunu ifade eden bir birliktelikle, eşlerin birbirine yabancılaşması, onların bu ortak yolda yalnızlaşmalarına ve duygusal bağ ile paylaşımlarının zayıflamasına yol açmaktadır. Bu durum, nihayetinde mutsuz, manevi doyumu eksik bir birliktelikle veya evliliğin sona ermesiyle sonuçlanabilmektedir. Bu sebeple, evlilik ilişkisinde bireycilikten ziyade, ortak bir "biz" bilincinin esas alınması büyük önem taşımaktadır.

Aile olmanın bir gereği olarak eşin birbirlerinden beklentileri günümüzde aile iletişiminde sorun yaşanan alanlardan birisidir. Çünkü kadın ve erkekte kendinden beklenen rol ve sorumluluklar doğrultusunda bir davranış biçimi geliştirilmesi istenir ve bu durum geleneksel aile yapısında belirgin bir haldedir. Ancak günümüz modern ailesinde kadın ve erkek eşitliği çerçevesinde kadınların çalışma hayatına katılımıyla birlikte kadın ve erkeğin rol ve sorumlulukları değişim yaşamıştır. Buna rağmen, günümüz aile yapısındaki değişimlere tam olarak uyum sağlanamadığı için, eşlerin birbirlerinden olan rol ve sorumluluk beklentileri arasında uyumsuzluklar ortaya çıkmakta ve bu durum eşler arasında sorunlara yol açabilmektedir.

Hou, Jiang ve Wang (2019), Çin’de evlilik doyumu ve eşler arası iletişim üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarında, Batı düşüncesinin benimsenmesiyle birlikte modernleşmenin kadınların sosyal statü ve içsel güçlerinde artışa yol açtığını ve bu gelişmenin kadınların eşleriyle daha açık ve doğrudan iletişim kurmalarını kolaylaştırdığını belirtmektedir.

Benzer bir şekilde Görgün Baran (2004) Türkiye’de yürüttüğü araştırmasında, aile yapısının ataerkil özellikler taşıdığını, bu durumun aile içi açık iletişimi engellediğini ancak kadının eğitim seviyesindeki artışın ve çalışma hayatına katılımının, ataerkil yapının dönüşümünde rol oynasa da bu dönüşümün sınırlı düzeyde gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ve çalışma hayatına katılımının, öncelikle kendini ifade etme becerilerini geliştirdiği ve bu sayede aile içinde daha şeffaf, açık ve sağlıklı bir iletişim biçiminin benimsenmesine ve eşleriyle daha dengeli ilişkiler kurmalarına katkı sağladığı söylenebilmektedir.

Cinsiyetler arası iletişim farklılıkları, sosyal psikoloji ve dilbilim alanlarında uzun süredir tartışılan bir konu olmuştur. Erdim (2022b), erkeklerin genellikle bilgi aktarma ve çözüm

üretmeye yönelik daha doğrudan bir iletişim tarzı benimsediğini; kadınların ise empati ve duygusal farkındalık düzeylerinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu için duygusal bağ kurma ve sosyal ilişkileri sürdürme amacı güden daha dolaylı ve empatik bir iletişim biçimi kullandığını belirtmektedir.

Kadınlar, iletişimde eşlerinden yalnızca söylenenleri değil, aynı zamanda duygusal alt metinleri ve ima edilen anlamları da fark etmelerini beklerken; erkekler çoğunlukla iletilen mesajı doğrudan alıp çözüm üretmeye odaklanmaktadır. Cinsiyetler arasındaki iletişim tarzlarında gözlemlenen bu farklılıklar, eşler arasında yanlış yorumlamalara ve duygusal beklentilerin karşılanmamasına bağlı olarak tatminsizliklere zemin hazırlayabilmektedir. Bu farklılığın ortadan kalkması, daha sağlıklı ve tatmin edici ilişkilerin kurulmasına için kadın ve erkeğin farkındalık sahibi olması zaruridir.

Kadınlar duygusal deneyimlerini ve zorluklarını sözel olarak ifade ederek psikolojik rahatlama sağlarken, erkeklerde bu süreç genellikle içsel ve sessiz bir şekilde ilerlemektedir. Bu durum, erkeklerin özellikle eşleriyle olan iletişimlerinde geri çekilme davranışını daha sık sergilemelerine neden olabildiği için erkeklerin iletişimdeki geri çekilme eğilimine dikkat edilmesi büyük önem taşımaktadır. Zira iletişim eksikliği, eşlerin birbirlerine olan bağlılıklarını ve ilişkiyi sürdürme motivasyonlarını ifade eden evlilik bağlılığını ve evlilik doyumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Bu olumsuz etkinin, etkili ve açık iletişim stratejileriyle azaltılması önem arz etmektedir.

Modernizm ve feminizmin etkisiyle birlikte, evlilik ilişkilerinde eşler arasında haklı olma ya da üstünlük kurma çabası öne çıkmış; bu durumun, iletişimde çatışmaların artmasına ve eşler arasında sağlıklı bir rekabet ortamının oluşmasına neden olduğu söylenebilmektedir. Oysa kadın ve erkeğin mutlak eşitliğinin olmaması, onların birbirini ikmal eden rolleri benimsemesine imkân sunabilmesine, dolayısıyla aile içi görevlerde rekabettense karşılıklı destek ve saygı anlayışının gelişmesine katkıda bulunabilmektedir. Aile yapısındaki dönüşümler, eşler arasındaki sorunların ve çatışma unsurlarının doğasını farklılaştırmıştır. Özasma'ya (2021: 38) göre, çatışma esas itibarıyla menfaatlerin çatıştığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, bireysel çıkarların aile bütünlüğünden üstün tutulması ve üstünlük kurma çabası gibi davranışların, eşler arasında ciddi sorunlara yol açabildiği söylenebilmektedir.

Bir konunun sürekli olarak gündeme getirilmesi, çoğu zaman bireyin o konudaki temel ihtiyaçlarının karşılanmadığını, yeterince anlaşılmadığını, duygularının ve

düşüncelerinin görünür kılınmadığını göstermektedir. Bu durumun aynı zamanda hataların kabul edilmemesi, içten bir özrün sunulmaması ve ilişkiyi onarmaya yönelik yeterli çabanın gösterilmemesiyle de ilişkili olduğu ifade edilebilmektedir.

Şener ve Terzioğlu'nun (2008: 9) Szinovacz'dan (1979) aktardığına göre, “Çatışmaların başarılı bir şekilde çözümlenmesi; eşlerin birbirlerini anlayabilmeleri, farklılıklarını kabul edebilmeleri, karşılıklı çıkarlarını uzlaştırabilmeleri, durumları ortak bir zeminde tanımlayabilmeleri ve etkili iletişim kurabilmelerine bağlıdır”. Bu durum, eşler arasındaki etkili ve yapıcı iletişim yöntemlerinin benimsenmesinin, evlilik birliğindeki ahengi pekiştirdiğini ve muhtemel anlaşmazlıkların önüne geçtiğini açıkça ortaya koymaktadır. Şener ve Terzioğlu (2008), gerçekleştirdikleri araştırmada, eşler arasındaki iletişimde paylaşım ve memnuniyet düzeyinin arttıkça, yaşanan anlaşmazlıkların azaldığını; bu durumun da evlilik uyumunu olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, eşlerin birbirleriyle düzenli olarak sohbet etmeleri, samimi duygusal paylaşımlarda bulunmaları ve açıkça iletişim kurabilmeleri, aile içinde karşılaşılan sorunların üstesinden gelinmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Samimi diyaloglar, karşılıklı konuşma ve anlayış ortamı, problemlerin yapıcı bir şekilde ele alınmasına ve çözüme kavuşturulmasına olanak tanımaktadır. Karşılıklı ihtiyaçların giderildiği ve beklentilerin karşılandığı bir iletişim ortamı, evlilik ilişkisinin sağlam temeller üzerine inşa edilmesine katkı sağlamaktadır.

Taylan'a (2009) göre, giderek azalan erkek egemen otorite ve geleneksel geniş ailenin çözülmesiyle, eşlerin birbirine verdiği değer artmış ve çekirdek ailede yalnız kalan eşler, ev içi işler ile çocukların geleceği gibi konularda artık birlikte karar alma eğilimi göstermeye başlamıştır. Eşlerin birbirleriyle kurdukları samimi etkileşim ve karşılıklı paylaşımlar, evlilik birliğinin sürdürülebilirliği açısından temel bir kriterdir. Evlilik ilişkisi sosyal, ekonomik, fiziksel ve kültürel boyutları barındırmanın yanı sıra, eşlerin manevi olarak da birbirlerini desteklemesini gerektirmektedir. Manevi destek, özellikle eşler arasında duygusal yakınlık sağlamayı ve duygusal bağları güçlendirmeyi ifade etmektedir. Bu tür bir desteğin eksikliği, eşlerin birbirine yabancılaşmasına ve aralarına mesafelerin girmesine neden olabilmektedir. Zira eşlerin nitelikli sohbet edebilmesi, ilişkilerinde sevgi, saygı ve güven gibi olumlu duyguların varlığını gösteren en önemli etkenlerden biridir. Dolayısıyla, eşler arası iletişimde duygusal paylaşımların yani sohbet ve muhabbetin önemi yadsınamaz.

Hou, Jiang ve Wang (2019), evlilik içi iletişimin evliliğe duyulan bağlılık ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide aracılık rolü üstlendiğini, ayrıca kadınların erkeklere kıyasla olumlu ve yapıcı iletişim kurma, çatışmaları çözme, eş desteği sağlama ve sosyal geri çekilmeyi yönetme gibi evlilik süreçlerinde daha etkili olduklarını ve bu durumun evlilik doyumunu artırıcı bir etki yarattığını belirtmektedir.

“Karşımızdaki kişiye “seni seviyorum” diyebilmekten daha zor ve çoğu zaman bu sözden daha önemli olan “sen haklısın” diyebilmektir” (Tarhan, 2023a: 141). Bu ifade, bireyin karşısındakini anladığını, onun düşünce ve duygularına değer verdiğini gösteren güçlü bir iletişim göstergesidir.

1.4.1. Aile İçi İletişimi Etkileyen Faktörler

Algan’a (2017) göre, problemsiz ve çatışmasız "ideal" bir aile/evlilik yapısının mümkün olmadığı kabul edilmekle birlikte, asıl önemli olan yaşanan sorunların ailenin temel işlevlerini yerine getirmesini engelleyecek kritik bir boyuta ulaşıp ulaşmadığıdır.

Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte (Kıbaroğlu & Ersoy, 2019), başta mobil iletişim araçları olmak üzere iletişimi sağlayan araçların sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu durum, insanların birbirlerine fiziksel olarak ulaşılabilirliğinin hızlı ve kolay olmasını sağlamış olsa da, aynı oranda duygusal ve psikolojik anlamda bir yakınlaşma sağlayamamıştır. İletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, niceliksel etkileşimi artırırken, niteliksel ve derinlikli bağların tesisinde aynı oranda bir etki yaratmamış, hatta bazı durumlarda bu tür bağların oluşumunu engelleyici bir faktör olarak işlev görmüş olabilmektedir. Aile içi iletişimi etkileyen olumlu ve olumsuz olmak üzere iki çeşit faktör bulunmaktadır.

Yazgan (2024), eşler arası sorunların temelinde duygu ve düşüncelerin net paylaşımının eksikliğinin yattığını ve sağlıklı aile içi ilişkilerin bu sorunları çözme sürecini hızlandırdığını belirtmiştir. Bu durum, evlilik ve aile birliğine zarar veren unsurlardan biri olan olumsuz iletişim kalıpları ve yıkıcı davranışların önemini ortaya koymaktadır. Sevgi dolu ailelerde buyurgan ifadelerden kaçınılırken, sürekli ve yersiz eleştiri hem eşler arası ilişkide hem de ebeveyn-çocuk bağlamında yıkıcı etkilere sahip olabilmektedir. Benzer şekilde, kişilerarası güveni derinden zedeleyen bir etken olan yalan, aile içi ilişkilerde ciddi sorunlara yol açabilmektedir.

Aile içi iletişimi olumsuz etkileyen faktörler şu şekilde sıralanabilmektedir: “ben” dili yerine “sen” dilini kullanmak, sürekli emir cümleleriyle hitap etmek, sürekli öğüt vermek, yanlış eleştiri, yargılamak, itham, alaycı ve küçümseyici tavır takınmak, yalan, şikâyet, geçmiş hataları tekrar gündeme getirmek, öfke, iletişimsizlik, görmezden gelme- geri çekilme, kavram farklılıkları / beklenti uyumsuzluğu, zamanlama, kıyaslama, “biz” düşüncesi yerine benciliğin hâkim olması (Çelik, 2018; Erdim, 2022b; Köse, 2016; Tarhan, 2023c).

Bir sorun üzerinde her iki tarafında kendi menfaatini düşünmesi, kendi çıkarına göre hareket edip karşı tarafı zarara uğratarak şekilde yaklaşımı sorunun çözümü üzerinde ortak bir anlayışa varmayı önlemekte ve sorunu çözümsüz bırakmaktadır (Özasma, 2021: 186). Bu durum, ailede sürekli çatışmaların yaşanmasına ve sonucunda da kalıcı bir huzursuzluğa yol açabilmektedir. Buna karşın, birlik duygusunun ve "biz" anlayışının hâkim olduğu evliliklerde ve ailelerde, bireyler kendi menfaatlerini ailenin bütünlüğünden ayrı düşünmezler. Kendi çıkarlarının geri planda tutulduğu bu tür ilişkiler, mutlu ve sağlıklı ailelerin temelini oluşturmaktadır.

Eşler arasında sorunlara yol açan önemli faktörlerden biri de beklentilerin uyumsuzluğudur. Geleneksel aile yapısından modern aileye geçişle birlikte bireysel tercihlerin ön plana çıkması, kişilerin kendi beklentilerini daha fazla önemsemelerine ve aynı zamanda bu beklentilerin farklılaşmasına neden olurken bu durumun, eş seçiminden itibaren eşlerin evlilikten, rollerden, sorumluluklardan, çocuk yetiştirme biçimlerinden veya gelecek planlarından ne bekledikleri konusunda farklılaşmalara yol açtığı söylenebilmektedir.

Beklentilerdeki bu uyumsuzluk, çoğunlukla açık ve net iletişim eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bireylerin kendi arzularını, ihtiyaçlarını ve hassasiyetlerini eşlerine tam olarak ifade edememesi veya eşlerin birbirine karşı şeffaf bir iletişim biçimini benimsememesi, yanlış anlamalara zemin hazırlamaktadır. Şeffaf olmayan iletişim, beklentilerin üstü kapalı kalmasına, zihin okumaya (Yazgan,2024: 14) dayalı ilişki yürütülmesine ve zamanla karşılıklı hayal kırıklıklarının birikmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla, eşler arasında beklenti uyumsuzlukları, temelinde iletişim becerilerindeki yetersizliklerden kaynaklanan ve aile içi uyumu ciddi şekilde zedeleyebilen bir sorun olarak öne çıkabilmektedir.

Aile içi iletişimi olumsuz etkileyen faktörlerden biri olan kıyaslama, beraberinde kıskançlık duygusunu tetikleyebilmektedir. Bir kişinin eşini başka bir kişiyle mukayese etmesi, ilişki dinamiğini olumsuz yönde etkileyerek kıskançlığı artırabilirken bu durum, bireyin öz saygısını zedeleyebileceği gibi, evlilik ilişkisi için önemli bir sorun kaynağı teşkil etmektedir.

Aile içi iletişimi olumlu etkileyen faktörler ise şu şekilde sıralanabilir; güler yüzlü ve hüsnü zan üzeri olmak, empati, iyi bir dinleyici olmak, sevgi dilini kullanmak, özür dilemek ve affedicilik, nezaket ve hoşgörü, samimiyet/içtenlik ve duygularda şeffaflık, duygusal farkındalık sahibi olmak, diğerkâmlık (Erdim, 2022b; Köse, 2016; Tarhan, 2023c), sabır ve tahammül.

Evlilik ilişkisinde eşlerden birinin duygusal farkındalık ve empati becerisinden yoksun olması, karşısındakini anlamak için çaba harcamaması ve zamanında özür dilemeyi bilmemesi gibi durumlar, diğer eşin sürekli olarak alttan alması ve çatışmadan kaçınmasıyla birleştiğinde, uzun vadede sağlıklı bir denge yaratmakta ve gelecekte yaşanacak daha büyük çatışmalara zemin hazırlayabilmektedir. Esasında, evlilik birliği içinde eşlerin birbirine karşı olumlu davranışlarda bulunması ve birbirini anlamaya çalışması temel bir gerekliliktir. Bu noktada iyi bir dinleyici olmak kritik bir öneme sahiptir; zira dinlemeyen kişi anlayamaz, anlayamadığı için de farkındalık geliştirememektedir. “Farkındalıkta kişi kendini kontrol eder; eksiklerini tespit eder, bunları giderme yollarına bakar” (Tarhan, 2023b: 123).

Aynı şekilde, tahammül ve sabır evliliği ayakta tutan önemli etkenlerdir. Tahammül, sevginin ve saygının var olduğu yerde kendini gösterir; zira kişi sevdiğine karşı tahammül eder, bu durum her şeye rağmen sevmekle eşdeğerdir. Bu nedenle, tahammülün evliliğin devamlılığında etkisi büyüktür. Ailede eşler arasında bir sorun yaşandığında, zaman zaman tahammül edip beklemek gerekirken, sorunun çözümü için elinden geldikince çaba gösterildiğinde de sabretmek önem arz etmektedir. Dolayısıyla tahammül ve sabrın evlilikte onarıcı ve yapıcı bir etkisi bulunmaktadır.

1.4.2. Ailenin ve Eşinin Beden Dilini Bilmek

İletişim denildiğinde genellikle ilk akla gelen sözlü ifadelerdir; ancak beden dili de iletişim sürecinin en temel ve etkili unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır Tarhan'a (2023: 58) göre, “İletişimin yaklaşık %50'si mimik ve jestlerden, %20'si eşik altı

vurgulardan ve %30'u sözel iletişimden oluşmaktadır". Dolayısıyla iletişim sürecinde beden dili gibi sözsüz iletişim öğeleri, bireyler arası duygusal etkileşimin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Mimikler, jestler, duruş, ses tonu, vurgu ve tonlama ve göz teması gibi bedensel ifadeler, duyguların aktarımında çoğu zaman sözcüklerden daha etkili olabilmektedir. Çelik'e (2018: 39) göre, beden dilini etkili kullanarak güçlü diyaloglar geliştirmek mümkündür.

İnsanı ve duygularını anlamanın en etkili yollarından biri, beden dilini doğru bir şekilde yorumlayabilmektir. Karşıdaki bireyin beden dili aracılığıyla aktardığı duygusal ipuçlarını algılayabilmek, olası iletişim sorunlarının daha ortaya çıkmadan önlenmesini sağlayabilmektedir. Şıvkın'ın (2014) ifade ettiği gibi, korku gibi bazı evrensel duygular benzer şekilde ifade edilse de, bedensel temasın anlamı gibi unsurlar kültürel farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle, beden dilinin doğru okunması, birçok tartışma ve anlaşmazlığın önlenmesinde etkili bir araçtır. Özellikle eşler arasında, bireylerin birbirlerinin beden dilini tanıması ve anlaması, iletişimde meydana gelebilecek yanlış anlamaları azaltarak ilişkisel uyumu artırmakta; böylece iletişim kaynaklı sorunların önüne geçilmesine katkı sağlamaktadır.

Her fert kendine has kişilik özellikleri barındırması sebebiyle herkesin kendine özgü beden dili işaretleri bulunmaktadır. Eşlerin birbirlerinin beden diline hâkim olması, samimiyet ve birbirini tanıma düzeyiyle ilişkilidir ve Tarhan'a (2023c) göre bu beceri tecrübe yoluyla öğrenmeyi gerektirmektedir. Çünkü her birey birbirinden farklı olduğu gibi her duygu ve davranış da beden diline farklı şekillerde yansımaktadır.

Koşulsuz sevgi, hiçbir şarta ve beklentiye bağlı olmayan bir sevgi türü olarak hem eş hem de ebeveyn-çocuk ilişkilerinde temel bir gerekliliktir ve mutlu bir aile yaşamının vazgeçilmezidir. Bireylerin sevgilerini ifade etme biçimleri, tıpkı beden dilleri gibi farklılık gösterebilmektedir. Tarhan (2023c: 76), sevgi dillerini bilmenin ve algılamanın eşler için büyük önem taşıdığını belirtmektedir. Sevgi, sadece sözel ifadelerle değil, aynı zamanda eşe yapılan fedakârlıklar gibi farklı eylemlerle de gösterilebilmektedir.

Kadınların duygusal olarak sevilme ve ilgi görme ihtiyacı, erkeklerin ise takdir edilme ve onaylanma gereksinimi daha belirgin olabilmektedir. Bireylerin psikolojik ihtiyaçları ve toplumsal rolleri doğrultusunda şekillenen bu farklılıkların, sağlıklı bir evlilik ilişkisinde karşılıklı olarak fark edilmesi ve gözetilmesi, ilişkinin uyumunu önemli ölçüde artıracakı düşünülmektedir.

1.4.3. İletişim Hatalarının Aileye Etkileri

Çelik'e (2019: 128) göre, iletişim sorunları temel olarak çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, eşler arasında çatışmaya neden olan faktörlerin tespiti ve çözümüne yönelik çaba sarf edilmesi büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda, bu çabaları destekleyici nitelikte yapıcı, olumlu ve sağlıklı iletişim biçimlerinin benimsenmesi, çatışmaların azaltılmasında etkin bir rol üstlenirken, iletişim hatalarının aile üzerindeki yıkıcı etkisi azaltabilmektedir.

İletişimdeki eksiklikler, bireylerin temel duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasına neden olabilmektedir. Anlaşılmama, değerli hissetme ve duygularının kabul görmesi gibi temel insani gereksinimler karşılanmadığında, ilişkide bir boşluk oluşurken bu boşluk, zamanla hoşgörüsüzlüğe evrilebilmekte ve bireyler arasında anlaşmazlıklar hızla artabilmektedir. Evliliklerdeki sorunların çözülmesi için eşlerin birbirlerini değiştirmeye yönelik çabalardan vazgeçerek kendi kişisel dönüşümlerine odaklanmaları büyük önem taşımaktadır. Bu içsel dönüşümün ihmal edilmesi durumunda, eleştirel tutumlar ve alaycılık gibi yıkıcı iletişim örüntülerinin tekrarı, sorunların daha da büyümesine neden olabilmektedir. Oysa Şıvkın'ın (2014: 40) belirttiği gibi, eşleri oldukları gibi kabul etmek bireyin kendi farkındalığını artırarak hatalarını idrak etmesini sağlamakta ve ilişkisel dinamiklerde yapıcı bir değişimi mümkün kılmaktadır.

1.4.4. Ailede Sağlıklı İletişim

“Karı koca arasındaki ilişki ailenin temelidir” (Cüceloğlu, 2021:132). Aile, eş, arkadaş, iş ilişkisi fark etmeksizin her ilişkide kırgınlıklar, kavgalar, mutlaka yaşanmakta ve iniş-çıkışlar olmaktadır. Burada asıl olan bu kırgınlıkların ve kavgaların nasıl onarıldığıdır. Görülmeyen, duyulmayan ve yok sayılan duygular başlangıçta önemsiz gibi görünseler de zamanla kişinin karşındakine karşı sabrını ve tahammülünü ciddi şekilde azaltabilmektedir.

Her evlilikte dile getirilen ya da açıklanmayan beklentiler, ruhsal gereksinimler vardır (Ergeshkyzy, 2012). Bireyin görülmeyen, duyulmayan ve yok sayılan duyguları, zamanla bastırılmış bir duygusal yük hâline gelmekte ve bu durum, bireyin ilişkiye yönelik tahammül eşiğini düşürebilmektedir. İletişim eksikliği nedeniyle ifade edilemeyen duygular; kişilerde içsel huzursuzluk, öfke ve duygusal kopukluk gibi sonuçlara sebep olarak bu durumun etkisiyle küçük anlaşmazlıklar dahi büyük krizlere dönüşebilmektedir.

Bu sürecin temelinde ise bireyin anlaşılma, kabul görme ve değerli hissetme gibi temel psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmaması yatmaktadır. Gottman ve Silver (2017), bahsi geçen ihtiyaçların karşılanmaması durumunda ilişkide duygusal bir boşluk oluşacağını ve bu boşluğun zamanla eşler arasında tahammülsüzlüğe yol açacağını belirtmektedir.

Eşler arası ilişkilerde tahammül düzeyinin düşmesi, eşler arası etkileşimi olumsuz etkilemenin yanı sıra, bireyin ruh sağlığı üzerinde ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Zira ifade edilemeyen duygular çeşitli psikolojik sorunlara zemin hazırlayabilmektedir. Bu nedenle, sağlıklı bir ilişki dinamiği için duyguların açık ve dürüst bir şekilde ifadesi, karşılıklı dinlenmesi ve saygıyla karşılanması kritik önem taşımaktadır. Duygusal ihtiyaçların karşılandığı bir ilişki ortamında bireylerin tahammül seviyeleri yükselirken; bu da ilişkinin daha sağlam ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasına önemli katkı sağlamaktadır.

Evlilik ilişkisinde empatiye engel olan en önemli faktör bencilliktir (Tarhan, 2023c: 80). Benmerkezci bir tutum, birlikteliği temel alan evlilik ilişkisini olumsuz yönde etkileyerek eşler arasında empati eksikliğine neden olabilmektedir. Tarhan (2023c), bu durumu duygusal körlük ve duygusal sağırılık olarak ifade etmektedir. Bu bağlamda, sağlıklı bir iletişim, dolayısıyla sağlıklı bir ilişki için kişilerin duygusal farkındalığın geliştirilmesi ve duygusal iletişim becerilerinin öğrenilmesi, bu zorlukların üstesinden gelmede önemli bir rol oynamaktadır.

Çiftler zaman zaman yaşadıkları sorunları “zamanla kendiliğinden çözülür ve etkisini yitirir” düşüncesiyle görmezden gelmeyi, ihmal etmeyi tercih edebilmektedir. Ancak duygusal yaraların iyileşmesi zamana değil, bu yaraların farkına varılması ve kabul edilmesiyle mümkün olabilmektedir. Sağlıklı bir ilişkide incinmeler, kırgınlık, dargınlıklar ve benzeri negatif duygusal durumların onarılması, önemsiz gibi görünse de ilişkinin kalitesi ve sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır. “Bu nedenle, araştırmacılar evlilik uyumunu artırmak için uyumsuzluklara ilk aşamadan itibaren müdahale edilmesini ve eşlere iletişim, öfke yönetimi ve çatışma çözme gibi sosyal beceri eğitimleri verilmesini önermektedir” (Baygül, 2015: 30).

Erdim (2022a), her ailede sorunların yaşanması kaçınılmaz olduğunu; ancak ortaya çıkan problemleri yapıcı bir şekilde çözebilme kapasitesine sahip olanların sağlıklı bir ilişki ve mutlu bir aile yapısına sahip olacağını ifade etmektedir. Aile içinde yaşanan tartışmalar doğru yönetildiğinde ilişkiyi güçlendirme potansiyeli taşıyabilmektedir. Önemli olan

sorunlar karşısında çözüm arayışında olmak ve yapıcı bir tutum sergilemektir. Dolayısıyla bu durum, sorunları görmezden gelmek yerine onların üstesinden gelmek için çaba harcamayı gerektirmektedir.

Çatışmaların uygun biçimde ele alınmadığı durumlarda, bu duygular zamanla birikerek daha büyük sorunlara sebebiyet verebilmekte ve bunun sonucunda ise sevgi, saygı ve güven gibi ilişkinin temelini oluşturan değerler zedelenmesine ve aile birliğinin ciddi biçimde zarar görmesine neden olabilmektedir. Onarılmayan her kırgınlık birikerek kümülatif bir etkiyle ilişkinin bütünlüğünü tehdit edebilmektedir. İlişkiler kırılğan yapılar olmaktan ziyade, onarılabılır sistemler olduğu için önemli olan yaşanan çatışmalar sonrasında yeniden bağ kurabilme becerisini geliştirerek sağlıklı ve sürdürülebilir bir iletişimin temelini teşkil etmektedir.

Aile içinde iyi bir iletişim; bireylerin birbirlerini daha iyi tanımasını, kaynakları ortak kullanmasını, davranışlarını düzenlemesini ve ortak hedefler belirlemesini sağlayarak karşılıklı saygıyı pekiştirmektedir (Ergeshkyzy, 2012: 39). Sağlıklı bir evlilik için hem yapıcı olmayan davranışlardan uzak durmak hem de pozitif davranışları aktif olarak sergilemek büyük önem taşımaktadır. “Gottman (1994) da evlilikte sorun çözmeyle ilgili yapılan temel çalışmaların evlilik doyumunun olumlu (dinleme, ilgilenme, ödün verme) ve olumsuz (saldırma, eleştirme, geri çekilme) etkileşimlerle ilişkili olduğunu belirtmektedir” (akt. Vural Batık & Kalkan, 2017: 2632)

Tarhan (2023b), eşler arasında samimiyet ve şeffaflığın duygusal yakınlığı artıran önemli faktörlerden olduğunu ifade etmektedir. Bireylerin güçlü ve zayıf yönleriyle kendilerini oldukları gibi ifade etmeleri, karşılıklı güvenin inşasını hızlandırmakta ve bu durum eşlerin birbirlerini daha derinden anlamalarına, kabul etmelerine ve böylece sevgi bağlarını güçlendirmelerine olanak tanıyabilmektedir.

Eşlerin birbirleri ile açık iletişim (diyalog) kurmaları ve birbirleriyle ilişkilerinde paylaşımcı bir yapı sergilemeleri (Görgün Baran, 2004:10), iletişimde şeffaflığı benimsemeleri sağlıklı iletişim için gerekli olup aynı zamanda evlilik kalitesini arttıran bir etkidir. Bunun yanı sıra bireylerin kendi sınırlarına saygı gösterilmesi ve hem çocuklarıyla olan iletişimlerinde hem de eşlerin birbirlerine karşı sevgi ve hoşgörü temelli bir dil benimsemeleri yapıcı ve işlevsel bir iletişim ortamının tesis edilmesine katkıda bulunmaktadır.

Sağlıklı bir ailenin temel fonksiyonları arasında duyguları paylaşma, bireysel farklılıkları kabullenme, sevgi ve ilgi gösterme, işbirliği yapma, mizah ve takdir duygularını kullanma, temel ihtiyaçları karşılama, problem çözme, iletişim kurma, birlikte zaman geçirme ve başa çıkma becerilerini geliştirme gibi unsurlar yer almaktadır (Baltacı, 2010: 16).

Empati-duygudaşlık, iyi bir dinleyici olabilmek, saygı ve sevgiyi belirtmek, yumuşak davranmak, bağışlayıcı olmak, kibirden kaçınarak tevazu sahibi olmak ve sabırlı olabilmek gibi aile içi iletişimi pozitif yönde etkileyen davranışları yaşantımıza bizzat uyguladığımızda sağlıklı iletişim süreci sağlıklı aileleri doğuracaktır (Çelik, 2019: 129). Bunun doğal sonucu olarak da, sağlıklı bireylerin yetiştiği, dolayısıyla sağlıklı ve mutlu bir toplumun inşası mümkün hale gelecektir.

1.4.5. Ailede Konuşabilmek ve İstişarenin önemi

Evlilik, farklı sosyo-kültürel geçmişe, kişilik yapılarına ve yaşam deneyimlerine sahip iki bireyin ortak bir yaşam kurma süreci olduğu için doğasında potansiyel bir gerilimi barındırmaktadır. Ancak evlilik eşler arasında karşılıklı sevgi, destek ve bağlılık gibi olumlu duyguları içerdiği için potansiyel bir dengeyi ve uyumu içermektedir (Tarhan, 2023a). Bu sebeple gerilimi azaltıp denge ve uyum içinde bir evlilik hayatı sürdürmek için mühim olan eşlerin birbirleriyle konuşabilmesi ve anlaşılmasıdır. Zira bu süreçte, bireylerin problemin değil, çözümün bir parçası olması gerekmektedir.

Bu noktada çözüm, evlilikte uyumun sağlanmasıdır. Evlilikte uyum; aileyi oluşturan ve aile içi barışı yürütmekle mükellef olan eşlerin, birbirleriyle uyumlu olarak, yuvalarını kurmakla beraber bunu, sağlıklı ve huzurlu bir şekilde devam ettirebilme becerileridir (Genç & Veli Baki, 2017: 307). Bahsedilen uyumun sağlanması için eşler arasında sağlıklı bir iletişimin olması, eşlerin birbirleriyle konuşup, birbirleri tarafından anlaşıldıklarını hissetmeleri büyük önem taşımaktadır.

Erdim (2022b), bir bireyin, uygun bir zaman diliminde eşiyle baş başa kalarak, içten, saygılı bir dil ve ifade kullanarak eşinin hangi konularda zorlandığını sorması ve aldığı notlar doğrultusunda bu sorunların nasıl giderilebileceği üzerine birlikte düşünmeleri önemlidir ve bu konuda başarıya ulaşma sürecinde eşinden destek istemesi de yapıcı bir yaklaşım olacağını belirtmektedir. Zira konuşulup anlaşıldığını hissedemeyen eşler

arasında anlaşmazlıklar çatışmalara dönmektedir ve bu da ilişkinin kalitesini olumsuz etkilemekte hatta evlilik birliğinin sonlanmasına sebebiyet vermektedir.

Kadın ve erkeğin biyopsikososyal açıdan farklı eğilim ve ihtiyaçlara sahip olduğu yönündeki yaklaşımlar, evlilik ilişkisinde karşılıklı anlayış ve uyumun önemine işaret etmektedir. Kadın, duygusal yakınlık ve sevgiye dayalı bir iletişimi ön planda tutarken; erkek, koruma, güven sağlama gibi rollerle ilişkilendirilmiştir. Bu farklılıkların göz ardı edilmesi, tarafların birbirinden beklentilerinin karşılanmaması durumunda ilişkide çatışmalara ve duygusal yıpranmalara neden olabilmektedir. Dolayısıyla, eşlerin birbirlerinin ihtiyaçlarını fitri eğilimler bağlamında anlamaya çalışması ve buna uygun şekilde davranması, evlilik ilişkisinin sürdürülebilirliği açısından yapıcı bir tutumdur.

Cimrilik kavramı, yalnızca maddi kaynakların paylaşımında değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal kaynakların paylaşımında da kendini gösterebilmektedir. “Cimrilik yapmak, kişinin; sahip olduğu nimetleri başkalarına vermemek ya da başka kişilerin yardımında bulunmasına mâni olmak olduğu gibi, imkânı olmasına rağmen kişinin kendisi için dahi harcamaması da kişinin kendisine olan cimriliği olmaktadır” (Dölek, 2004: 98). Aile ve evlilik bağlamında değerlendirildiğinde ise, eşlerin birbirine sevgi, saygı ve ilgi göstermemesi gibi duygusal yoksunluklar da bir tür cimrilik olarak kabul edilebilir ve aile içi sorunların önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Eşine yeterli ilgiyi göstermeyen, çocuklarına sevgisini ifade etmekten kaçınan, onların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını göz ardı eden bir eş, ailesine karşı ciddi bir ihmalkârlık sergilemektedir. Bu duygusal cimrilik, ilişkilerde derin yaralar açarak aile bağlarının zayıflamasına neden olabilmektedir.

Sevgi ve merhametin evliliğin merkezine yerleşmesi, aile içinde karşılaşılabilecek güçlükler ve sorunlar karşısında eşler arasında bir direnç mekanizması oluşturmaktadır. Bu ilkeler, çatışmaların daha yapıcı bir şekilde ele alınmasına, affetme ve uzlaşma zemininin güçlenmesine olanak tanırken aynı zamanda, aile üyeleri arasında güçlü bir aidiyet duygusu, karşılıklı saygı ve huzurlu bir yaşam ortamı yaratılmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu manevi temel, özellikle evlilik kurumuna kültürel ve geleneksel olarak büyük önem atfedilen toplumlarda, aile birliğinin korunmasında ve devamlılığının sağlanmasında kilit bir rol oynayabilmektedir. Bireylerin psikolojik sağlığı ve toplumsal uyum açısından, bu derin manevi bağın anlaşılması ve aile içi dinamiklerde yaşatılması önem arz etmektedir.

1.4.6. Doğru İletişim ve Sağlıklı Aile

Mutlu ailelerin temel özelliklerinin başında karşılıklı güven, sevgi, saygı, içten muhabbet ve mahremiyet bilincine sahip olmak gelmektedir. Mahremiyetten kastedilen ise, eşler arasında yaşanan sorunların aile büyükleri veya akrabalar gibi üçüncü kişilere yansıtılmaması, bilakis sorunların eşler arasında çözüme kavuşturulmasıdır.

“Mutlu ailelerin özellikleri arasında; duygularda istikrar, birbirini düşünme, uzlaşma, birlikte paylaşma, aile birliği içinde kendine güven, hissi beraberlik ve bağımlılık, ortak karar alma, müştereklik içinde şahsiyet koruma, yakınlık, arkadaşlık yer alırken mutsuz ailelerde duygularda karışıklık, birbirini devamlı tenkit, kendini kabul ettirme, ferdi egoizm, güvensizlik ve tenkit hisleri paylaşmama, tek merkezli karar alma, , aşırı ferdiyetçilik veya şahsiyet, yabancılık yer almaktadır” (Sezal, 2014: 157).

Ailelerin mutluluk veya mutsuzluk düzeylerini belirleyen temel unsurun iletişim olduğu anlaşılmaktadır; zira etkili, doğru ve yapıcı iletişim dinamiklerinin hâkim olduğu aileler mutlu bir yapı sergilerken, hatalı ve sağlıklı iletişim örüntüleri ise mutsuz ailelerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir.

Sungur (2018), sorunsuz aile, kolay evlilik ve de hatasız insan yoktur, her ailede ve evlilikte mutlaka sorun yaşanır ancak önemli olan sorunun algılanış biçimi ve nasıl çözüldüğüdür derken aynı zamanda mutlu evliliklerde çiftlerin, bir sorun yaşadıklarında sorunu eşlerin birinden kaynaklandığını değil eşler arası ilişkiden kaynaklandığını idrak etmelerini ve sorunun çözümü için bir araya gelip çözüm için gayret göstermeleri gerektiğini belirtmektedir. Mutsuz evliliklerde çiftler ise bir sorun yaşadıklarında eşlerden birinin soruna sebep görmektedir. Hâlbuki mutlu bir evlilik için asıl olan; eşler arasında sağlıklı iletişim, birlikte problem çözme becerisi, ortak değerler geliştirmek, “ben” yerine “biz” duygusuyla hareket etmek, eşini tanımak ve değiştirmeye çalışmamaktır.

Hayatı birlikte kolaylaştırmayı şiar edinen eşlerin inşa ettiği ailelerin, karşılıklı dinlemenin değerinin bilindiği, empatinin yapılabildiği, hataların telafisi için çabanın gösterildiği, zorlukların birlikte aşıldığı evlilikler olduğu söylenebilmektedir. Bu tür birliktelikler, dayanışma ve anlayışın temel bir harç görevi gördüğü ve aynı zamanda doğru ve etkili iletişimin tesis edildiği sağlıklı aile yapılarıdır.

İletişimde emir vererek konuşmak, yargılayıcı ifadeler kullanmak, eleştirel bir dil benimsemek gibi olumsuz cümle yapıları, yalnızca eşler arasındaki etkileşimi değil, ebeveyn-çocuk ilişkisini ve genel olarak kurulan tüm insani iletişimleri olumsuz bir yönde etkileyebilmektedir. Doğru ve sağlıklı bir iletişim zemini oluşturmak için, özellikle eşler arasında bu tür olumsuz ifadeler yerine sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayışı yansıtan bir dilin kullanılması büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü tenkit tüketir, takdir üretir (Erdim, 2022b: 163). Sürekli kusur aramak yerine yapılanın takdir edilmesini ilke edinen ailelerde, eşlerin birbirlerine karşı duyduğu saygı ve sevgisi perçinlenirken, aynı zamanda çocukların gözünde anne ve babalarının değeri de yükselebilmektedir. Zira eşler arasındaki iletişim dinamikleri doğrudan çocuğu ve çocukla kurulan iletişimin niteliğini etkilemektedir. Bu nedenle, doğru ve etkili bir iletişim, mutlu ve huzurlu bir aile yaşamının vazgeçilmez bir ölçütüdür.

Sorumluluk bilincinin gelişiminde etkili iletişim hayati bir rol oynamaktadır. Zira sorumluluk kavramı, yalnızca maddi gereksinimlerin karşılanmasıyla sınırlı olmayıp aynı zamanda duygusal ihtiyaçların giderilmesini de kapsamaktadır. Bu bağlamda, eşler arasında bu tür ihtiyaçların idrak edilmesi ve karşılanması ilişkinin sağlığı açısından elzemdir.

Kadın ve erkeğin fitraten farklı oldukları bir yön de sevilme biçimidir, her iki cinsiyet de sevgiyi kendine özgü yollarla ifade etmektedir. Kadınlar sevildiğini bilmek, içtenlikle hissetmek ve sözlerle duymayı arzulayabilmekte ve eşlerinden bu sevgi ve ilgiyi yeterince alamadıklarında, bu durum farklı sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayan bir faktör haline gelebilmektedir. Erkeğin eşinin bu temel ihtiyacının farkında olması ve bunu duygusal olarak karşılayıp desteklemesi, potansiyel pek çok problemin önlenmesine veya çözülmesine yardımcı olabilmektedir. Erkekler genellikle duygularını kelimelerle ifade etmekte zorlansalar da burada asıl önemli olan sevginin yalnızca sözlerle sınırlı olmadığını anlaşılmıştır. Kelimeler sevginin en açık ve doğrudan ifade biçimi olsa da erkeğin göstereceği küçük bir ilgi ve şefkat eylemi bile, kadının sevildiğini derinden hissetmesini sağlayabilmektedir. Sevildiğini bilen hem kadın hem de erkek, bu sayede pek çok zorluğun üstesinden gelebilecek içsel bir güce sahip olabilmektedir.

Eşyle sohbet edebilmek, muhabbet edebilmek, konuşabiliyor kısaca iletişim kurabiliyor olmak evlilikte eşler arasında olması gereken en önemli gerekliliklerden biridir. Ev, çocuklar, gelir ve gider gibi zorunlu konular dışında ötesinde, eşlerin birbirleriyle keyifli

sohbetler edebilmesi, düşüncelerini paylaşabilmesi önemli bir ayrıntıdır ve eşler arasındaki duygusal bağın güçlü bir göstergesidir. Çünkü konuşmadan, dertleşmeden ve anlaşmadan birey kendini tam olarak ifade edemez ve dolayısıyla anlaşılamaz; bu durum da sağlıklı ve mutlu bir aile ortamının oluşmasını engellemektedir.

Eşlerin birbirleriyle duygusal paylaşımlarda bulunmaları; sevinçlerini, üzüntülerini, korkularını vb. duygularını ve hislerini şeffaf ve açık bir şekilde ifade etmeleri ilişkii olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu tür bir karşılıklı iletişim, eşler arasındaki empatik anlayışı ve samimiyeti artırarak, ilişkinin yapısal bütünlüğüne olumlu katkıda bulunabilmektedir.

“Sabır, iletişimin başarılı bir şekilde sürebilmesi için vazgeçilmezdir” (Çelik, 2019: 121). Aile içinde sabırlı olmak ise aile dinamiklerini yapıcı yönde etkilemektedir; zira acelecilik insana hata yaptırırken sabır düşünerek hareket etmeyi gerektirmektedir. Tarhan’a (2023b: 196-197) göre sabır, yaşanan olayların nedenini ve niyesini derinlemesine düşünmeyi içeren aktif bir süreçtir ve nihayetinde bir tür kabullenmeye dönüşür. Ancak sabır kabullenmek olsa da her şeye katlanmak anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte evliliğin devamlılığını sağlamada ve evliliği ayakta tutmada tahammülün de yadsınamaz bir önemi bulunmaktadır. “Mutlu aile her konuda anlaşan eşler değil, ayrıştıkları konularda bile birbirlerine tahammül eden ve beraber olabilen eşlerden oluşan ailedir” (Genç & Veli Baki, 2017: 312). Bu bağlamda sabır ve tahammül kavramları, aile içi dinamiklerde, gerek eşler arası ilişkilerde gerekse ebeveyn-çocuk etkileşimlerinde yapıcı bir etkiye sahip, geliştirilmesi ve içselleştirilmesi gereken davranış biçimi olarak değerlendirilmektedir.

Olson, Marshall, Goddard ve Schramm (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, eşlerin dini inançlarının benzerliği ile affedicilik gibi değişkenler ve evlilik doyumu arasında doğrudan pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu çalışma, dindarlığın evlilik uyumunu tehdit eden sorunlara karşı koruyucu bir işlevi olduğunu gösterirken, aynı zamanda çok sayıda araştırmanın da bu doğrultuda sonuçlar elde ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgulara paralel olarak doğru ve sağlıklı bir iletişim için özür dilemek ve özür dilemenin değerini bilmek ne kadar önemliyse, yapılan samimi bir özrü kabul edebilmek, yani affedici olmak da aynı derecede önemli görülmektedir.

“Ancak bazen, durumu bir an önce kapatmak için söylenen ve tam anlaşılmış hissi uyandırmayan bir tutum vardır” (Erdim, 2022b: 28). Yani özür dilemekle kast edilen

gerçek, samimi bir özür olup kişinin yaptığı hatanın tam olarak farkında olması, bu hatadan dolayı duyduğu gerçek pişmanlığı samimiyetle ifade etmesi ve hatanın sonuçlarını onarmak için aktif çaba göstermesidir. Dolayısıyla gerçek bir özür, hem duygusal bir ifadeyi hem de yapıcı bir eylemi içermektedir. Köse'nin (2016) de belirttiği gibi, özür dilemek ve teşekkür edebilmek, nezaket ve zarafet gibi insana saygınlık kazandıran erdemlerdir. İnsan, doğası gereği hata yapabilen bir varlıktır; ancak erdemli olan, suçunu başkasına yüklemek yerine hatasının telafisi için çabalayan ve içtenlikle özür dilemeyi bilen kişidir ki bu özellikler evlilik ilişkisine değer katmaktadır.

“Diğerkâmlık, kişinin kendi menfaatleri gibi başkalarının menfaatlerini dikkate almasını içeren genel ahlaki bir erdem olarak kabul edilir” (Scott ve Seglow, 2007: 2 akt. Özcan, 2017: 287). Kültürümüzde empatinin kelime karşılığı olan diğerkâmlık (Tarhan, 2023c: 80), karşısındakinin mutluluğunu öncelemeyi esas aldığı için bir tarafın diğerinin eksiklerini tamamlayarak, evlilikte "ben" yerine "biz" düşüncesinin yerleşmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda taraflardan birinin diğerinin eksiklerini tamamlamasına olanak tanıyarak eşler arasındaki üstünlük mücadeleleri ve rekabetten kaynaklanan birçok soruna çözüm sunmaktadır. Bu nedenle, mutlu ve sağlıklı bir ilişki için diğerkâmlık, eşlerin sahip olması gereken mühim bir vasıftır.

Zira isâr denilen diğerkâmlık verebilmenin en ileri boyutudur; fedakârlığın en güçlüsü, cömertliğin en yüksek derecesini ifade etmektedir. (Köse, 2016: 286). “Dolayısıyla birçok dinin temel kaynağında vurgulanan ve “altın kural” olarak nitelendirilen bu ilke, insanların temel haklarına saygının sloganı olarak da değerlendirilebilir” (Özcan, 2017: 287).

Kadın ve erkeğin yaratılıştan gelen farklılıklarını kabul ederek tamamlamaya odaklanan evlilikler, rekabet yerine iş birliğini ön plana çıkararak daha sağlıklı ve doyum sağlayan bir ilişki zemini sunmaktadır. Bireyler her ne kadar evliliği mutluluk beklentisiyle kursalar ve başlangıçta sevgi, saygı gibi olumlu etkileşimlerle doyum arasalar da ilişkinin doğasında var olan zorluklar ve katlanılan bedeller bu pozitif duyguları gölgeleme potansiyeli taşımaktadır. Bu durum, eşler arasında duygusal kopukluklara ve nihayetinde evliliğin sona ermesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla, evliliğin sürdürülebilirliği ve aile kurumunun korunması adına doğru ve etkili iletişim ile sağlıklı aile dinamiklerinin varlığı elzemdir. Nitekim Sezal'ın (2014: 165) belirttiği gibi, mutluluk her zaman sabit bir durum olmamakla birlikte, onu ailenin ve yaşamın ayrılmaz

bir parçası kılmak bireylerin elindedir; bu da aktif çaba ve bilinçli bir yaklaşım gerektirmektedir.

1.5. Aile İçi İletişim ve Sosyal Hizmet

1.5.1. Yaşantısal Aile Terapisi Sistemleri Yaklaşımı

Sistem, belirli bir amaca yönelik işlevsel alt birimlerden oluşan, etkileşim halindeki bir bütündür ve sistemi anlamak için alt sistemlerin aralarındaki etkileşimi kavramak gerekirken alt birimlerde yaşanan bir sorun sistemin genel işleyişini olumsuz yönde etkilemektedir. Zira bütün, bileşenlerinin karşılıklı etkileşimi ve varlığı ile anlam kazanmaktadır. “Çekirdek aile sistemi, birey alt sistemi, karı-koca alt sistemi, kardeşler alt sistemi, ebeveyn-çocuk alt sistemlerinin her birinin kendisine özgü işleyiş ve özellikleri bulunmaktadır” (Ünal, 2013: 33).

“Bu bağlamda Sistem Kuramı, sistemin bütünü, onu oluşturan parçaların toplamından daha fazla bir anlam ve işlevselliğe sahip olduğunu ileri sürmektedir” (Teater, 2019: 27). Dolayısıyla sistem müdahalesinin temel amacı, sistemin denge durumuna ulaşmasını sağlamaktır.

Söz konusu kurama göre, her aile kendine özgü bir sistem olarak işlev görmek ve bireylerin sergilediği davranışlar bu sistemin bütünsel yapısını etkilemektedir. Bireylerin kendine has ve benzersiz niteliklere sahip olması gibi, bu bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan her aile de kendine özgü ve diğerlerinden farklı bir yapı meydana getirmektedir.

“Sharf (2012)'ye göre, sistem ve ekolojik sistem yaklaşımlarına benzer şekilde aileyi bütüncül bir sistem olarak ele alıp aile üyelerindeki değişimi amaçlayan aile sistemleri terapisi (Virginia Satir'in hümanistik terapileri gibi), yapılan araştırmalarca diğer terapi türleriyle eşdeğer etkililik göstermektedir” (akt. Teater, 2019: 45).

Yapısal-Stratejik Model, aile yapısını değiştirmek üzere aile etkileşimini amaçlarken, terapide ailenin sorun inancı ve çözüm yolu değiştirilmeye çalışılır ve değişimi hedefleyen stratejik aile terapistleri yönlendirici bir rol üstlenirler (Ünal, 2013: 36).

Aileyi bir sistem olarak ele alan Satir'e göre, her ailenin kendine özgü bir işleyişi ve dinamikleri bulunmaktadır. Bu nedenle, her aileye, o ailenin spesifik ihtiyaçlarına yönelik kişiselleştirilmiş bir yaklaşım benimsenmesi ve bireysel terapilerden ziyade aile üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilen terapi süreçlerinin öncelikli olması gerekmektedir.

Satir'in aileye bakışı; sistem yaklaşımını temel alırken, bireyin doğal iyilik ve olumlu yönelimine odaklanmasıyla hümanist, bireyleri ise dinamik, değişime açık ve kendi yaşamlarını aktif olarak şekillendirebilecek potansiyelde görmesiyle varoluşçudur (Cihan & Karakaya, 2017: 71).

“Satir, aynı zamanda insanların “kötü” yaratılışlı olmadıklarını ve kötülüğün sadece iletişim tarzlarındaki uygunsuzluktan kaynaklandığını savunur” (Innes, 2002: 47 akt. Cihan & Karakaya, 2017: 73). Zira bireyin değişime olan yatkınlığı ve etkili iletişim biçimlerini öğrenme kapasitesi, sorunların önemli ölçüde çözüme kavuşmasını mümkün kılmaktadır. “Bu nedenle, Satir yaklaşımının temelini teşkil eden en önemli kavramlardan ikisi benlik saygısı ve kendilik değeridir” (Cihan & Karakaya, 2017: 76). Söz konusu iki kavram, bireyin kendisiyle kurduğu ilişkinin ve kişilerarası iletişiminin niteliğini derinden etkilemekte olup, sağlıklı bir aile yapısı ve bireysel gelişim için yüksek benlik saygısının ve güçlü bir kendilik değerinin hayati önemi bulunmaktadır.

Aynı zamanda Satir’e göre ebeveynler sadece kendi yuvalarının değil, aynı zamanda çocuklarının ileride kuracakları ailelerin mimarlarıdır (Cihan & Karakaya, 2017). Zira bireyler, kendi ebeveynlerini örnek aldığı ve benzer şekilde kendi çocukları da onları örnek aldığı için bu durum, aile sisteminin sağlıklı ve dengeli bir şekilde sürdürülebilmesi için ilişkilerin sağlıklı ilerlemesinin kritik önemini vurgulamaktadır. Nitekim mevcut ailenin ebeveynleri, kendi köken ailelerinden getirdikleri dinamikleri ve çocuklarının kuracağı ailelerin potansiyelini içeren üç neslin etkileşimini yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu olgunun, nesillerin sağlıklı gelişimi ve sonuç olarak toplumun refahı için ebeveyn-çocuk etkileşimi ve iletişiminin sağlıklı olmasının zorunluluğunu açıkça ortaya koyduğu söylenebilmektedir.

“Satir’in aile terapisinin anahtar kelimesi, değişimdir” (Banmen, 2002: 5 akt. Cihan & Karakaya, 2017: 79). Satir, bu yaklaşımla değişimin bireylerden başlayarak aileleri ve nihayetinde tüm toplumu kapsayan bir hareket olduğunu varsayar. Bireye değişimin öncüsü olarak merkezi rol atfetmesi onun bireyci bir bakış açısını yansıtırken; bu değişimin toplumsal düzeyde etkileşim yaratacağına dair inancı, onun toplumcu bir perspektife sahip olduğunu göstermektedir. Terapötik süreçte kullanılan genogram/aile haritası ve aile kronolojisi gibi araçlar, aile sistemine dair kapsamlı veri elde edilmesini kolaylaştırmaktadır.

İnsan yaşamı boyunca çevresiyle sözel veya davranışsal yollarla sürekli etkileşim halindedir ve her bireyin özgünlüğü nedeniyle kurulan iletişim de kendine has özellikler taşımaktadır. Bireyin kurduğu iletişim, yaşamının gidişatını doğrudan etkileyen bir faktördür, zira kişi iletişim yoluyla hayatının nasıl şekilleneceğine dair tercihlerini ortaya koyar. Cihan ve Karakaya (2017), Satir'e atıfta bulunarak iletişimin temel amacının anlaşma olduğunu belirtmekte ve etkili, sağlıklı bir iletişim için mesajın açık ve net ifade edilmesi, sözel ve sözsüz iletişimin birbirini desteklemesi ve mesajlar arasında tutarlılık olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. İletişimde verilen mesajın açıklığı ve netliği, doğru anlaşılmanın en temel koşulu olup, bu sayede pek çok sorunun çözümüne katkı sağlayabilecek önemli bir unsurdur.

Bireylerin duygusal ihtiyaçlarını anlamalarına, empati kurmalarına ve karşılıklı anlayış geliştirmelerine olanak tanımaktadır. Sistemik Aile Terapisi çerçevesinde, aileyi bir bütün olarak görmek önemlidir; çünkü ailedeki her bireyin davranışları, diğerlerini doğrudan etkilemektedir. İletişim ise, ailedeki bu karşılıklı etkileşimin temel aracıdır. Aile içindeki iletişim hataları, yalnızca bireysel seviyede değil, ailenin genel işleyişinde de bozulmalara yol açabilmektedir. Aile Sistemleri Kuramına göre, iletişimdeki problemler, ailenin dinamiklerini zedeleyerek, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerinde çatışmaların artmasına sebep olabilmektedir. Bu bağlamda, sağlıklı iletişim becerilerinin geliştirilmesi, aile içindeki uyumu ve bağlılığı artırmak için gereklidir.

Bu bağlamda, yaşantısal aile terapilerinde, hem yaşanan sorunların temelinde yatan bir etken hem de bu sorunların çözümünde etkili bir araç olarak görmektedir. Bu anlayışa göre, aile üyelerinin birbirleriyle kurdukları iletişimi fark etmeleri, mevcut sağlıklı olmayan örüntüleri tanımaları ve daha açık, dürüst, içten ve duygusal olarak ifade edici bir iletişim biçimi geliştirmeleri teşvik edilmektedir. Bu tür bir iletişim, bireylerin kendilerini daha güvende ve değerli hissetmelerini sağlayarak aile içinde daha derin bağların oluşmasına katkıda bulunabilmekte ve bunun sonucunda da aile bireyleri hem kendilerini daha iyi ifade etme hem de sorunları daha işlevsel yollarla ele alma becerisi kazanmaktadır. Bu nedenle, aile içi iletişim, Satir'in terapi modelinin vazgeçilmez ve temel bir bileşeni olarak yer almaktadır.

“Aile içi iletişim üzerine çalışan yazarlar, evlilik etkileşimini eşlerin davranışlarının birbirlerinin önceki mesajlarına bağlı olduğu bir sistem olarak tanımlanmaktadır” (Klein and White 1996: 171 akt. Görgün Baran, 2004: 4). Bu sistemde, bireyin eşine karşı

sergilediği olumsuz ve yıkıcı iletişim biçimleri ile duygusal mesafelenme gibi evlilik ve aile yapısına zarar veren durumlar, sistemde homeostatik dengenin bozulmasına neden olarak çocukları ve diğer aile üyelerini etkilemekte ve dolayısıyla sistemin işlevselliğini sekteye uğratabilmektedir. Aile sisteminin bütüncül sağlığının sürdürülmesi açısından sağlıklı iletişim kanallarının içselleştirilmesi kritik bir öneme sahip olup, Satir'in terapi modeli de bu ihtiyaca yönelik bir müdahale çerçevesi sunmaktadır.

Cihan ve Karakaya (2017: 85), Satir'in aile üyelerinin stres altındayken sergiledikleri başa çıkma tepkilerini; yalvarıcı, suçlayıcı, aşırı mantıklı ve ilgisiz olmak üzere dört farklı biçimde sınıflandırmıştır. Terapistin, bireylerin bu tepkilerden hangisini gösterdiğini belirlemesi, uygulayacağı terapi yöntemini şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bireylerin etkileşimleriyle oluşan her aile, özgün bir sistemdir ve bu sistemde birey davranışları bütünü işleyişini etkilemektedir. “Ekolojik sistem yaklaşımı, insanın biyopsikososyal bir varlık olması nedeniyle davranışlarıyla çevresini etkilediği kadar, çevresinden de karşılıklı olarak etkilendiği temelini esas almaktadır” (Ashman ve Hull, 1999: 15'ten akt. Yolcuoğlu, 2017: 35). Bu nedenle, bireyi davranışa yöneltten çevresel unsurların incelenmesini içermektedir. Dolayısıyla, sistem içerisinde ortaya çıkan sorunların çözüm sürecinde, bireylerin "çevresi içinde birey" anlayışıyla incelenmesi, sorunun giderilmesi ve çözümün kalıcılığı açısından önemli bir etkiye sahiptir. Bu sebeple, sosyal hizmetin temel çalışma alanlarından biri olan ailelerle yürütülen çalışmalarda bu yaklaşımın dikkate alınması gerekmektedir.

Sosyal hizmet pratiğinde sıklıkla başvurulanan sistem ve ekolojik sistem yaklaşımları, aile olgusunu anlamlandırmada ve müdahale stratejileri geliştirmede kritik bir öneme sahiptir. Zira her birey müstakil bir sistem teşkil etmekle birlikte, aile yapısı içerisinde bu bireyler daha büyük bir sistemin bütünleşmiş parçaları olarak işlev görmektedirler. Sosyal hizmetin ekolojik sistem yaklaşımı, bireyi "çevresi içinde birey" perspektifiyle ele alarak, birey ve çevresi arasındaki karşılıklı etkileşimi ve bağımlılığını vurgulamaktadır.

Buradan hareketle, bireyde ortaya çıkan bir sorun aile sistemini etkileyebileceği gibi, aile sistemindeki bir sorun da bireyler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle, ailelerin içsel dinamiklerinin ve karşılaştıkları sorunların bütüncül bir şekilde analiz edilebilmesi amacıyla söz konusu iki kuramsal yaklaşımın birlikte değerlendirilmesi, sorunların çözüm sürecinde ve nihayetinde ailenin sağlığının tesisi açısından kritik bir öneme sahiptir.

Dolayısıyla, ailenin yalnızca sistem yaklaşımıyla değil, aynı zamanda çevresel faktörlerin de dikkate alındığı ekolojik sistem yaklaşımı perspektifiyle ele alınması, danışmanlık sürecinin etkinliği ve başarısı açısından daha uygun görülmektedir. Nitekim Cihan ve Karakaya (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da Satir'in değişim sürecinde bireye yüklediği merkezi rolün, bireylerin yaşadığı çevresel koşullar göz ardı edildiğinde başarılı sonuçlar vermesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Netice itibarıyla, sosyal hizmet uzmanı ve aile danışmanlığının öncülerinden Virginia Satir'in sistem teorisini temel alan yaşantısal aile terapisi yaklaşımının, ekolojik sistem yaklaşımını da bütünleştirmesiyle; ailelerin karşılaştıkları sorunlara yönelik yürütülen çalışmalar, ailevi problemlerin çözümüne katkıda bulunarak sağlıklı aile yapılarının oluşmasına, evlilik birliğinin devamlılığına ve sağlıklı, doğru iletişim biçimlerinin benimsenmesine yönelik önemli bir gerekliliği teşkil etmektedir.

1.5.2. Aile Danışmanlığının Ailedeki Yeri

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, kadınların işgücüne katılımı ve toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının yaygınlaşması gibi önemli sosyo-kültürel değişimlerle birlikte modern aile yapısı yaygınlaşmış, bu durum aile içi dinamiklerde ve aile sisteminin işleyişinde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle artan boşanma oranları, ailelerin karşılaştığı bu güçlükler karşısında profesyonel destek arayışını tetiklemiştir. Bu bağlamda, ailelerin sorun çözme süreçlerinde geleneksel olarak aile büyüklerinin "üst akıl" olarak görülmesi anlayışının değişmesiyle, uzmanlaşmış profesyonel bir rehberlik arayışı ön plana çıkmıştır. Bu ihtiyacın bir sonucu olarak aile danışmanlığı alanı gelişmiş ve ailelerle sistemli bir çalışma yöntemi benimsenmiştir.

Türkiye'deki duruma bakıldığında ise, aile danışmanlığına yönelik akademik çalışmaların Batı literatürüne kıyasla sınırlı sayıda olduğu ve özellikle sosyal hizmet perspektifinden yapılan araştırmaların daha da nadir olduğu gözlemlenmektedir.

Demirbilek'in (2016: 114) belirttiği gibi aile alanı, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri açısından sosyal hizmet uygulamasının sorumluluğu altındadır. Bu bağlamda, ASHB' nin ailenin korunmasına yönelik yürüttüğü çalışmalar ve geliştirdiği politikalarla uyumlu olarak aile danışmanlığı koruyucu, önleyici ve iyileştirici bir uygulama olarak ailenin korunması, aile birliğinin güçlendirilmesi ve sürekliliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Sheafor ve Horejsi (2016) eserlerinde sosyal hizmet uzmanlarının üstlendiği rolleri; arabuluculuk, savunuculuk, eğitimcilik, danışmanlık, vaka yöneticiliği, iş yükü yöneticiliği, süpervizörlük, yöneticilik, sosyal değişim öncülüğü, araştırmacılık ve profesyonellik şeklinde sınıflandırmaktadır. Bu geniş yelpaze, sosyal hizmet uzmanlarının birey, aile ve toplum düzeyinde etkin müdahalelerde bulunabilme kapasitesini işaret etmektedir. Bu bağlamda, ailenin önemi ve dinamiklerine dair derinlemesine bilgi sahibi olmak ve bu doğrultuda uygun müdahale stratejileri geliştirmek, sosyal hizmetin temel ilgi alanlarından birini oluşturmaktadır.

Bu nedenle, hem sosyal hizmet uzmanı hem de aile terapisti kimliğiyle Virginia Satir'in ailelerle alanda gerçekleştirdiği öncü çalışmalar, aile danışmanlığı disiplini için büyük bir önem taşımaktadır. Aileyi sistem yaklaşımı çerçevesinden bakan Satir'e göre aile kendi başına bir sistem ve diğer sistemlerle ilişki içerisinde (Cihan & Karakaya, 2017) ve dolayısıyla her ailenin ve üyelerin etkileşimlerinin ayrı incelenmesi gerekmektedir.

Yıldırım (2020: 305), aile danışmanı sosyal hizmet uzmanlarının temel amacının, ailenin yaşam döngüsü boyunca memnuniyet verici ilişkilerin sürdürülmesini kolaylaştırmak olduğunu belirtmektedir. "Satir birbirinden farklı 5200 aile ile çalışmış ve sağlıklı aileyi; karşılıklı ve açık olarak duygularını paylaşan bireylerden oluştuğunu belirtmiştir" (Satir, 1983: 34 akt. Cihan & Karakaya, 2017: 72). Bu nedenle, sağlıklı ailelerin oluşumu için etkili ve doğru iletişim kanallarını kullanarak aile içi iletişim kalitesini artırmak ve iletişimi iyileştirmek büyük bir önem taşımakta olup bu doğrultuda rehberlik ve yol gösterme işlevi gören aile danışmanlığı da kritik bir rol oynamaktadır.

Aile danışmanlığı sürecinde yaşanan problemlerin çoğu, bireylerin kişilik özelliklerinden çok, sosyal ilişkilerde yaşanan iletişimsel zorluklardan kaynaklanmaktadır. Nitekim Zimbardo ve Gerrig (2015), birçok aile terapistinin terapiye taşınan sorunların temelinde bireyin içsel yapısından ziyade, kişiler arası etkileşimdeki durumlara dikkat çektiğini belirtmektedir. Aynı şekilde Satir de insanların değişim için potansiyele sahip olduklarını fakat uygun iletişim tarzları gerçekleştiremedikleri için başarısız olduklarını savunmaktadır (Cihan & Karakaya, 2017: 86). Bu bakış açısı, aile içi ilişkilerde yaşanan çatışmaların çözümünde iletişim kalıplarının analizinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Kılınçer (2021) tarafından belirtildiğine göre, çift ve aile terapilerine başvuruların temelini iletişim sorunları, anlaşılmadığını hissetme ve çatışma çözümü oluştururken;

artan tek ebeveynli aile sayısının beraberinde getirdiği aşırı kontrol, stres, sınır ve rol belirleme zorlukları ile çocuk bakımı, bağımlılık, davranış bozukluğu gibi meseleler de profesyonel destek arayışını tetikleyen önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Eşlerin yaşadıkları sorunları doğrudan birbirleriyle konuşmak yerine anne ve baba gibi birincil aile üyeleriyle paylaşımları, çiftler arasındaki ilişki dinamiğini olumsuz yönde etkileyerek sağlıklı iletişimin önünde bir engel oluşturabilmektedir. Bu durum, çiftler arasında güven ve mahremiyet duygusunu zedeleyebileceği gibi, çözülmesi mümkün olan bir problemin dış müdahalelerle daha karmaşık hâle gelmesine yol açabilmektedir. Akrabalar, anlatılan durumu tam olarak kavrayamayabilir ya da sübjektif bir bakış açısıyla değerlendirme yapabilmektedir. Bu nedenle, yaşanan sorunların çözümünde profesyonel bir bakış açısına sahip aile danışmanlarından destek almak, hem iletişim kalitesini artırmak hem de sağlıklı ve işlevsel bir aile yapısını sürdürmek açısından önemli bir adımdır.

Özellikle erkeklerde gözlemlenen iletişimsel geri çekilme davranışlarına yönelik dikkatin artırılması ve bu davranışların farkındalığının yükseltilmesi, evliliğin sürdürülebilirliği ile evlilik doyumu arasındaki olumsuz bağlantının azaltılmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu çerçevede, çiftlerin etkili iletişim yetkinliklerini kazanmaları ve duygusal ifadelerini şeffaf bir biçimde gerçekleştirebilmeleri, evlilik doyum düzeylerinin yükseltilmesinde kritik bir işleve sahiptir. Evlilik terapileri ve iletişim odaklı müdahale programları, çiftlerin söz konusu becerileri edinmelerine destekleyici bir rol üstlenebilmektedir. Eğer ailedeki bireyler sağlıklı iletişimin nasıl kurulduğıyla ilgili bilgiler edinseydi bu olası iletişim sorunları daha kolay çözülebilecektir (Çelik, 2019: 127).

“Mavili Aktaş (2013: 115-117), aileyi bir arada görmenin temel avantajlarını; aile dinamiklerini ve üyeler arası etkileşimi daha iyi anlama, uzmanın aile üyelerine karşı tarafsız ve objektif kalabilmesi ve aile içi iletişim kalıplarını kavrayabilme imkânı sunması olarak belirtmektedir” (akt. Demirbilek, 2016: 114). Bu avantajlar doğrultusunda, aile danışmanlığının gerekliliği de açıkça ortaya konmaktadır.

Yolcuoğlu (2017: 282), aile üyelerinin sevgi, saygı, kabul görme ve paylaşım gibi temel gereksinimlerinin karşılanmaması, iletişimsel yetersizlikler ile rol ve sorumlulukların yerine getirilmesinde yaşanan aksaklıklar gibi faktörlerin, bireylerde sorunların çözümsüz kaldığı algısına yol açarak aile bütünlüğünü ve sağlığını olumsuz etkilediğini

belirtmektedir. Bu bağlamda, bireylerin karşılaştıkları sorunların etkin çözümlenmesi ve deneyimledikleri çaresizlik hissinin giderilmesi noktasında profesyonel destek mekanizmalarına, özellikle aile danışmanlığına başvurulması kritik bir öneme sahiptir.

"Profesyonel desteğin, özellikle ailelerin normatif krizler yaşadığı dönemlerde önem kazandığı görülmektedir. Schulman'a (1984 akt. Korkut, 2001: 115) göre, nispeten sağlıklı kabul edilebilecek ailelere bu zor zamanların üstesinden gelmelerinde yardım edilmesi ve aile sistemini kökünden değiştirmek yerine güçlendirilmesinin hedeflenmesi esastır. Bu çerçevede, evlilik ilişkisi içinde çözüm bulamayı tartışma ve çatışmaları büyüten eşler göz önüne alındığında, sorunların etkin çözümü için kolay ulaşılabilir aile danışma merkezlerinin yaygınlaştırılması ve işlevlerinin artırılması elzemdir (Genç & Veli Baki, 2017: 311).

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde, aile içi iletişimin aile sorunlarının önlenmesindeki rolünü incelemek amacıyla nicel araştırma yöntemi çerçevesinde, ilişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilerek yapılan araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizi için kullanılan istatistiksel yöntemlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Hipotez Test Modeli

Nicel araştırma deseni benimsenen bu çalışmanın ilk aşamasında, eşler arası iletişimi değerlendirmeye yönelik bir ölçek geliştirilmiştir. Araştırmanın son aşamasında ise, geliştirilen bu ölçek kullanılarak hem ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış hem de araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla eşler arası iletişimi ve aile sorunlarını ele alan bir kavramsal modelden faydalanılmıştır.

Araştırmanın temel amacı aile içi iletişimin aile sorunları üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Dolayısıyla bu modelde, Eşler Arası İletişimi birincil bağımsız değişken olarak konumlandırılırken; Aile Sorunları ise aile içi iletişimin bir çıktısı veya doğrudan etkilenen bağımlı değişken olarak öngörülmektedir. Modelde belirtilen bu ilişki, araştırmanın ilgili hipotezi çerçevesinde istatistiksel olarak test edilmiştir.

2.2. Hipotezler

Oluşturulan araştırma problemi ve amacına istinaden belirlenen araştırma soruları ve alt soruları çerçevesinde hazırlanan anket formu, katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yoluyla uygulanmıştır.

Temel amacın yanı sıra, evli bireylerin aile içinde karşılaştıkları sorunların türleri ve sıklığının belirlenmesi, bu sorunlarla başa çıkma stratejilerinin incelenmesi ve bireylerin bu süreçte destek aldıkları kişi ya da kurumların tespit edilmesi de araştırmanın alt amaçları arasındadır. Ayrıca, katılımcıların eşler arası sağlıklı iletişim düzeylerinin ölçülmesi ve bu düzeylerin çeşitli sosyodemografik ve evlilik değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediğinin değerlendirilmesi de hedeflenmiştir.

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H1: Aile içi iletişim, aile içi sorunların önlenmesinde anlamlı bir etkiye sahiptir.

H2: Katılımcıların yaş ve cinsiyet grupları ile eşler arası iletişim düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

H2a: Kadınların eşler arası iletişim düzeyleri, erkeklerin iletişim düzeylerinden daha yüksektir.

H2b: Yaş ilerledikçe, eşler arası iletişim düzeyi artmaktadır.

H3: Eğitim durumu ile eşler arası iletişim düzeyi arasında anlamlı fark bulunmaktadır.

H4: Evlilik özellikleri eşler arası iletişim düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H4a: Evlilik yılı arttıkça eşler arası iletişim artmaktadır.

H4b: Yarı görücü usulü ile evlenen çiftlerin eşler arası iletişim düzeyi, kendiliğinden tanışan veya görücü usulü ile evlenen çiftlere kıyasla daha yüksektir.

H4c: Evlenme yaşı ile eşler arası iletişim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H5: Aile sorunları yaşama sıklığı arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5a: Çocuklarla ilgili konularla ilgili sorunlar arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5b: Aile ve akranlardan ilgili anlaşmazlıklar nedeniyle yaşanan sorunlar arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5c: Cinsel sorunlar arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5d: Kıskançlık arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5e: Maddi sorunlar arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5f: Aile içi iletişim sorunları arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5g: Kültür ve kişilik farklılıklarından kaynaklanan sorunlar arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5h: Kötü alışkanlık sorunları arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5i: Eşlerin birbirine karşı ilgisizliği arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

H5k: Güvensizlik arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır.

Bu hipotezler doğrultusunda, araştırmada kapsamlı analizler gerçekleştirilmiştir.

2.3. Veri Toplama Teknikleri

Ölçek geliştirme aşamasında veri toplama tekniği olarak, sosyal bilimlerde geniş örneklemelerden nicel veri elde etmek için yaygın olarak kullanılan anket yöntemi benimsenmiştir (Şavran, 2018). Bu sürecin ilk aşamasında, aile sorunları ve iletişim konularındaki literatür taramaları, ilgili uzman görüşleri ve mevcut ölçek ve ölçek benzeri sorular dikkate alınarak 39 maddeden oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Ölçeğin kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla uzman görüşüne başvurulmuş ve uzman

değerlendirmelerinden elde edilen puanlarla kapsam geçerliliği analizi yapılmıştır. Yapılan analizin ardından, ölçeğin son halini belirlemek üzere taslak maddelerle pilot çalışma gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler üzerinden Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA sonucunda belirlenen bu hal, ölçeğin psikometrik özelliklerini doğrulamak amacıyla bir sonraki aşamada Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile teyit edilmiştir. Ölçeğin güvenilirliği ve geçerliği sağlandıktan sonra, toplanan verilerle araştırma hipotezlerini test etmeye yönelik korelasyonel incelemeler gerçekleştirilmiştir.

2.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın genel evrenini, Karabük'te yaşayan, 18 yaş ve üzeri evli bireyler oluşturmaktadır. Ancak, evrenin tamamına ulaşmak pratik olarak mümkün olmadığından, çalışmada uygun (kolayda) ve basit rastgele örnekleme yöntemleri birlikte kullanılarak temsil gücü yüksek bir örneklem üzerinde çalışılmıştır. Nitekim uygun örnekleme yöntemi, erişimi kolay bireylerden oluşan bir havuz oluşturarak veri toplama sürecini kolaylaştırırken, basit rastgele örnekleme yöntemi, her bireyin eşit seçilme olasılığına sahip olmasını sağlayarak örnekleme yanlılığını en aza indirmiştir (Tuna, 2016: 11).

Bu doğrultuda, araştırmanın ilk aşaması olan ölçek geliştirme süreci kapsamında veri toplama amacıyla, araştırmacının ikamet ettiği Karabük ilinde gerçekleştirilmiştir. Etik ilkeler gereği, çalışmaya başlamadan önce katılımcılara araştırmanın konusu ve amacı hakkında detaylı bilgi verilmiş, gönüllülük esas alınarak onayları temin edilmiştir. Çalışmanın objektif, genellenebilir ve parametrik analizlere uygun bir bilimsel nitelik taşıması amacıyla, Karabük ilinde yaşayan 18 yaş ve üzeri evli bireyler arasından basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak Açıklayıcı Faktör Analizi için 301, Doğrulamalı Faktör Analizi için ise 305 katılımcıya ulaşılmıştır. Bu süreçte, anket formu katılımcılarla yüz yüze görüşmeler aracılığıyla uygulanmış ve elde edilen verilerle geliştirilen ölçeğe nihai biçimi verilmiştir.

Tablo 1: Açıklayıcı Faktör Analizi Örneklemi*

		n	%
Cinsiyet	Kadın	142	47,2
	Erkek	159	52,8
Yaş	18-24	8	2,7
	25-35	106	35,2
	36-45	121	40,2
	46-55	54	17,9
	56-75	12	4,0
Eğitim durumu	okur yazar değil	0	,0
	ilköğretim	62	20,6
	lise	77	25,6
	önlisans	63	20,9
	lisans	77	25,6
	yüksek lisans/doktora	22	7,3
Mesleğiniz	kamu	123	40,9
	özel	50	16,6
	serbest meslek	33	11,0
	ev hanımı	88	29,2
	emekli	7	2,3
Aylık eve giren toplam gelir	10-16	5	1,7
	17-35	86	28,6
	36-50	95	31,6
	51-70	54	17,9
	71-100	47	15,6
	101-150	12	4,0
	151 ve üzeri	2	,7
Toplam		301	100

*Frekans Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde, %52,8'inin erkek olduğu saptanmıştır. Yaş dağılımına bakıldığında, katılımcıların %40,2'sinin 36-45 yaş aralığında, %35,2'sinin 25-35 yaş aralığında ve %17,9'unun ise 46-55 yaş aralığında yer aldığı görülmüştür. Eğitim durumları incelendiğinde, %25,6'sının lisans mezunu, %25,6'sının lise mezunu, %20,9'unun ön lisans mezunu ve %20,6'sının ilköğretim mezunu olduğu tespit edilmiştir. Mesleki dağılımda ise %40,9'unun kamuda çalıştığı ve %29,2'sinin ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların aylık gelirlerine ilişkin detaylar Tablo 1'de sunulmakta olup, bu tabloya göre %31,6'sının aylık gelirinin 36-50 bin TL arasında,

%28,6'sının 17-35 bin TL arasında ve %17,9'unun 51-70 bin TL arasında olduğu gözlenmiştir.

Tablo 2: Doğrulayıcı Faktör Analizi Örnekleme*

		n	%
Cinsiyet	Kadın	161	52,8
	Erkek	144	47,2
Yaş	18-35	62	20,3
	36-45	111	36,4
	46-55	82	26,9
	56-75	50	16,4
Eğitim durumu	ilköğretim	75	24,7
	lise	75	24,6
	önlisans	48	15,7
	lisans	84	27,5
	yüksek lisans/doktora	23	7,5
Mesleğiniz	kamu	150	49,3
	özel	52	17,0
	serbest meslek	29	9,5
	ev hanımı	55	18,0
	emekli	19	6,2
Aylık eve giren toplam gelir	10-16	19	6,2
	17-35	69	22,6
	36-50	85	27,9
	51-70	41	13,4
	71-100	64	21,0
	101-150	24	7,9
	151 ve üzeri	3	1,0
Toplam		305	100

*Frekans Analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik yapılan incelemeler, %52,8'inin kadın olduğunu ve yaş dağılımında %36,4'ünün 36-45 yaş grubunda, %26,9'unun 46-55 yaş aralığında, %20,3'ünün ise 18-35 yaş grubunda bulunduğunu ortaya koymuştur. Eğitim durumu açısından bakıldığında, %27,5'inin lisans mezunu, %24,6'sının lise mezunu, %24,6'sının ilköğretim mezunu ve %15,7'sinin ön lisans mezunu olduğu belirlenirken; mesleki dağılımda ise %49,2'sinin kamuda görev yaptığı ve %18'inin ev hanımı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların aylık gelir seviyeleri ise %27,9'unun 36-50 bin TL,

%22,6'sının 17-35 bin TL ve %21'inin 71-100 bin TL aralığında bir gelire sahip olduğunu göstermektedir.

2.5. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, veriler anket yöntemi ile toplanmıştır. Bu amaçla, araştırmacı tarafından üç bölümden oluşan kapsamlı bir anket formu hazırlanmıştır. Anketin birinci bölümü, katılımcıların sosyo-demografik ve evlilikle ilgili temel özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşurken, ikinci bölümde aile içi sorunların türü ve sıklığını değerlendiren sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Eşler Arası İletişim Ölçeği (EAIÖ) kullanılarak katılımcıların aile içi iletişim düzeyleri ölçülmüştür.

Sosyo-demografik ve Evlilik Özelliklerine İlişkin Sorular: Anketin ilk bölümünde, katılımcıların bireysel ve evlilikle ilgili temel özelliklerini belirlemek amacıyla toplam 13 soru yer almaktadır. Bu sorular; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, gelir düzeyi, aile tipi, evlenme yaşı ve evlilik süresi gibi değişkenleri kapsayarak, araştırmada kullanılacak demografik değişkenlerin sistematik bir şekilde analiz edilmesini sağlamaktadır. Aile içi sorunların çözüm yolları ve sosyal destek sistemlerine (Yılmaz, 2016) dair sorular da yer almaktadır. Bu bilgiler, aile içi iletişim ve sorunların ortaya çıkış biçimleri ile ilişkili faktörlerin daha iyi anlaşılmasına olanak tanımaktadır.

Aile İçi Sorunlara İlişkin Sorular: Bu bölümde, katılımcıların aile içinde karşılaştıkları sorunların türleri ve sıklığını belirlemek amacıyla temelde 14 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir değerlendirme formu kullanılmıştır. Katılımcılar, bu maddeleri 1 (Hiç) ile 5 (Her Zaman) arasında derecelendirerek, aile içi sorunların hangi düzeyde yaşandığını belirtmişlerdir. Elde edilen yanıtların ortalaması alınarak, genel sorun yaşanma sıklığı değerlendirilmiştir. Bu formdan alınabilecek toplam puan 14 ile 70 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar aile içi sorunların daha sık yaşandığını göstermektedir.

Bunun yanı sıra, katılımcıların aile içi sorunlarla başa çıkma yöntemleri ve bu süreçte destek aldıkları kişi ya da kurumları belirlemek amacıyla iki adet çoktan seçmeli soru yöneltilmiştir. İlk soru, bireylerin aile içi sorunlarını çözerken benimsedikleri stratejileri ortaya koymayı amaçlarken, ikinci soru bireylerin bu süreçte başvurdukları sosyal destek mekanizmalarını (aile bireyleri, arkadaşlar, uzmanlar, danışmanlık hizmetleri vb.) tespit etmeye yöneliktir.

Eşler Arası İletişim Ölçeği (EAİÖ): Araştırmanın üçüncü bölümünde, katılımcıların aile içi sağlıklı iletişim düzeylerini ölçmek amacıyla danışmanın rehberliğinde yazar tarafından geliştirilmiştir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin belirlenmesinde araştırmanın hedefi doğrultusunda ailede eşler arasında sağlıklı ve sağlıklı olmayan iletişim biçimlerinin tespiti amaçlanmıştır. Yapılan analizler ve çalışmalar sonucunda, ölçeğin tek bir faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Bu tek faktörlü yapı, faktör analiziyle de doğrulanmış ve ölçeğin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, 15 sorudan oluşan ve eşler arası iletişim kalitesini ölçmeyi amaçlayan tek faktörlü bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin son halinde güvenirlik katsayısı ,888 olduğu tespit edilmiştir.

Bu 15 madde, evlilik ilişkisindeki temel dinamikleri, bireylerin ilişkilerine dair algılarını doğrultusundaki eşler arasındaki iletişimin biçimini ölçmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla eşler arasındaki iletişimin tek faktörlü yapısı eşler arasındaki duygusal ifade ve algı, açık iletişim, karşılıklı destek, empati ve anlayış, ortak zaman geçirme ve karar alma süreçleri gibi konular, problem çözme becerileri ve ilişkideki olumsuz etkileşimler gibi kritik alanlar ölçek kapsamında dikkate alınan konular arasında yer almaktadır.

EAİÖ, 5'li Likert tipi bir değerlendirme ölçeği olup, 1 (Hiç), 2 (Nadiren), 3 (Bazen), 4 (Genellikle) ve 5 (Her Zaman) arasında puanlanmaktadır. Ölçekten elde edilen ortalama puanın yüksek olması, sağlıklı aile içi iletişim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak olumsuz iletişim örüntülerini ölçen madde ters kodlanarak değerlendirilmektedir. Bu sayede, ölçeğin genel puanı, ilişkinin genel sağlığına dair tutarlı bir gösterge sunmaktadır.

EAİÖ için soru havuzu oluşturulurken Söylemez'in (2011) geliştirdiği Evlilikte Uyum ve Aile İşlevleri Ölçeği Geliştirme çalışmasındaki taslak sorulardan yararlanılmıştır. Geliştirdiğimiz ölçek için yararlanılan sorulardan bazıları şunlardır:

- "Eşimin genellikle bana birçok konuda destek olduğunu düşünürüm."
- "Aile içinde sorun yaratan tarafın genellikle eşim olduğunu düşünüyorum."
- "Eşimle her konuda duygu ve düşüncelerimizi rahatlıkla paylaşabiliriz."
- "Eşimle aramızda yaşadığımız tartışmaların çoğunun daha çok benim veya onun ailesi ile ilgili olduğunu düşünüyorum."
- "Yemek yerken eşimle sohbet ederiz."
- "Eşimin bana sevgisini yeterince ifade edebildiğini düşünüyorum."
- "Cinsel olarak uyumlu olduğumuzu düşünüyorum."

- "Eşimin çoğu zaman bana değer verdiğini hissedirim."
- "Eşimin beni fazla eleştirdiğini düşünüyorum."
- "Eşimle karı koca olarak yeterince birlikte zaman geçirdiğimizi düşünüyorum."
- "Eşimin benim fikirlerimi/düşüncelerimi çok önemsemediğini düşünüyorum."
- "Ailemizi ilgilendiren kararları eşimle ortak alırız." (Söylemez, 2011). Bu sorular, evlilik ilişkisinin çeşitli yönlerini (destek, çatışma çözümü, iletişim, sevgi ifadesi, cinsel uyum, değer verme, eleştiri, birlikte geçirilen zaman, ortak karar alma) değerlendirmeye yönelik bir çerçeve sunarak ölçeğimizin zenginleşmesine yardımcı olmuştur.

2.6. Veri Toplama Süreci

Ölçek geliştirme sürecinde faktör analizi temelli yaklaşımlar, bilimsel geçerliliği destekleyen ve alanyazında yaygın olarak kabul gören yöntemler arasında yer almaktadır (Büyüköztürk, 2002). Bu bağlamda, çalışmada öncelikle ölçeğin taslak maddeleriyle soru havuzu oluşturulduktan sonra ilk olarak 301 kişilik bir örneklemden veri toplanmıştır. Toplanan veriler doğrultusunda, ölçek maddelerinin yapı geçerliliğini incelemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi gerçekleştirilmiştir. AFA sonuçlarına ve madde analizlerine göre, ölçeğin nihai yapısını oluşturacak maddeler belirlenmiş; ölçme amacıyla uyumsuz ya da düşük faktör yüküne sahip olan maddeler elenerek ölçeğe ilk biçimi verilmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında, yapılandırılan bu ilk ölçek formu, 305 kişilik ayrı bir örneklem üzerinde tekrar uygulanmıştır. Bu uygulama ile ölçeğin yapısal geçerliliğini doğrulamak amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır (Şencan, 2005). Ayrıca, ölçeğin güvenilirliği ve diğer geçerlilik türleri bu ikinci örneklemden elde edilen verilerle yeniden test edilerek gerekli analizler gerçekleştirilmiştir.

2.7. Veri Analizi

Ölçek geliştirme, bilimsel ve sistematik bir süreç gerektirmektedir. Bu araştırmada izlenen geliştirme aşamaları şu şekilde sıralanmıştır:

- 1-Madde Havuzu Oluşturma
- 2-Uzman Görüşü ve Kapsam Geçerliliği
- 3-Likert Tipi Belirleme ve Ön uygulama/ birinci örneklem
- 4-Açıklayıcı Faktör Analizi ve Madde Elemesi/Azaltma

5-İkinci Örnekleme Uygulama ve Doğrulayıcı Faktör Analizi

6-Güvenirlilik, Diğer Geçerlilik Analizleri ve Raporlama

Bu araştırmada aile içi iletişimi değerlendirmek amacıyla bir ölçek geliştirilmesi hedeflenmiş olup, bu doğrultuda Türkçe alanyazında yer alan ilgili çalışmalar incelenerek 39 sorudan oluşan kapsamlı bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan soru havuzu tablo1’de gösterilmektedir Madde havuzunun hazırlanması sürecinde, ölçeğin dilsel nitelikleri, ölçülmesi amaçlanan kavramların özgül özellikleri ve hedef kitlenin psiko-sosyal dinamikleri gibi faktörler Özdamar (2016) tarafından da belirtildiği üzere dikkatle değerlendirilmiştir.

Tablo 3: Aile İçi İletişimi Değerlendirme Ölçeği Soru Havuzu

1. Birçok konuda eşimin desteğini hissederim.
2. Aile içinde birbirimizle yüksek sesle konuşuruz.
3. Eşimle kavga etmeden herhangi bir konuda karara varamayız.
4. Eşimle muhabbet ederiz.
5. Tartışmanın büyümemesi için genelde susan ben olurum.
6. Bir şey söylemesem de eşim beden dilimden beni anlar.
7. Çocuklarla ilgili kararlarda benim dediğim olur.
8. Sorunlarımızın çoğunlukla eşimden kaynaklandığını düşünüyorum.
9. Eşim hatalı olduğu bir konuda rahatlıkla özür diler.
10. Eşim söylemek istediklerini alaycı ve kinayeli şekilde söyler.
11. Kırıldığım, kaygılandığım, üzüldüğüm bir durumu eşime rahatlıkla ifade ederim.
12. Akrabalarımızla yaşadığımız sorunlar eşimle ilişkiyi kötü etkiler.
13. Bağırarak veya çığırarak da olsa istediğim bir şeyi eşime yaptırım.
14. Yemeklerde hep birlikte olur ve sofrada sohbet ederiz.
15. Yaşadığım bir durumu eşimle rahatlıkla paylaşıyorum.
16. Eşimle tartışmalarımızda çoğunlukla ben haklıyım.
17. Uzlaşmaya varamadığımız zaman sakinleşene kadar konuşmayı ertelerim.
18. Sevgimi eşime belli ederim.
19. Cinsel taleplerimizi birbirimize ifade etmekte zorlanırsak.
20. Ev, çocuk ve giderler gibi zorunlu konular dışında birbirimizle pek konuşmayız.
21. Eşim problemlerini benimle rahatlıkla paylaşır.
22. Eşim tarafından değer gördüğümü hissediyorum.
23. Sorun yaşadığımızda alttan alan hep ben olurum.
24. Eşim anlattıklarını ilgiyle dinler.
25. Bir konuda karar verirken sadece benim kararım yeterlidir.
26. Eşimin beden dilinden ne demek istediğini anlarım.
27. Birbirimizin istek ve ihtiyaçlarına karşı anlayışlıyızdır.
28. Ben hatalı olduğum bir konuda eşimden özür dilerim.
29. Eşim beni sürekli eleştirir ve yargılar.
30. Eşim duygularını benimle paylaşmaz.
31. Eşimle birlikte zaman geçiririz, bir şeyler yaparız.
32. Evlilikte bir taraf daha fazla sorumluluk alabilir.
33. Eşim duygularımı ve düşüncelerimi önemser.
34. Eşimle birbirimize isteklerimizi emir verme şeklinde ifade ederiz.
35. Ailemizle/ evliliğimizle ilgili konularda istişare ederiz/ ortak karar veririz.
36. Eşim bana sevgisini gösterir/hissettirir.
37. Cinsel taleplerimiz konusunda uyumluyuz.
38. Eşimle iletişim kurmakta zorlanırım.
39. Birbirimizin sınırlarına karşı saygılıyız.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Oluşturulan maddeler, araştırmanın *ikinci aşamasında* Sosyal Hizmet alanında çalışan 10 kişiye gönderilerek görüşlerine sunulmuş ve maddelerin ölçülmek istenen kavramı ne derece temsil ettiği, yeterliliği ve anlaşılabilirliği değerlendirilmiştir. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda gerekli madde düzeltmeleri yapılarak ölçeğin kapsam geçerliliği için zemin hazırlanmıştır. Bu bağlamda, bir ölçeğin kapsam geçerliliğini hesaplamak

amacıyla Lawshe'nin (1975) Kapsam Geçerliliği Oranı (KGO) formülü kullanılmıştır (akt. Solmaz, 2024). Bu formül aşağıdaki gibidir:

$$KGO=(Nu - N/2)/(N/2)$$

Şekil 1: Kapsam Geçerliliği Oranı Hesaplama Denklemi

Yukarıda gösterilmiş olan denklemde maddelere ilişkin kapsam geçerliliği oranı, Nu (maddeye “uygun” diyen uzman sayısı) ve N (maddeye ilişkin görüş belirten uzman sayısı) değerleri kullanılarak hesaplanmış olup, bu oranın -1 ile +1 arasında değişmesi beklenirken, -1'e yaklaşması durumunda bu maddenin mutlak reddi anlamına gelmektedir. (Solmaz, 2024). Hata payları veya şans eseri olabilme ihtimaline karşı en üst değer .99 olarak kabul edilmiştir (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018 akt. Solmaz, 2024). Ayre ve Scally'nin (2014) çalışmasına göre, uzman sayısına bağlı olarak bir maddenin kapsam geçerlilik oranının en az .800 olması uygun kabul edilir (akt. Solmaz, 2024). Bu durum, uzman sayısı arttıkça beklenen minimum KGO değerinin değişebileceği anlamına gelmektedir.

Bu araştırmada, başlangıçtaki 39 maddelik taslak formun kapsam geçerliliği, 10 uzmanın görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir; yapılan hesaplamalar sonucunda, her bir maddenin kapsam geçerliliği oranının .40 ile .80 arasında değiştiği ve ölçeğin genel kapsam geçerliliği oranının .80, kapsam geçerlilik indeksinin de .80 olarak belirlendiği saptanmıştır. Çam ve Arabacı'nın (2010) belirttiği üzere, aday ölçek formlarında kapsam geçerlilik indeksinin, kapsam geçerlilik oranına eşit veya ondan büyük olması, ölçek maddelerinin kapsam geçerliliğinin sağlandığını gösterir. Dolayısıyla, bu araştırmada hazırlanan aday ölçek formundaki maddelerin kapsam geçerliliği sağlanmıştır.

Ölçeğin kapsam geçerliliği sürecinin tamamlanmasının ardından, uzman görüşleri doğrultusunda gözden geçirilip düzeltilen madde havuzunun derecelendirme yapısı, çalışmanın üçüncü aşamasında belirlenmiştir. Türkçe'de anlam karışıklığını önlemek ve yanıt netliğini sağlamak amacıyla Şeker ve Gençdoğan'ın (2014) beş seçenekten fazla ölçek kullanımını önermemesi dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda, ölçek "1: Hiç"ten "5: Her Zaman"a kadar uzanan 5'li Likert tipi bir derecelendirme ile kullanılmıştır. Bu aşamanın sonunda, nihai taslak hali olan 39 soruluk anket formu, sonraki istatistiksel analizler için yeterli sayıda katılımcıdan oluşan ilk örneklem grubuna uygulanmıştır.

Araştırmanın *dördüncü aşaması*, ön uygulamadan elde edilen verilerin analizine odaklanmıştır. Bu veriler kullanılarak, ölçeğin altında yatan potansiyel alt boyutları ve yapısal özellikleri keşfetmek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi gerçekleştirilmiştir.

AFA, maddelerin birbirleriyle olan ilişkilerine göre gruplandırılarak teorik yapıya uygun faktörlerin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmuştur. AFA sonuçlarının yanı sıra yapılan detaylı madde analizleri (madde-toplam korelasyonları) doğrultusunda istatistiksel olarak düşük performans gösteren, teorik olarak uygun olmayan veya gereksiz görülen maddeler titizlikle elenmiştir. Bu elemeler sonucunda, 15 sorudan oluşan ölçeğin ilk yapısal formu oluşturulmuştur.

Beşinci aşamada, AFA sonrası son yapısı belirlenen ölçeğin yapısal geçerliliğini ve diğer psikometrik özelliklerini doğrulamak amacıyla, ilk örneklemden bağımsız ve yeterli büyüklükte yeni bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Erkuş'un (2021) belirttiği üzere, Doğrulayıcı Faktör Analizi, Açıklayıcı Faktör Analizi sonucu elde edilen yapının doğruluğunu teyit etmek amacıyla gerçekleştirilen bir analiz türüdür. Bu yeni örneklemden elde edilen verilerle, AFA ile belirlenen faktör yapısının doğruluğunu ve uygunluğunu test etmek amacıyla DFA yapılmıştır. DFA sonuçlarının beklenen uyumu göstermesinin ardından, ölçeğin güvenirlik analizleri de (Cronbach's Alpha katsayısı vb.) gerçekleştirilerek ölçek nihai haline getirilmiştir.

Altıncı aşama, ölçeğin kapsamlı psikometrik özelliklerinin incelenmesini ve elde edilen bulguların raporlanmasını içermektedir. Bu aşamada, ikinci örneklemden toplanan verilerle ölçeğin güvenirlik ve çeşitli geçerlilik özellikleri detaylıca analiz edilerek ölçeğin ölçme gücü ve doğruluğu ortaya konulmuştur. Bu temel psikometrik analizlere ek olarak, araştırmanın hipotezlerini test etmek ve ölçeğin anket formundaki demografik bilgiler veya diğer ilgili değişkenlerle ilişkilerini incelemek için regresyon analizleri (değişkenler arası neden-sonuç ilişkileri), korelasyon analizi (değişkenler arası ilişkilerin yönü ve gücü), bağımsız örneklem t-testi (iki grup arasındaki ortalama farkları) ve ANOVA (ikiden fazla grup arasındaki ortalama farkları) gibi çeşitli ileri istatistiksel analiz yöntemleri de etkin bir şekilde kullanılmıştır.

2.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmacının çalışmayı yaparken karşılaştığı kısıtlamalar ve zorluklar, araştırmanın sınırlılıkları olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda, Karabük ilindeki evli bireylerle yürütülen bu araştırma da yapılabirlik kapsamında bazı sınırlılıklar içermektedir. Bu sınırlılıklar aşağıda sıralanmıştır:

Örnekleme Yöntemi ve Katılımcı Erişimi: Araştırmanın örneklem yöntemi olarak basit rastgele örneklemenin tercih edilmesi, katılımcılara özellikle de kadın katılımcılara erişim noktasında sınırlılıklara yol açmıştır.

Veri Toplama Yöntemi ve Zaman Maliyeti: Anket formlarının yüz yüze uygulanması, veri toplama sürecinde önemli ölçüde zaman harcanmasına neden olmuştur.

Katılımcı Dengesi ve Ulaşım Zorluğu: Araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini desteklemek amacıyla kadın ve erkek katılımcı sayılarının eşit tutulmasına gayret edilmiş; ancak, özellikle kadın katılımcılara ulaşma ve kendilerinden yanıt alma aşamasında belirgin güçlükler yaşanmıştır.

Ölçek Formu Tasarımı: Anket formunda kullanılan maddelerinin tabloda ardışık ve görsel olarak ayrıştırılmamış bir biçimde sunulması, katılımcıların soruları takip etmesini zorlaştıran bir sınırlılık teşkil etmiştir.

Alanyazın Karşılaştırması: Araştırma sonuçlarının alanyazın ile karşılaştırılması aşamasında sınırlılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum, aile içi sorunlar konusunu iletişim boyutuyla ele alan çalışmaların alanyazında sınırlı sayıda bulunmasından kaynaklanmaktadır.

3. BÖLÜM: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde tez kapsamında geliştirilmesi planlanan “Eşler Arası İletişim Ölçeği”nin pilot uygulamasına ait madde analizi, açıklayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, path diyagramı ve fark analizlerine yer verilmiştir.

3.1. Pilot Uygulamaya Yönelik Madde Analizi

Geliştirilmesi amaçlanan “Eşler Arası İletişim Ölçeği” nin maddelerinin uygunluğunu test etmek adına madde analizi yapılmıştır. Madde analizi, testin gruba uygulandıktan sonra maddenin ölçülmek istenen özelliği ölçüp ölçmediğinin belirlenmesi ve amacına uygun hizmet edebilecek hale getirilmesi sürecidir (DeVellis, 2017). Madde analizinde madde toplam korelasyonunun .30’un üzerinde olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2020). Madde analizinin sonuçları Tablo 4’te yer almaktadır:

Tablo 4: Ölçeğe İlişkin Pilot Uygulamanın Madde Analizi

Soru	Madde Toplam Korelasyon Sayısı
Birçok konuda eşimin desteğini hissederim.	.67
Eşimle muhabbet ederiz.	.67
Bir şey söylemesem de eşim beden dilimden beni anlar.	.67
Çocuklarla ilgili kararlarda benim dediğim olur.	.70
Sorunlarımın çoğunlukla eşimden kaynaklandığını düşünürüm.	.72
Eşim hatalı olduğu bir konuda rahatlıkla özür diler.	.88
Eşim söylemek istediklerini alaycı ve kinayeli şekilde söyler.	.71
Bağırarak veya çığırarak olsa istediğim bir şeyi eşime yaptırım.	.70
Yaşadığım bir durumu eşimle rahatlıkla paylaşıyorum.	.87
Eşimle tartışmalarımızda çoğunlukla ben haklıyım.	.70
Uzlaşmaya varamadığımız zaman sakinleşene kadar konuşmayı ertelerim.	.68
Eşime sevgimi belli ederim.	.88
Ev, çocuk gibi zorunlu konular dışında birbirimizle pek konuşmayız	.71
Eşim problemlerini benimle rahatlıkla paylaşır.	.88
Eşim tarafından değer gördüğümü hissediyorum.	.87
Sorun yaşadığımızda alttan alan hep ben olurum.	.70
Eşim anlattıklarını ilgiyle dinler.	.88
Bir konuda karar verirken sadece benim kararım yeterlidir.	.69
Birbirimizin istek ve ihtiyaçlarına karşı anlayışlıyızdır.	.88
Ben hatalı olduğum bir konuda eşimden özür dilerim.	.87
Eşim beni sürekli eleştirir/yargılar.	.92
Eşim duygularını benimle paylaşmaz.	.71
Eşimle birlikte zaman geçiririz.	.67
Eşim duygularını düşüncelerimi önemser.	.67
Eşimle birbirimize isteklerimizi emir verme şeklinde ifade ederiz.	.66
Ailemizle ilgili konularda ortak karar veririz.	.69
Eşim bana sevgisini gösterir/hissettirir.	.66
Eşimle iletişim kurmakta zorlanırım.	.71

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analiz sonucunda ölçeğin pilot uygulamasında madde toplam korelasyon katsayıları .70'in üzerinde çıkmış ve ölçek sorularından herhangi biri ölçek yapısından çıkarılmamıştır. Bu bağlamda pilot çalışmada herhangi bir soru çıkarılmamıştır (Tablo 4).

3.2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin açıklayıcı faktör analizini gerçekleştirdikten sonra hem madde analizine hem de faktör analizine bakılmış; doğrulayıcı faktör analizinin ardından son hali verilmiştir. Ölçekte bulunan soru sayısına yönelik madde analizi ve faktör analizi sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5: Ölçeğe İlişkin Ana Uygulamanın Madde Analizi

Soru	Madde Toplam Korelasyon Sayısı
Birçok konuda eşimin desteğini hissederim.	.88
Eşimle muhabbet ederiz.	.88
Bir şey söylemesem de eşim beden dilimden beni anlar.	.88
Eşim hatalı olduğu bir konuda rahatlıkla özür diler.	.88
Yaşadığım bir durumu eşimle rahatlıkla paylaşıyorum.	.88
Eşime sevgimi belli ederim.	.88
Eşim problemlerini benimle rahatlıkla paylaşır.	.88
Eşim tarafından değer gördüğümü hissediyorum.	.87
Eşim anlattıklarını ilgiyle dinler.	.88
Birbirimizin istek ve ihtiyaçlarına karşı anlayışlıyızdır.	.88
Ben hatalı olduğum bir konuda eşimden özür dilerim.	.88
Eşim beni sürekli eleştirir.	.92
Eşimle birlikte zaman geçiririz, bir şeyler yaparız.	.88
Eşim duygularımı, düşüncelerimi önemser.	.88
Ailemizle ilgili konularda ortak karar veririz.	.88
Eşim bana sevgisini gösterir/hissettirir.	.87

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ölçeğin açıklayıcı faktör analizi örnekleminde var olan soruların madde toplam korelasyonu değerlendirildiğinde korelasyon katsayılarının. 30'un üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ölçeğin son halinde herhangi bir soru çıkarılmamıştır.

Tablo 6: Ölçeğin Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktörler	Maddeler	Faktör Yükleri	Faktör Açık.	Alfa
Eşler Arası İletişim Ölçeği	EA1	.860	50,332	.888
	EA2	.848		
	EA3	.784		
	EA4	.741		
	EA5	.739		
	EA6	.737		
	EA7	.734		
	EA8	.705		
	EA9	.702		
	EA10	.677		
	EA11	.668		
	EA12	.640		
	EA13	-.633		
	EA14	.608		
	EA15	.583		
	EA16	.570		
Toplam Açıklayıcılık				
KMO Ölçüm Yeterliliği				0,954
Bartlett Küresellik Testi			Ki-Kare	2519,974
			Ser. Derecesi	120
			Anlam.(Sig.)	0,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eşler Arası İletişim Ölçeği'nin faktör yapısını belirlemek adına açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizinde faktör yapısının uygunluğu için KMO değerinin .70'in üzerinde olması ve anlamlılık değerinin .05'in altında olması gerekmektedir (Erkuş, 2021). Ölçeğin yapısını belirlemek adına "direct oblmin" yöntemi kullanılarak döndürmeler gerçekleştirilmiştir. Bu döndürme yönteminde faktörler arasında ilişki olması beklenmektedir (Coşkun vd., 2017). Faktörler arası ilişki bulunması beklendiğinden dolayı direct oblmin döndürme yöntemi kullanılmıştır. Yapılan faktör analizleri sonucunda toplamda 8 soru faktör yükünün düşük olması, binişik yüklerin olması gibi sebeplerden dolayı çıkarılmıştır.

Yapılan faktör analizinde yapının tek boyuttan oluştuğu ve toplam açıklanma oranının %50,332 olduğu görülmektedir. Ayrıca boyutların alfa değeri (güvenilirlik) hesaplanarak Tablo 6'da gösterilmiştir. Eşler Arası İletişim Ölçeği'nin güvenilirlik katsayısı .888 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki KMO değeri ile ifade edilen Örneklem Yeterliliğinin Ölçümü 0,954 değerinde olup faktör analizi veya örnek büyüklüğü için yeterli olduğu görülmektedir. Evrendeki dağılımın faktör analizinde normal olması gerektiğini söylemektedir. Bu bağlamda verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediği

Bartlett Küresellik Testi ile test edilmektedir. Bu testin yüksek olması, anlamlı olma olasılığının yüksekliğini işaret etmektedir. Tablo 6'daki verilere uygulanan Bartlett Küresellik Testinin anlamlı ve değişkenler arasındaki korelasyonun yüksek olduğu (2519,974; sd: 120, p: ,000) tespit edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizinin son haliyle 16 sorudan oluşan ve tek boyutlu bir yapı saptanmıştır (Tablo 6).

3.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi

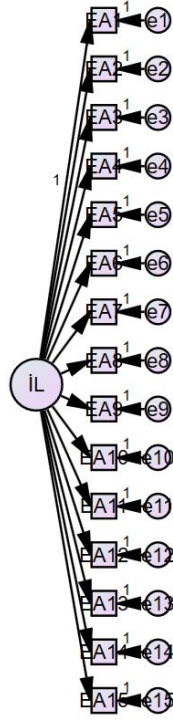
Açıklayıcı faktör analizi sonucunda oluşturulan yapının doğrulanması için doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde uyum iyiliği indekslerine bakılmaktadır. Oluşturulmuş olan ölçeğin uyum iyiliği indeksleri Tablo 7'de belirtilmektedir:

Tablo 7: Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları ve Kabul Edilen Değerler

Uyum İndeksleri	Ölçek Değeri	Kabul Edilebilir Değer
SRMR	.056	<0.08
CFI	.947	>0.90
NFI	.904	>0.90
TLI	.939	>0.90
CMIN/DF	2,075	<5
RMSEA	.059	<0.08

Kaynak: (Zyphur vd., 2023).

Yapılan analiz sonucunda ölçeğin uyum indekslerinin kabul edilebilir sınırlarda olduğu ve uyum iyiliğinde tutarlılık olduğu görülmektedir. Ölçekte yer alan bir soru uyum iyiliğinde tutarlılık sağlamak adına çıkarılmıştır. Nihai hali ile 15 sorudan oluşan tek yapılı bir ölçek elde edilmiştir ve yapı doğrulanmıştır. Yapıya ilişkin path diyagramı aşağıdaki gibidir:

Şekil 2: Ölçeğe İlişkin Path Diyagramı

3.4. Aile İçi Sorun Çözme Yolları ve Yardım Alma Davranışlarına İlişkin Bulgular

Tablo 8: Aile İçi Sorunların Çözümü İçin İzlenen Yollar

Aile içi sorunlarınızı çözerken nasıl bir yol izliyorsunuz?	n	%
Ailece karşılıklı konuşarak sorunları çözmeye çalışırız	230	75,4
Sorunların çözümünü zamana bırakırız	13	4,3
Tartışıyoruz ama sorunlarımızı çözemiyoruz	10	3,3
Konuşuyoruz fakat aldığımız kararları uygulayamıyoruz	7	3,3
Sorunu eşime anlatırım ve onun dediği olur	44	14,4
Bir uzmana başvururuz	1	0,3
Toplam	305	100

*Frekans analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Elde edilen bulgulara göre, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%75,4) aile içi sorunları karşılıklı konuşarak çözmeyi tercih ettiği belirlenmiştir. Bu sonuç, örnekleimde aile içi iletişimin sorun çözme mekanizması olarak yaygın bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Aile içi sorunların çözümünde bir uzmana başvurma oranının ise %0,3 gibi oldukça düşük bir seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Aile içi sorunların çözümünde bireylerin kimlerden destek aldığına ilişkin bulgular ise Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9: Aile İçi Sorunların Çözümü İçin Yardım Alınan Kişiler

Aile içi sorunlarınızda kimlerden yardım alıyorsunuz?	n	%
Eşimden	136	44,6
Hiç kimseden	126	41,3
Anne babamdan	11	3,6
Çocuklarımdan	11	3,6
Akrabalarımdan	9	3,0
Komşularımdan veya arkadaşlarımdan	5	1,6
Bir uzmandan	7	2,3
Toplam	305	100

*Frekans analizi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analizlere göre, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%44,6) aile içi sorunlarda öncelikle eşlerinden destek aldığı saptanmıştır. Diğer yardım kaynaklarına başvurma oranları ise oldukça düşük olduğu görülmüştür; anne babadan (%3,6), çocuklardan (%3,6), akrabalarından (%3) ve komşu ya da arkadaşlarından (%1,6). Öte yandan, katılımcıların %36,6’sının hiç kimseden yardım almadığı tespit edilirken profesyonel destek mekanizmalarına başvurma oranının ise, önceki bulgularla tutarlı bir şekilde, yalnızca %2,3 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.5. Fark Analizleri

Bu bölümde, araştırmanın hipotezleri doğrultusunda, bağımsız değişkenlerin (örn. cinsiyet, yaş grupları, evlilik süresi) bağımlı değişken üzerindeki etkisi ve gruplar arası farklılıkları belirlemek amacıyla gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin bulguları sunulmuştur. İlk olarak ölçeğin normallik dağılımına bakılmıştır. Ölçek değerleri çarpıklık için -,796; basıklık için ise ,052 bulunmuştur. Bu değerler normal dağılım için

kabul edilen -1 ile +2 arasında bulunmaktadır. Elde edilen değerler, veri setinin normal dağılım varsayımını başarıyla karşıladığını göstermektedir. Bu kapsamda, bağımsız örneklem t-testi, ANOVA ve gerekli durumlarda Welch testi ile Tukey gibi ilgili Post-Hoc testlerinin sonuçları detaylandırılmıştır. Analiz öncesinde ilgili test varsayımları kontrol edilmiştir.

Analizlerin daha sağlıklı yürütülmesi amacıyla, aile sorunları yaşama sıklığına dair likert soruların frekans dağılımı incelendikten sonra, “Genellikle” ve “Her Zaman” kategorileri tek bir çatı altında birleştirilerek “Genellikle ve Üstü” olarak yeniden kodlanmıştır. Bu düzenleme ile seçenekler dört kategoriye indirilmiştir: Hiç, Nadiren, Bazen, Genellikle ve Üstü.

Bulgular bölümünde yalnızca elde edilen verilere ve istatistiksel çıktılarına yer verilmiş; bu çıktıların yorumlanması ve alanyazınla tartışılması ise Sonuç bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır.

3.5.1. Cinsiyete Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 10: Cinsiyete Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Cinsiyet	N	X	Ss	T Testi	
					T	p
Eşler Arası İletişim	Kadın	161	61,75	10,45	2,264	,023
	Erkek	144	58,84	11,83		

*T Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre eşler arası iletişim ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde ($t=2,264$; $p<.05$) eşler arası iletişim puanları kadın ve erkeklerde anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Kadınların ($X: 61,75 \pm Ss: 10,45$) eşler arası iletişim puanları erkeklerin ($X: 58,84 \pm Ss: 11,83$) eşler arası iletişim puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 10).

3.5.2. Yaş'a Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 11: Yaş'a Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Yaş	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	18-35	62	63,85	11,80	2,990	,031	1→4
	36-45	111	59,66	10,78			
	46-55	82	60,21	10,02			
	56-75	50	57,94	12,48			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların yaş durumlarına göre ölçeklerden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde [χ^2 (sd=3, n=305)= 2,990; $p<0.5$] gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunduğu tespit edilmiştir. Farklılığı tespit etmek için Post- Hoc analizinde Tukey testi kullanılmış ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda 18-35 yaş ile 56-75 yaş arasında fark bulunmuştur. Eşler arası iletişim boyutunda 18-35 yaşın (X: 63,85±Ss: 11,8) 56-75 yaşa (X: 57,94±Ss: 12,48) göre eşler arası iletişim boyutunda puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 11).

3.5.3. Eğitim Durumuna Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 12: Eğitim Durumuna Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Eğitim	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	İlköğretim	75	59,29	11,54	3,169	,014	2→4
	Lise	75	57,36	12,05			
	Ön lisans	48	62,08	11,05			
	Lisans	84	63,13	9,73			
	Yüksek lisans	23	60,21	10,46			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre ölçeklerden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde [χ^2 (sd=4, n=305)= 3,169; $p<0.5$] gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunduğu tespit edilmiştir. Eğitim grupları arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testine başvurulmuştur. Eşler arası iletişim boyutunda lise mezunlarının (X: 57,36±Ss: 12,05) lisans mezunlarına (X: 63,13±Ss: 9,73) göre eşler arası iletişim puanlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 12).

3.5.4. Eş Eğitim Durumuna Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 13: Eşin Eğitim Durumuna Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Eş Eğitimi	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Okuryazar değil	2	56,50	14,84	2,343	,112	
	İlköğretim	93	57,98	12,05			
	Lise	84	59,69	10,77			
	Ön lisans	36	61,61	11,39			
	Lisans	67	62,49	10,82			
	Yüksek lisans	23	60,38	7,56			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri, Varyansların homojenliği testi sağlanamadığı için Welch testi sonucu dikkate alınmıştır.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların eşlerinin eğitim durumlarına göre ölçeklerden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde [χ^2 (sd=5, n=305)= 2,343; $p>.0.5$] gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır (Tablo 13).

3.5.5. Aile Tipine Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 14: Aile Tipine Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Aile Tipi	N	X	Ss	T Testi	
					T	p
Eşler Arası İletişim	Çekirdek	275	60,44	11,23	,300	,764
	Geniş	30	59,80	11,10		

*T Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların aile tipine göre eşler arası iletişim ölçeğinden aldıkları puanlar değerlendirildiğinde ($t=,300$; $p>.05$) gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (Tablo 14).

3.5.6. Evlilik Süresine Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 15: Evlilik Süresine Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Evlilik Süresi	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	0-5 yıl	41	66,48	8,89	5,842	,001	1→2,3
	6-15 yıl	85	60,42	11,72			
	16-30 yıl	125	58,24	10,66			
	31 ve üzeri	54	60,62	11,72			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların evlilik sürelerine göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: 5,842; P<.05) eşler arası iletişim ve evlilik süresi arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılığı tespit etmek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testi kullanılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda, evlilik süresi 0-5 yıl olan bireylerin (X: 66,48±Ss: 8,89) eşler arası iletişim puanlarının, 6-15 yıl (X: 60,42±Ss:11,72) ve 16-30 yıl (X: 58,24±Ss: 10,66) evli olan bireylere göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, evlilik süresinin artışıyla birlikte eşler arası iletişim puanlarında bir düşüş eğilimi olduğunu göstermektedir (Tablo 15).

3.5.7. Evlenme Yaşına Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 16: Evlenme Yaşına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Evlilik Yaşı	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	17-22	84	60,28	11,19	,091	,965	
	23-25	92	60,55	11,37			
	26-29	92	60,66	10,89			
	30 ve üzeri	37	59,59	12,00			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların evlenme yaşlarına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: ,091; P>.05) grupların ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamadığı görülmüştür.

3.5.8. Evlenme Şekline Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 17: Evlenme Şekline Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Evlenme Şekli	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Görücü usulü	73	57,69	11,94	5,680	,004	2→1
	Kendi tanışıp anlaşarak	162	62,36	10,67			
	Yarı görücü usulü	30	58,60	10,90			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların evlenme şekillerine göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: 5,680; P<.05) aile içi iletişim ve evlenme şekli arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve farklılığı tespit etmek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testi kullanılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda, kendileri tanışıp anlaşılan bireylerin (X: 62,36±Ss: 10,67) eşler arası iletişim puanlarının, görücü usulüyle evlenen (X: 57,69±Ss:11,94) bireylere göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, bireylerin kendi kararlarının evlenme sürecinde daha etkili hale gelmesi ve tanışıp evlenme oranlarının artmasıyla birlikte, eşler arası iletişim puanlarında bir yükseliş eğilimi olduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 17).

3.5.9. Çocuklarla İlgili Sorunlara Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 18: Çocuklarla İlgili Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Çocuklar	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	78	63,87	10,54	7,024	,000	1→4
	Nadiren	98	59,93	11,10			
	Bazen	79	60,96	10,48			
	Genellikle ve Üstü	50	54,90	11,59			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların çocuklarla ilgili sorunları yaşama sıklığına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: 7,024; P<.05) eşler arası iletişim ve çocuklarla ilgili sorunlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve farklılığı tespit etmek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testi kullanılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda, çocuklarla ilgili hiç sorun yaşamayanların (X: 63,87±Ss: 10,54) eşler arası iletişim puanlarının, genellikle ve üstü sorun yaşayan (X: 54,90±Ss:11,59) bireylere göre

istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Elde edilen veriler, çocuklarıyla daha az sorun yaşayan ebeveynlerin, daha yüksek düzeyde aile içi iletişim becerilerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, eşler arası iletişim kalitesi ile ebeveynlerin çocuklarıyla yaşadığı sorunlar arasında ters orantılı bir ilişki olduğunu göstermektedir. (Tablo 18).

3.5.10. Aile ve Akrabalarıyla İlgili Anlaşmazlıklara Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 19: Eşlerin Aile ve Akrabalarıyla Yaşadıkları Anlaşmazlıkları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Akrabalar	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	89	63,78	9,55	13,109	,000	1→3,4
	Nadiren	110	62,29	10,04			
	Bazen	77	56,88	11,10			
	Genellikle ve Üstü	29	52,00	13,84			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların çocuklarla ilgili sorunları yaşama sıklığına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: 13,109; P<.05) eşler arası iletişim ve eşlerin aile ve akrabalarıyla yaşadıkları sorunlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve farklılığı tespit etmek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testi kullanılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda, aile ve akrabalarla yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle hiç sorun yaşamayan bireylerin (X: 63,78±Ss: 9,55) aile içi iletişim puanlarının, bazen (X: 56,88±Ss: 11,10), genellikle ve üstü (X: 52,00±Ss: 13,84) sorun yaşayan bireylere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, eşlerin aile ve akrabalarıyla yaşadıkları anlaşmazlıkların sıklığı arttıkça, eşlerin kendi aralarındaki iletişimin azaldığını göstermektedir (Tablo 19).

3.5.11. Cinsel Sorunlara Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 20: Cinsel Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Cinsel sorunlar	N	X	Ss	ANOVA Testi		Farklılaşan
					F	p	Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	201	63,04	10,34	13,416	,000	1→2,3,4
	Nadiren	58	56,12	10,21			
	Bazen	37	55,16	11,83			
	Genellikle ve Üstü	9	49,77	12,68			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların cinsellikle ilgili sorunları yaşama sıklığına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: 13,416; P<.05) eşler arası iletişim ve cinsel sorunlar arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve farklılığı tespit etmek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testi kullanılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda elde edilen verilere göre, cinsel sorunlar nedeniyle hiç problem yaşamayan bireylerin eşler arası iletişim puanları (X: 63,04±Ss: 10,34), bu sorunları nadiren (X: 56,12±Ss: 10,21), bazen (X: 55,16±Ss: 11,83) ve genellikle ve üstü (X: 49,77±Ss: 12,68) yaşayan bireylerin puanlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Dolayısıyla, cinsel sorunların evlilik içi iletişimi doğrudan etkileyen önemli bir değişken olduğunu tespit edilmiştir. (Tablo 20).

3.5.12. Kıskançlığa Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 21: Kıskançlık Sorunu Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Kıskançlık	N	X	Ss	ANOVA Testi		Farklılaşan
					F	p	Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	153	61,83	10,48	5,196	,000	4→1,2,3
	Nadiren	86	59,24	11,54			
	Bazen	46	61,34	10,24			
	Genellikle ve Üstü	20	52,00	13,65			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların kıskançlık sorununu yaşama sıklığı ile eşler arası iletişim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (F=5,196;p<.05). Bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla uygulanan Tukey (Post-Hoc) testi bulguları, kıskançlık nedeniyle genellikle ve üstü sorun yaşayan bireylerin (X:

52,00±Ss: 13,65) eşler arası iletişim puanlarının, bu sorunları hiç (X: 61,83±Ss: 10,48), nadiren (X: 59,24±Ss: 11,54) veya bazen (X: 61,34±Ss: 7,99) yaşayan bireylere göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, kıskançlık sorunlarının sıklığı ile eşler arası iletişim kalitesi arasında negatif bir korelasyon olduğunu, yani kıskançlık sorunları arttıkça eşler arası iletişimin zayıfladığını göstermektedir (Tablo 21).

3.5.13. Maddi Sorunlara Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 22: Maddi Sorunlar Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Maddi sorunlar	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	156	63,40	10,19	15,591	,000	1→2,3,4
	Nadiren	79	59,39	11,09			
	Bazen	58	56,82	10,58			
	Genellikle ve Üstü	12	44,83	9,30			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analiz ($F=15,591; p<.05$) sonuçlarına göre, katılımcıların maddi sorunları yaşama sıklığı ile eşler arası iletişim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla kullanılan Tukey (Post-Hoc) testi bulguları, maddi sorunları hiç yaşamayan bireylerin (X: 63,40 ± Ss: 10,19), bu sorunları nadiren (X: 59,39 ± Ss: 11,09), bazen (X: 56,82 ± Ss: 10,58) ve genellikle ve üstü (X: 44,83 ± Ss: 9,30) yaşayan bireylere göre daha yüksek eşler arası iletişim puanlarına sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, maddi sorunlar arttıkça eşler arası iletişimin zayıfladığını göstermekte ve maddi sorunlar ile eşler arası iletişim arasında ters orantılı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 22).

3.5.14. Aile İçi İletişim Sorunlarına Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 23: Aile içi İletişim Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	İletişim	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	104	64,80	9,32	17,272	,000	1→3,4
	Nadiren	94	60,89	11,04			
	Bazen	81	57,48	9,68			
	Genellikle ve Üstü	26	49,88	13,82			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların eşler arası iletişim sorunları yaşama sıklığına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: 17,272; P<.05) aile içi iletişim ve eşler arası iletişim arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve farklılığı tespit etmek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testi kullanılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda elde edilen verilere göre, aile içi iletişim nedeniyle hiç problem yaşamayan bireylerin eşler arası iletişim puanları (X: 64,80±Ss: 9,32) bu sorunları bazen (X: 57,48±Ss:9,68), genellikle ve üstü (X: 49,88±Ss: 13,82) yaşayan bireylerin puanlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu bulgular, aile içi iletişim sorunlarının sıklığı arttıkça, eşler arası iletişim puanlarının anlamlı düzeyde düştüğünü, özellikle hiç sorun yaşamayanlar ile genellikle ve üstü sorun yaşayanlar arasındaki farkın en belirgin olduğu göstermektedir (Tablo 23).

3.5.15. Kültür ve Kişilik Farklılıkları Sorunlarına Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 24: Kültür ve Kişilik Farklılıklarından Kaynaklı Sorunları Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Kültür ve Kişilik	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	155	63,99	9,72	28,155	,000	1,2,3→4
	Nadiren	83	59,24	10,99			
	Bazen	50	57,36	8,42			
	Genellikle ve Üstü	17	41,94	10,62			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analiz (F=28,155;p<.05) sonuçlarına göre, katılımcıların kültür ve kişilik farklılıklarından kaynaklanan sorunları yaşama sıklığı ile eşler arası iletişim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığın kaynağını

belirlemek amacıyla uygulanan Post-Hoc-Tukey testi ile ilgili gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda elde edilen verilere göre, kültür ve kişilik farklılığından kaynaklı hiç sorun yaşamayan (X: 63,99±Ss: 9,72), nadiren sorun yaşayan (X: 59,24±Ss:10,99) ve bazen sorun yaşayan (X: 57,36±Ss:8,42) kişilerin eşler arası iletişim puanlarının genellikle ve üstü sorun yaşayan (X: 41,94±Ss:10,62) kişilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler, aile içinde yaşanan sorunların sıklığı ile iletişim kalitesi arasında negatif bir korelasyon olduğunu, yani sorunlar arttıkça iletişimin zayıfladığını ortaya koymaktadır (Tablo 24).

3.5.16. Kötü Alışkanlıklara Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 25: Kötü Alışkanlıklar Kaynaklı Sorunlar Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Kötü Alışkanlık	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	262	61,90	10,20	12,900	,000	1→2,3
	Nadiren	35	51,40	12,28			
	Bazen	5	48,80	14,72			
	Genellikle ve Üstü	3	51,33	18,14			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların kötü alışkanlıklarından kaynaklanan sorunları yaşama sıklığına göre ölçekten aldıkları puanlar değerlendirildiğinde (F: 12,900; P<.05) eşler arası iletişim ve kötü alışkanlık sorunları arasında anlamlı bir fark bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılığı tespit etmek amacıyla Post-Hoc analizinde Tukey testi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, hiç kötü alışkanlık sorunu olmayan kişilerin (X: 61,90±Ss: 10,20) eşler arası iletişim puanlarının nadiren (X: 51,40±Ss: 12,28) ve bazen (X: 48,80±Ss: 14,72) bu sorunları yaşayan kişilere göre istatistiksel olarak daha yüksek olduğu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, kötü alışkanlıkların eşler arası iletişimi olumsuz yönde etkilediğini ve söz konusu sorunların sıklığı arttıkça eşler arası iletişimin zayıfladığını göstermektedir (Tablo 25).

3.5.17. İlgisizlik Sorununa Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 26: Eşlerin Birbirine Karşı İlgisizlik Sorunu Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	İlgisizlik	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	186	64,28	9,35	41,036	,000	1,2→3,4
	Nadiren	68	56,95	9,87			
	Bazen	41	54,31	9,74			
	Genellikle ve Üstü	10	36,00	8,12			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analiz ($F=41,036; p<.05$) sonuçlarına göre, eşlerin birbirine karşı ilgisizlik sorunları yaşama sıklığı ile eşler arası iletişim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla uygulanan Post-Hoc analizinde Tukey testi ile ilgili gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre, ilgisizlik konusunda hiç sorun yaşamayan bireylerin ($X: 64,28 \pm Ss: 9,35$) ve bu sorunları nadiren yaşayan bireylerin ($X: 56,95 \pm Ss: 9,87$) eşler arası iletişim puanlarının, bu sorunları bazen ($X: 54,31 \pm Ss: 9,74$), genellikle ve üstü ($X: 36,00 \pm Ss: 8,12$) yaşayan bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları eşler arasında ilgisizlik sorunlarının sıklığı arttıkça eşler arası iletişimin önemli ölçüde zayıfladığını ve bu iki değişken arasında güçlü bir negatif ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır (Tablo 26).

3.5.18. Güvensizlik Sorununa Göre Eşler Arası İletişim

Tablo 27: Güvensizlik Sorunu Yaşama Sıklığına Göre Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Ölçek	Güvensizlik	N	X	Ss	ANOVA Testi F	p	Farklılaşan Gruplar
Eşler Arası İletişim	Hiç	254	62,43	9,82	26,208	,000	1→2,3,4
	Nadiren	30	54,00	10,20			
	Bazen	10	49,40	15,72			
	Genellikle ve Üstü	11	40,36	7,68			

*Anova Testi, N=Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma, p: Anlamlılık Değeri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan analiz ($F=26,208; p<.05$) sonuçlarına göre, katılımcıların güvensizlik sorunları yaşama sıklığı ile eşler arası iletişim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla uygulanan Post-

Hoc analizinde Tukey testi ile ilgili gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre, güvensizlik konusunda hiç sorun yaşamayan bireylerin (X: 62,43 ± Ss: 9,82) eşler arası iletişim puanlarının, bu sorunları nadiren (X: 54,00±Ss: 10,20), bazen (X: 59,40±Ss: 15,72), genellikle ve üstü (X: 40,36±Ss: 7,68) yaşayan bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, güvensizlik sorunlarının sıklığı arttıkça, eşler arası iletişimin kalitesinin düştüğünü ve bu iki değişken arasında olumsuz bir ilişki olduğunu göstermektedir (Tablo 27).

Araştırma kapsamında tüm hipotezlerin test edilmesiyle ilgili yapılan analizler tamamlanmış olup yapılan analizler elde edilen araştırma bulguları sonucunda test edilen tüm hipotezlerin doğruluk durumları, aşağıda yer alan Tablo 28'de detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 28: Hipotezlerin Sonuç Tablosu

	Doğrulandı	Doğrulanmadı
Hipotez 1	✓	
Hipotez 2a	✓	
Hipotez 2b		✓
Hipotez 3	✓	
Hipotez 4a		✓
Hipotez 4b		✓
Hipotez 4c	✓	
Hipotez 5a	✓	
Hipotez 5b	✓	
Hipotez 5c	✓	
Hipotez 5d	✓	
Hipotez 5e	✓	
Hipotez 5f	✓	
Hipotez 5g	✓	
Hipotez 5h	✓	
Hipotez 5i	✓	
Hipotez 5k	✓	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ

Aile sorunlarını önlemede aile içi iletişimin etkisini incelemeyi esas alan bu çalışma, aynı zamanda geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmeyi amaçlamıştır. Geliştirilen ölçek aracılığıyla elde edilen veriler ışığında, aile içi iletişimi sağlıklı hale getirecek bir çözüm olarak aile danışmanlığına dair öneriler sunulması hedeflenmiştir.

Nicel araştırma deseniyle tasarlanan bu çalışmada, Karabük ilinde yaşayan 18 yaş ve üzeri evli bireylerden basit rastgele örnekleme yöntemiyle veri toplanmıştır. Ölçek geliştirme çalışması iki ana aşamada yürütülmüştür: İlk aşamada 301, ikinci aşamada ise 305 katılımcıyla yüz yüze anket uygulaması yapılmıştır.

Bu çalışmada aile sorunlarının aile içi iletişime etkisi sosyo- ekonomik, demografik ve aile sorunları gibi çeşitli değişkenlerle birlikte incelenmiştir.

Çalışmada uygulanan çok aşamalı analizler, geliştirilen ölçeğin psikometrik özelliklerini ortaya koymaktadır. Pilot uygulama sonrasında gerçekleştirilen madde analizi, açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi, ölçeğin yapısal geçerliliği ve güvenilirliğini desteklemektedir. Nicel bulgular, bu analizlerin yanı sıra demografik bilgi formundan elde edilen verilerle yapılan fark analizleriyle zenginleştirilmiştir. Bu analizler, aile sorunları ile aile içi iletişim arasındaki ilişkinin sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler (eğitim, yaş, cinsiyet gibi) ile aile sorunlarına dair sorular bağlamında incelenmesini sağlamıştır. Araştırmanın bulguları hem geliştirilen ölçeğin geçerliliğine hem de farklı demografik gruplardaki işleyişine dair kapsamlı veriler sunmaktadır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, ölçeğe son şekli verilerek ölçümleme süreci tamamlanmıştır. Ölçümleme yapılırken, ölçeğin test edilmesinde demografik bilgi formunda yer alan sorular ve aile sorunlarını yaşama sıklığına dair sorular da kullanılmıştır. Bu kapsamda, araştırmanın nicel bulguları demografik verilerden ve ölçekteki nihai hipotezlerden elde edilmiştir.

Çalışmanın sonuçları, ölçek geliştirme süreci boyunca uygulanan çeşitli analizler ışığında değerlendirilmiştir. Pilot uygulama sonrası gerçekleştirilen madde analizi, açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, geliştirilen ölçeğin yapısal geçerliliğini ve güvenilirliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, demografik verilerle yapılan fark analizleri, ölçeğin farklı demografik gruplardaki işleyişine dair önemli bulgular sunmaktadır. Bu bölümde, söz konusu analizler sonucu elde edilen bulgular detaylı bir şekilde sunulmaktadır.

Alanyazınında aile, evlilik doyumu ve iletişim gibi geniş kavramlara odaklanan çok boyutlu ölçekler bulunmasına rağmen, eşler arası iletişimi tek başına ve derinlemesine ölçen spesifik bir araca rastlanmamıştır. Bu bulgu, eşler arasındaki iletişimi yalnızca kapsamlı çalışmaların bir alt boyutu olarak ele alan mevcut yaklaşımlardan farklılaşmaktadır. Dolayısıyla geliştirdiğimiz ölçek, eşler arası iletişimi doğrudan ve bağımsız bir değişken olarak ele almasıyla alana önemli bir katkı sunmakta ve mevcut alanyazındaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Araştırmanın temel bulguları, Yılmaz (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile paralellik taşımaktadır: Sağlıklı iletişimin aile bağlarını güçlendirdiği, sorun çözme becerilerini artırdığı ve aile üyelerinin birbirini daha iyi anlamasını sağladığı, buna karşın zayıf iletişimin sağlıklı ilişkilere yol açtığı tespit edilmiştir. Bu durum, aile içi iletişimin, aile işlevselliğinin temel belirleyicilerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın analiz aşamasında, aile içi iletişim puanları ile cinsiyet, yaş ve eğitim durumu gibi demografik değişkenler arasındaki anlamlı farklılıklar incelenmiştir. Aynı zamanda araştırmanın temel hipotezi doğrultusunda aile sorunları yaşama sıklığı ile eşler arası iletişim puanı arasındaki anlamlı farklılıklar da değerlendirilmiş ve değişkenler arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda, cinsiyetin eşler arası iletişim puanları üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açtığı ve kadınların erkeklere göre daha yüksek puanlar elde ettiği sonucuna ulaşılmasıyla birlikte araştırmanın ikinci hipotezi (2a) doğrulandığı görülmektedir. Bu bulgu, kadınların eşler arası iletişimi daha sağlıklı kurduğu yönündeki alanyazın bulgularıyla (Yenel, 2023) paralellik göstermektedir.

Yaş ve eşler arası iletişim arasındaki ilişki incelendiğinde ise 18-35 yaş aralığındaki bireylerin eşler arası iletişim puanlarının, 56-75 yaş aralığındaki bireylere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir; bu sonuç araştırmanın ikinci hipotezini (2b) reddetmektedir. Söz konusu durum, yaş ilerledikçe aile içi iletişim puanlarının düşmesinin ailelerin yaşam döngüsündeki doğal değişimler ve önceliklerin farklılaşmasıyla ilişkilendirilebileceğini düşündürmektedir. Zira genç yaşlarda (18-35) aile kurma ve çocuk yetiştirme süreçlerinin yoğunluğu, aile içi iletişimi daha kritik bir konuma taşıırken, ileri yaşlarda (56-75) bu dinamiklerin değiştiği, bireylerin sosyal çevrelerinin ve önceliklerinin farklılaştığı ve bu durumun aile içi etkileşimin azalmasına veya niteliğinin değişmesine neden olduğu düşünülmektedir. Nitekim Yenel'e (2023) de

genç yaştaki evli bireylerin evlilik doyumlarının yüksek olmasının evlilik sürelerinin daha kısa olmasından dolayı nispeten taze ve yıpranmamış olabileceği ihtimaline bağlamaktadır.

Eğitim durumu açısından bakıldığında, lisans mezunlarının lise mezunlarına göre eşler arası iletişim puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmış ve araştırmanın üçüncü hipotezi doğrulanmıştır. Eğitim düzeyi ile eşler arası iletişim arasındaki bu pozitif ilişki, lisans mezunlarının eğitim süreçleri boyunca eleştirel düşünme, sorun çözme ve empati kurma gibi becerileri daha fazla geliştirmiş olmalarıyla açıklanmaktadır. Bu beceriler, aile içindeki anlaşmazlıkların daha yapıcı bir biçimde ele alınmasına ve iletişimin niteliğinin artırılmasına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, elde edilen bu anlamlı farka rağmen, eğitim seviyesinin tek başına bir belirleyici faktör olmadığı; bireyin kişisel gelişimi ve aile dinamikleri gibi ek unsurların da bu süreçte önemli bir rol oynadığı göz önünde bulundurularak yorumlanması gerekmektedir. Bu bulgu literatürdeki çalışmalarla benzer sonuçlarda olduğu görülmüştür (Yenel, 2023; Üvez Çoban,2018).

Eşler arası iletişim demografik özellikler dikkate alınarak bütün olarak değerlendirildiğinde yaş, eğitim düzeyi ve cinsiyet gibi faktörlerin özellikle sağlıklı iletişim düzeyini etkilemesi, bireylerin iletişim becerileri, problem çözme yaklaşımları ve dış kaynaklara erişim potansiyelleri üzerinde belirleyici olduğunu düşündürmektedir.

Araştırmanın dördüncü hipotezi kapsamında, eşler arası iletişim puanları ile evlilikle ilgili veriler (aile tipi, evlilik süresi, evlenme yaşı ve evlenme şekli) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan analizlerde, aile tipi ve evlenme yaşı ile eşler arası iletişim arasında anlamlı bir fark bulunmazken, evlenme şekli ve evlilik süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Evlilik süresi ile eşler arası iletişim arasındaki ilişkiye dair yapılan analizlerde, evlilik yılının artmasıyla eşler arası iletişimin pozitif yönde etkilendiği varsayılan 4a hipotezi reddedilmiştir. Bulgular, 0-5 yıllık evli bireylerin eşler arası iletişim puanlarının, 6-14 ve 15-30 yıllık evli bireylere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yenel (2023) ve Vural Batık & Kalkan (2017) da çalışmalarında benzer şekilde evliliğin ilk yıllarındaki evlilik doyumunun ilerleyen yıllara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu sonuç, daha önce yaş değişkeniyle elde edilen bulguların birbirini desteklediğini göstermektedir. Söz konusu durumun, genç yaşlarda ve evliliğin ilk yıllarında aile içi iletişimin daha zaruri bir ihtiyaç olarak görülmesiyle, ileri yaşlarda ve evlilik süresi

arttıkça ise evliliğin rutinleşmesine ve iletişime duyulan ihtiyacın azalması veya biçim değiştirmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Evlenme şekli ile eşler arası iletişim arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analizlerde, kendi isteğiyle tanışıp evlenen bireylerin, görücü usulüyle evlenenlere kıyasla daha yüksek eşler arası iletişim puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin kendi kararlarıyla kurdukları evliliklerde, ortak değerler, beklentiler ve karşılıklı anlayışın daha güçlü bir zeminde olduğu ve bunun da eşler arası iletişimi daha sağlıklı hale getirdiği düşünülmektedir. Bu bulgulara paralel olarak Yenel (2023) ve Görgülü (2019) yaptıkları çalışmalarda anlaşılarak evlenen bireylerin görücü usulü ve kaçarak evlenenlerden daha fazla evlilik uyumuna sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Öte yandan bu bulgu, yarı görücü usulü evliliklerde eşler arası iletişimin daha yüksek olacağı yönündeki 4b hipotezinin reddedildiğini göstermektedir. Alanyazında, bireylerin kendi kararlarının yanı sıra aile büyüklerinin onayının da evliliğin sağlığı açısından önemi vurgulanırken, bu sonucun beklenenden farklı çıkması dikkat çekicidir. Bu durumun, katılımcıların "yarı görücü usulü" kavramını tam olarak anlamamış olmasından veya ilgili kavramın farklı kültürel yorumlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Genel anlamda, bu çalışmanın demografik özelliklere, evlilik süresine ve evlenme şekline dair bulguları, alanyazındaki benzer araştırmaların sonuçlarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir (Özasma, 2021; Görgülü, 2019; Yenel, 2023; Yılmaz, 2016; Üvez Çoban, 2018; Baygül, 2015).

Araştırmanın aile içi sorun çözme yollarına dair elde ettiği bulgular, bireylerin büyük çoğunluğunun aile içi sorunlarını öncelikle aile içi görüşmeler yoluyla çözme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu durum, aile içinde istişare ve ortak karar alma mekanizmalarının yaygınlığını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, katılımcılardan yalnızca birinin (%0,3) profesyonel destek aldığını belirtmesi, sorunlar karşısında profesyonel yardım arayışına yönelik belirgin bir isteksizliğe işaret etmektedir.

Bununla birlikte sosyal destek mekanizmaları incelendiğinde, aile içi sorunların çözümünde bireylerin öncelikli olarak eşlerinden destek aldıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu, eşler arası iletişimin ve dayanışmanın ailevi problemlerin çözümünde belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, bir uzmana başvurma oranının oldukça düşük (%2,3) olması, profesyonel destek mekanizmalarına erişim veya başvurunun yetersiz olduğunu göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların %36,6'sının kimseden yardım

almadığını ifade etmesi, her üç katılımcıdan birinin aile içi sorunlarını kendi başına çözmeye çalıştığını veya yardım talep etmekten kaçındığını düşündürmektedir.

Geleneksel aile yapılarında sosyal destek mekanizmalarında ebeveynler önemli bir yer tutmasına karşın, günümüz ailelerinde eş dışındaki sosyal destek kaynaklarının (ebeveyn, arkadaş, kardeş, komşu vb.) pek tercih edilmemesi, aile içi sorunların çözüm sürecini olumsuz etkilemektedir. Çünkü geniş bir destek ağına erişim, bireylere farklı bakış açıları ve duygusal rahatlama sağlayarak çözüm sürecini kolaylaştırır. Bu eksiklik ve araştırma verilerinin çıktılarına göre profesyonel destek alanların sayısının çok az olması, var olan sorunun çözümünü zorlaştırmakta ve profesyonel destek mekanizmalarına duyulan ihtiyacı belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, aileye yönelik müdahalelerin ve destek mekanizmalarının, genellenebilir çözümlerden ziyade, her ailenin kendine özgü yapısal ve demografik bağlamını dikkate alması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu da sistem yaklaşımı çerçevesinde yaşantısal aile terapisini desteklemektedir. Etkili aile danışmanlığı ve destek programları, bu değişkenlerin aile içi iletişim ve sorun çözme süreçleri üzerindeki etkilerini analiz ederek, daha hedefe yönelik ve kişiselleştirilmiş stratejiler geliştirebileceği düşünülmektedir.

Aile sorunları yaşama sıklığı ve eşler arası iletişim arasındaki ilişkinin incelenmesi için yapılan analizlerde, ele alınan tüm sorun alanları (çocuklarla ilgili sorunlar, eşlerin aile ve akrabalarından kaynaklı sorunlar, cinsel sorunlar, kıskançlık, maddi sorunlar, aile içi iletişim sorunları, kültür ve kişilik farklılıklarından kaynaklı sorunlar, kötü alışkanlıklardan kaynaklı sorunlar, eşlerin birbirine karşı ilgisizlik sorunları ve güvensizlik) ile eşler arası iletişim puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler, aile sorunlarının sıklığı arttıkça eşler arası iletişimin kalitesinin azaldığı yönünde, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Akgün & Uluocak (2010), ailede olan sorunlar toplumu da olumsuz yönde etkilemekte olduğundan hem sağlıklı bireylerin yetişmesi için hem de toplumda mutlu ve başarılı insanların sorun çözebilen ve sağlıklı iletişim kurabilen insanların olması gerektiğini ifade etmektedir.

Çocuklarla ilgili sorunların sıklığı arttıkça eşler arası iletişim azalmaktadır. Bu bulgu, çocuklarla yaşanan sorunların sıklığı ile aile içindeki genel iletişimin sağlıklı olması arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna göre, daha iyi iletişim kuran ailelerin, çocuklarıyla olan ilişkilerinde daha az problem yaşadığı veya mevcut

problemleri daha etkili bir şekilde çözebildiği sonucuna varılmaktadır. Bu sonuç, Vural Batık ve Kalkan'ın (2017) çocuk sahibi olmanın evlilik doyumunu doğrudan yordamadığı yönündeki bulgularıyla ilk bakışta farklı görünse de, alanyazındaki çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde, çocukla ilgili sorunların iletişimi ve dolayısıyla evliliğin niteliğini etkilediği görülmektedir. Söz konusu bulgu, çocuk sahibi olmanın tek başına bir faktör olmamasının aksine, çocuklarla yaşanan sorunların iletişim üzerindeki belirleyici rolüne işaret etmektedir.

Eşlerin aile ve akrabalarından kaynaklanan sorunların sıklığı arttıkça, eşler arası iletişimin azaldığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgu, aile ve akraba ilişkilerindeki sorunların bireylerin kendi çekirdek ailelerindeki iletişim kalitesiyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Güçlü bir aile içi iletişime sahip olmanın, geniş aile çevresinde yaşanan potansiyel anlaşmazlıkların önüne geçtiği veya bu anlaşmazlıkların daha kolay çözülmesine yardımcı olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca bu bulgu, alanyazındaki benzer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Nitekim Altuğ'un (2019) çalışmasında, eşlerin anne-baba ve akrabalarından kaynaklı sorunların eşler arası sorunlara sebebiyet verdiği belirtilirken; Kibaroglu ve Ersoy'un (2019) çalışmalarında da eşlerin aile ve akrabalarından kaynaklanan sorunların, eşler arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Maddi sorunların sıklığı ile eşler arası iletişim arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, maddi sıkıntıların sadece bireysel birer stres kaynağı olmakla kalmayıp, aynı zamanda evlilik içi iletişimi zayıflatarak eşler arasındaki ilişkiyi olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Literatürdeki bulgularla benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır (Dew, 2008).

Aile içi iletişim sorunlarıyla eşler arası iletişim arasındaki analiz sonuçları, katılımcıların eşler arası iletişim puanları ile yaşadıkları aile içi iletişim sorunların sıklığı arasında tutarlı ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu durum, anket verilerinin iç tutarlılığını ve sonuçların birbirini desteklediğini ortaya koymaktadır.

Cinsel sorunlar, kıskançlık, kültür ve kişilik farklılıklarından kaynaklanan sorunlar, kötü alışkanlıklardan kaynaklanan sorunlar, ilgisizlik sorunları ve güvensizlik ile eşler arası iletişim arasında negatif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, genel olarak sorunların yoğunluğu arttıkça eşler arası iletişimin azaldığını göstermektedir.

Tüm bu bulgular incelendiğinde eşler arası iletişimin aile sorunlarını önlemedeki etkisini incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın birinci hipotezi olan, aile sorunlarının önlenmesinde aile içi iletişimin etkili olduğu yönündeki hipotez ve aile sorunlarıyla eşler arası iletişim arasındaki ters ilişki olduğunu varsayan Hipotez 5, elde edilen bulgularla doğrulanmıştır. Zira iletişim dinamiklerinin güçlü olduğu ailelerde problemlerin daha seyrek görülmesi, iletişimin çatışmaları önleyici ve çözümleyici bir mekanizma olarak işlev gördüğüne dair güçlü bir işaret sunmaktadır. Dolayısıyla, aile sorunlarının önlenmesi ve çözüm yollarının bulunabilmesi için ailedeki iletişimin sağlıklı hale getirilmesi kritik bir öneme sahiptir.

Bu kritik önem ailedeki iletişimin sağlıklı bir hale gelmesi için bireylerin iletişim becerilerini geliştirmeyi, empati kurmayı ve yapıcı çatışma çözme stratejileri edinmeyi hedefleyen sosyal hizmet perspektifine dayalı aile danışmanlığının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aile danışmanlığı uygulamalarının, sadece mevcut sorunları çözmekle kalmayıp, aynı zamanda aile içi dinamikleri güçlendirerek bireylerin karşılaştıkları sorunlarla daha etkin bir şekilde başa çıkabilmelerine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmadan çıkan sonuçlar, yukarıda özetlendiği gibidir.

Yapılan çalışma, aile sorunları ile eşler arası iletişim arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu, aile içi sorunların çözümünde eşler arasındaki iletişimin temel bir unsur olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda alana katkı sağlaması amacıyla, aşağıda yer alan öneriler sunulmuştur:

Daha sağlıklı aile içi iletişim biçimlerinin teşvik edilmesi ve potansiyel sorunların önlenmesi amacıyla koruyucu-önleyici bir yaklaşımla aile danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması temel bir gereklilik olarak önerilmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından belirlenen "Aile Yılı" vizyonu kapsamında, aile danışmanlığı hizmetlerinin koruyucu-önleyici bir yaklaşımla entegre edilmesi, ailelerin refahını ve bütünlüğünü koruma altına alarak toplumsal düzeyde daha sağlıklı aile yapılarının oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Aile danışmanlığı hizmetlerinin, sorun ortaya çıktıktan sonra değil, evlilik öncesi ve evliliğin ilk yıllarından itibaren önleyici amaçla sunulması yaygınlaştırılmalıdır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kurumlar aracılığıyla, aile içi iletişimin önemine ve profesyonel destek arayışının normalleştirilmesine yönelik ulusal çapta bilinçlendirme çalışmaları düzenlenmelidir.

Geliştirilen EAI'nn (Eşler Arası İletişim lği) bilimsel geçerliliğini ve genellenebilirliğini artırmak için gelecek araştırmalarda farklı demografik özelliklere sahip (yaş, sosyo-ekonomik düzey, eğitim seviyesi, kültürel farklılıklar vb.) rneklemeler üzerinde geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin tekrarlanması önerilmektedir.

Elde edilen bulgulara daha derin bir anlam ve bağlam kazandırmak amacıyla, gelecek araştırmalarda nitel verilerle (derinlemesine mülakat, odak grup çalışması vb.) desteklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgün, R., & Polat Uluocak, G. (2010). Evlilikte etkili iletişim ve problem çözme: Bir toplum merkezindeki kadınlarla gerçekleştirilen grup çalışması. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 6(23), 9–22.
- Akgün Kandemir, N. (2019). *Aile içi iletişim çatışmalarının temel atıf hatası bağlamında değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Algan, T. (2016). Aile danışmanlığı uygulaması: Dünü, bugünü ve yarını. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2208–2217.
- Algan, T. (2017). *Türkiye'de aile içi sorunlara yönelik aile danışmanlığı uygulaması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Altuğ, S. (2019). *Evlilik sorunlarının yaşanmasında eşlerin aile bireylerinin müdahalelerinin etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi.
- Anlatan, Ö. (2021). Deneye dayalı yaklaşım: Gottman çift terapisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 4(1).74-93.
- Aybey, S. (2017). Aile içi iletişim problemlerinde dini danışmanlığın önemi (Diyanet İşleri Başkanlığı örneği). *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1), 19–33.
- Bahadır Yenişehirlioğlu. (2022, Kasım 25). *Bana iyi oyuncu değil iyi adam desinler | Bekir Develi ile Peynir Gemisi | Bahadır Yenişehirlioğlu* [Video]. YouTube. Erişim Tarihi 09/11/2024. <https://www.youtube.com/watch?v=2hxyMDVpC4g>
- Baltaş, Z., & Baltaş, A. (2000). *Bedenin dili, bedenimizin sessiz dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltacı, G. (2010). *Aile danışmanlığı hizmetinden yararlanmak isteyen evli kadınların nitelikleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Baygöl, Ş. (2015). *Çözüm odaklı kısa süreli aile danışmanlığı kuramına dayalı olarak geliştirilen evlilik danışmanlığı programının çiftlerin evlilik uyumlarını arttırmadaki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 964–980. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x>
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 32(32), 470–483.
- Büyüköztürk, Ş. (2023). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Canlı, Ö. (2019). *Öğrenilmiş güçlülük, aile bütünlük duygusu ve aile içi iletişim arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür cilt 2 kimliğin gücü* (E. Kılıç, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cengil, M., & Koç, A. (2024). Ailede eşler arasında algılanan manevi doyum ile yaşam doyumları arasındaki ilişki. *Akademik Platform Disiplinlerarası Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 433–466.
- Ceylan, E. N. (2024). *Evlilik sürecinde eşler arası iletişim ve maneviyat*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Cihan, Ü., & Karakaya, H. (2017). Yaşantısal bir aile terapisti: Virginia Satir. *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 70-89.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (7. baskı, S. B. Demir & M. Bütün, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2021). *İçimizdeki biz*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, N. (2002). *Çalışan annenin aile içi problemleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çam, O. M., & Arabacı, B. L. (2010). Tutum ölçeği hazırlamada nitel ve nicel adımlar. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 2, 59–71.
- Çelik, N. (2018). Çocuk eğitiminde ebeveyn tutumlarının önemi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 25-40.
- Çelik, R. (2019). *Sağlıklı aile sağlıklı iletişim*. İstanbul: Kitab-I Hayat Yayınları.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2023). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dawson, C. (2015). *Araştırma yöntemlerine giriş* (A. Arı, Çev.). Ankara: Eğitim Yayıncılık.
- Demirbilek, M. (2016). Aile danışmanlığı: Bir uygulama örneği. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(2), 109–120.
- DeVellis, R.F., 2017. *Ölçek Geliştirme: Kuram ve Uygulamalar*. Nobel Yayıncılık, Ankara.

- Dew, J. P. (2008). Debt change and marital satisfaction change in recently married couples. *Family Relations*, 57(1), 60–71. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2007.00483.x>
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2001). *Kur'an-ı Kerim meali*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Dölek, A. (2004). Sünnet ışığında cimrilik hastalığı ve tedâvî yolları. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4(2), 95-128.
- Dökmen, Ü. (2003). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Durğun, A. (2016). Aile içi problemler ve çözüm önerileri. *Mehir Aile Dergisi*, (3), 83–95.
- Erdim, E. (2018). *Uzak mesafe evliliklerinde kadınların yaşadıkları sorunlar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Erdim, S. (2022a). *Ailemde huzur istiyorum*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- Erdim, S. (2022b). *Eşimi anlamak istiyorum*. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- Ergeshkyzy, A. (2012). *Aile içi roller ve manevî yaklaşım*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.
- Erkılıç, M. M. (2020). *Aile içi iletişim kalıpları, benlik kavramı ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi.
- Erkuş, A. (2021). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I*. Pegem Akademi.
- Ertürk, Ö., Aydın, S., & Taş, B. (2022). *Bilimsel araştırma ve yazma teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE.
- Field, J. (2008). *Sosyal sermaye* (B. Bilgen & B. Şen, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Genç, Y., & Veli Baki, S. (2017). Eşler arası çatışmaya neden olan faktörler. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(21), 299–314.
- George, D., & Mallery, P. (2020). *IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A simple guide and reference* (16th ed.). Routledge.
- Görgün Baran, A. (2004). Türkiye’de aile içi iletişim ve ilişkiler üzerine bir model denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 31-42.

- Görgülü, M. (2019). *Evli bireylerin iletişimci biçimleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Gottman, J. M., & Silver, N. (2017). *Evliliği sürdürmenin yedi ilkesi* (E. Deniz, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Güçlü, M. (2014). İslam aile hukukunda eşlerin hak ve yükümlülükleri. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (32), 89–112.
- Hacı, Y. (2011). *Evlilik uyumunun empatik eğilim, algılanan aile içi iletişim ve çatışma çözme stillerine göre yordanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi.
- Helms, H. M., Supple, A. J., Hengstebeck, N. D., Wood, C. A., & Rodriguez, Y. (2019). Marital processes linking gender role attitudes and marital satisfaction among Mexican-origin couples: Application of an actor–partner interdependence mediation model. *Family Process*, 58(1), 197–213. <https://doi.org/10.1111/famp.12338>
- Hou, Y., Jiang, F., & Wang, X. (2019). Marital commitment, communication and marital satisfaction: An analysis based on actor–partner interdependence model. *International Journal of Psychology*, 54(3), 369–376. <https://doi.org/10.1002/ijop.12473>
- Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M., & Henry, R. G. (2014). Gender differences in marital satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 76(1), 105–129. <https://doi.org/10.1111/jomf.12077>
- Kadushin, A., & Kadushin, G. (2016). *Sosyal hizmet görüşme teknikleri*. (Ö. Karakuş & Y. Özdemir, Çev. Ed.). Ankara: Nika Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2022). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş* (25. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89–98.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2020). Research on marital satisfaction and stability in the 2010s: Challenging conventional wisdom. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 100–116. <https://doi.org/10.1111/jomf.12635>
- Kavut, S. (2015). *Kuşaklararası iletişim farklılıklarının aile içi iletişime etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Kıbaroğlu, S., & Ersoy, A. F. (2019). Evlilikte eşler arası yabancılaşma: Nitel bir araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(5), 407–417.

- Kılınçer, H. (2021). Aile danışmanlığında maneviyat boyutunun önemi. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (17), 263-273.
- Kongar, E. (1970). Türkiye'de aile: Yapısı, evrimi ve bürokratik örgütlerle ilişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(2), 58-83.
- Korkut, Y. (2001). Aile danışmanlığı ve aile terapisi hizmetleri. *Psikoloji Çalışmaları*, 22, 111-133.
- Köse, S. (2016). *Genetiğiyle oynanmış kavramlar ve aile medeniyetinin sonu*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları.
- Kurt, A. (2022). Çağdaş ailevi sorunların çözümünde İslami aile değerlerinin katkısına dair sosyolojik bir analiz. *Journal of Analytic Divinity*, 6(2), 284-314.
- Lavner, J. A., & Bradbury, T. N. (2010). Patterns of change in marital satisfaction over the newlywed years. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1171-1187. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00757.x>
- Lavner, J. A., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2016). Does couples' communication predict marital satisfaction, or does marital satisfaction predict communication? *Journal of Marriage and Family*, 78(3), 680-684. <https://doi.org/10.1111/jomf.12292>
- Lavner, J. A., Karney, B. R., Williamson, H. C., & Bradbury, T. N. (2017). Bidirectional associations between newlyweds' marital satisfaction and marital problems over time. *Family Process*, 56(4), 869-882. <https://doi.org/10.1111/famp.12264>
- Mehmet Zihni Sungur. (2018, Kasım 13). *Aşk, evlilik ve sadakatsizlik: Şeytan üçgeni* | Mehmet Zihni Sungur | TEDxIzmir [Video]. YouTube. Erişim Tarihi 12/08/2024. <https://www.youtube.com/watch?v=c-0BAJK2Z9g>
- Nazlı, S. (2018). *Aile danışmanlığı* (Genişletilmiş 14. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Nelson, T. S. (2020). *Kısa süreli çözüm odaklı aile terapisi* (D. Dölek, Çev.). Ankara: Apamer Psikoloji Yayınları.
- Olson, J. R., Marshall, J. P., Goddard, H. W., & Schramm, D. G. (2015). Shared religious beliefs, prayer, and forgiveness as predictors of marital satisfaction. *Family Relations*, 64(4), 519-533. <https://doi.org/10.1111/fare.12129>
- Ondaş, B. (2006). *Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimiyle ilgili görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öz, M., & Kısa, C. (2023). Cinsellik ve duygular: Bir gözden geçirme. *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (4), 211-228.
- Özcan, Ş. (2018). Dünya dinlerinde altın kural: Diğerkâmlık. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 285-308.

- Özdemir, A. A., & Kavak Budak, F. (2021). Eşler arasındaki iletişim becerilerinin kadına yönelik aile içi şiddete etkisi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi / Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 13(2), 406–411.
- Özasma, H. İ. (2021). *Eşler arası iletişim ve maneviyat*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi
- Özdamar, K. (2016). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme: Yapısal eşitlik modellemesi*. Nisan Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2019). *Müslümanca düşünme üzerine denemeler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2024). *Çözülme*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Saban, A., & Ersoy, A. (Eds.). (2019). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sezal, İ. (2014). *Sosyolojiye giriş*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. H. (2016). *Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler* (D. B. Çiftçi, Ed.). Ankara: Nika Yayınları.
- Solmaz, U. (2024). *Çalışanların iş kazası ve meslek hastalıklarına yönelik hak ve sorumluluk farkındalıkları: İşyeri sosyal hizmeti modeli* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].
- Sommers-Flanagan, R. (2017). *Klinik görüşme*. (G. Akbaş & L. Korkmaz, Çev.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Söylemez, İ. (2011). *Evlilik Uyum ve Aile İşlevleri Ölçeği geliştirme: güvenilirlik ve geçerlik çalışması* (Tıpta uzmanlık tezi). Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Şahin, H. (2009). *Aile ve akrabalık ilişkilerinden kaynaklanan sorunlar ve bu sorunların çözümünde din eğitiminin rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Şavran, T. G. (2018). *Nitel ve nitel araştırmalarda kullanılan araştırma teknikleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şeker, H., & Gençdoğan, B. (2014). *Psikolojide ve eğitimde ölçme aracı geliştirme*. Nobel Yayıncılık.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçmelerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Seçkin Yayıncılık.
- Şener, D. D. A., & Terzioğlu, P. D. G. (2008). Bazı sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4(13), 7-20.

- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4(14), 7-31.
- Şıvkın, M. (2014). *Evlilik ve aile hayatı*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Şıvkın, N. (2014). *Eşler arası iletişimde çocuğun konumuna psiko-sosyal bakış*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *Ailenin korunması ve güçlendirilmesi vizyon belgesi ve eylem planı (2024–2028)*. Erişim Tarihi 03/05/2025. <https://ulusaleytem.aile.gov.tr/media/m1garif1/ailenin-korunmasi-ve-gu-c-lendirilmesi-vizyon-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>
- Tarhan, N. (2023a). *Aile okulu ve evlilik* (28. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2023b). *Bilinçli aile olmak*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2023c). *Son sığınak aile*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tatlıhoğlu, K., & Küçükköse, İ. (2015). Türkiye’de kadına yönelik şiddet: Nedenleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (DÜSBED)*, 7(13), 194–209.
- Taylan, H. H. (2009). Türkiye’de köy ailesinde aile içi ilişkiler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 117–138.
- Tuna, F. (2016). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Türkseven, A., Söylemez, İ., & Dursun, P. (2020). Cinsel işlev bozuklukları ile evlilik uyumu arasındaki ilişki. *Kriz Dergisi*, 28(1), 9–20.
- Ünal, S. (2013). Sistemik aile terapilerinde temel kavramlar. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics*, 6(1), 32–37.
- Üvez Çoban, E. A. (2018). *Evli çiftlerde sosyal sorun çözme becerileri ile evlilik uyumları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Veli Baki, S. (2017). *Evliliğin ilk on yılında aile içi iletişim bozukluklarının aile üzerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Vural Batık, M., & Kalkan, M. (2017). Evlilikte algılanan sorun çözme becerileri ve evlilik doyumu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2630–2646.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, (46), 74-85.
- Yavuz, H. (2008). İslam’da aile kurumu ve önemi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (25), 203–218.

- Yavuzer, H. (2014). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan, K. (2024). *Evli bireylerin internet kullanımının birbirleriyle olan iletişimlerine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi.
- Yazgan, M. (2017). *Aile içi ilişkiler odaklı iletişim*. İstanbul: Der Yayınları.
- Yenel, V. N. (2023). *Evli bireylerin iletişim becerilerinin evlilik yaşam doyumu ve aile yılmazlığına etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Yıldırım, B. (2020). Sosyal hizmet uygulamasında bowen'ın aile sistemleri yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(47), 287-312.
- Yılmaz, D. (2016). *Evli bireylerin yaşadıkları sorunların ve aile danışmanlığından beklentilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, E. ve Zinderen, İ. E. (2023). Türk sinemasında erkekliğin dönüşümü ve erkeklik krizine ilişkin bir analiz. *Etkileşim*, 11(2), 144-174.
- Yılmaz, Z. (2021). *Kentleşmenin aile yapısı üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2017). *Bireylerle ailelerle gruplarla ve toplumla sosyal hizmet*. Nar Yayınevi.
- Zastrow, C., Kirst-Ashman, K. K., & Ashman, A. M. (2016). *İnsan davranışı ve sosyal çevre 1: Bebeklik, çocukluk, ergenlik* (D. B. Çiftçi, Ed.). Ankara: Nika Yayınları.
- Zencirkıran, M. (Ed.). (2016). *Dünden bugüne Türkiye'nin toplumsal yapısı* (5. baskı). Ankara: Dora Yayıncılık.
- Zencirkıran, M. (2018). *Sosyoloji* (7. Baskı). Ankara: Dora Yayıncılık.
- Zimbardo, P. G., & Gerrig, R. J. (2015). *Psikoloji ve yaşam: Psikolojiye giriş* (19. baskı, G. Sart, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Zyphur, J.M., Bonner, V.C., & Tay, L., 2023. Structural Equation Modeling in Organizational Research: The State of Our Science and Some Proposals for Its Future. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior* 10, 495–517.

EK

EK 1: Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 12.12.2024-E.428750

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-428750
Konu : 79/15 Berna AÇIKGÖZ

12.12.2024

Sayın Berna AÇIKGÖZ

İlgi : 06.12.2024 tarihli ve E--050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 11.12.2024 tarihli ve 79 sayılı toplantısında alınan "15" nolu karar ile Berna AÇIKGÖZ'ün başvurusu uygun görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Selim İNANÇLI
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: BSR9UEKSPK-Pis Kodu: 99682

Belge Takip Adresi : <https://sakarya.gov.tr/belgeTakip?belgeId=BSR9UEKSPK&ad=428750>

Adres: Eskişehir Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KUT Adres:

sakaryayunivresitesi@hs01.kcp.tr

Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31

e-Posta: onuzkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ: www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Haceriye Babacan
Unvanı: Birim Etnik Sorumlusu

EK 2: Anket Formu

Değerli katılımcı;

Bu anket formu, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü bünyesinde “Aile Sorunlarının Önlenmesinde Aile İçi İletişimin Etkisi” adlı yüksek lisans tezi kapsamında kullanılacaktır. Bu çalışma ailede var olan ailevi sorunların kaynaklarını ve aile içi iletişimin sebep olduğu sorunları belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Siz ve ailenizle ilgili soruların bulunduğu forma cevap verirken size en yakın gelen seçeneği işaretleyiniz. Araştırmaya katılmanız gönüllülük ve gizlilik esasına dayalıdır. Verileriniz kesinlikle kimseyle paylaşılmayacaktır. Verdiğiniz gerçekçi ve samimi cevaplar bu alanda olan sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır. Ankete katıldığınız ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Prof. Dr. Yusuf GENÇ

Berna AÇIKGÖZ

Danışmanı

Yüksek Lisans Öğrencisi

S1. Cinsiyetiniz:

1. Kadın ()

2. Erkek ()

S2. Yaşınız:

S3. Eğitim durumunuz:

1. Okur-yazar değil ()

2. İlköğretim()

3. Lise()

4. Önlisans()

5. Lisans

6. Yüksek lisans/ Doktora()

S4. Eşinizin eğitim durumu:

1. Okur-yazar değil()

2. İlköğretim()

3. Lise()

4.Önlisans()

5. Lisans

6. Yüksek lisans/

doktora()

S5. Mesleğiniz:

S6. Eşinizin mesleği:

S7. Eve giren Aylık gelir:

S8. Eşinizle nasıl evlendiniz?

1. Görücü usulü()

2. Anlaşarak()

3. Yarı görücü

usulü()

4. Diğer()

S9. Aile tipiniz:

1. Çekirdek()

2. Geniş()

S10. Kaç yıldır evlisiniz?

S11. Kaç yaşında evlendiniz?.....

S12. Kaç çocuğunuz var?.....

S13. Bu kaçınıcı evliliğiniz?

S14. Aile içi sorunlarınızı çözerken nasıl bir yol izliyorsunuz? (Yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz.)

1. Ailece karşılıklı konuşarak, sorunları çözmeye çalışırız. ()
2. Konuşuyoruz fakat aldığımız kararları uygulayamıyoruz. ()
3. Tartışıyoruz ama sorunlarımızı çözemiyoruz. ()
4. Sorunu eşime anlatırım ve onun dediği olur. ()
5. Sorunların çözümünü zamana bırakırız. ()
6. Bir uzmana (psikolog, aile danışmanı, sosyal hizmet uzmanı vb.) başvururuz. ()

S15. Eşinizle yaşadığınız sorunları <u>yaşama sıklığınızı</u> işaretleyiniz.	Hiç	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Çocuklarla ilgili konular					
2.Eşlerin aile ve akrabalarla ilgili anlaşmazlıkları					
3.Cinsel sorunlar					
4.Kıskançlık					
5.Şiddet					
6.Maddi sorunlar					
7.Aile içi iletişim sorunları					
8.Kültür ve kişilik farklılığından kaynaklı sorunlar					
9.Evde iş bölümü ile ilgili sorunlar					
10.Kötü alışkanlıklar (alkol, kumar vb.)					
11.Eşlerin birbirine kötü davranmasıyla ilgili sorunlar					
12.Aile fertlerinin ağır duygusal ve psikolojik sorunlar yaşaması					
13.Eşlerin birbirilerine karşı ilgisizliği					
14.Güvensizlik					

S16. Aile içi yaşadığınız sorunlarda kimlerden yardım alıyorsunuz? (Yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz.)

- 1.Eşimden () 2. Anne-babamdan 3. Çocuklarımdan 4. Akrabalarımdan ()
5. Komşularımdan veya arkadaşlarımdan ()
- 6.Bir uzmandan (Psikolog, aile danışmanı vb.) ()
- 7.Hiç kimseden yardım almıyorum. ()

S17. Aşağıda yer alan ifadelerden kendinize uygun bulduğunuzu işaretleyiniz.	Hiç	Nadiren	Bazen	Sık Sık	Her Zaman
1. Birçok konuda eşimin desteğini hissedirim.					
2. Aile içinde birbirimizle yüksek sesle konuşuruz.					
3. Eşimle kavga etmeden herhangi bir konuda karara varamayız.					
4. Eşimle muhabbet ederiz.					
5. Tartışmanın büyümemesi için genelde susan ben olurum.					
6. Bir şey söylemesem de eşim beden dilimden beni anlar.					
7. Çocuklarla ilgili kararlarda benim dediğim olur.					
8. Sorunlarımızın çoğunlukla eşimden kaynaklandığını düşünüyorum.					
9. Eşim hatalı olduğu bir konuda rahatlıkla özür diler.					
10. Eşim söylemek istediklerini alaycı ve kinayeli şekilde söyler.					
11. Kırıldığım, kaygılandığım, üzüldüğüm bir durumu eşime rahatlıkla ifade ederim.					
12. Akrabalarımızla yaşadığımız sorunlar eşimle ilişkiyi kötü etkiler.					
13. Bağırarak veya çığırarak da olsa istediğim bir şeyi eşime yaptırım.					
14. Yemeklerde hep birlikte olur ve sofrada sohbet ederiz.					
15. Yaşadığım bir durumu eşimle rahatlıkla paylaşıyorum.					
16. Eşimle tartışmalarımızda çoğunlukla ben haklıyım.					
17. Uzlaşmaya varamadığımız zaman sakinleşene kadar konuşmayı ertelerim.					
18. Sevgimi eşime belli ederim.					
19. Cinsel taleplerimizi birbirimize ifade etmekte zorlanırsınız.					
20. Ev, çocuk ve giderler gibi zorunlu konular dışında birbirimizle pek konuşmayız.					
21. Eşim problemlerini benimle rahatlıkla paylaşır.					
22. Eşim tarafından değer gördüğümü hissediyorum.					
23. Sorun yaşadığımızda alttan alan hep ben olurum.					
24. Eşim anlattıklarını ilgiyle dinler.					
25. Bir konuda karar verirken sadece benim kararım yeterlidir.					
26. Eşimin beden dilinden ne demek istediğini anlarım.					
27. Birbirimizin istek ve ihtiyaçlarına karşı anlayışlıyızdır.					
28. Ben hatalı olduğum bir konuda eşimden özür dilerim.					
29. Eşim beni sürekli eleştirir ve yargılar.					
30. Eşim duygularını benimle paylaşmaz.					
31. Eşimle birlikte zaman geçiririz, bir şeyler yaparız.					
32. Evlilikte bir taraf daha fazla sorumluluk alabilir.					
33. Eşim duygularımı ve düşüncelerimi önemser.					
34. Eşimle birbirimize isteklerimizi emir verme şeklinde ifade ederiz.					
35. Ailemizle/ evliliğimizle ilgili konularda istişare ederiz/ ortak karar veririz.					
36. Eşim bana sevgisini gösterir/hissettirir.					
37. Cinsel taleplerimiz konusunda uyumluyuz.					
38. Eşimle iletişim kurmakta zorlanırım.					
39. Birbirimizin sınırlarına karşı saygılıyız					

Ek 3: Araştırmada Yararlanılan Ölçeklerin İzin Talepleri ve İzinleri

izin talebi

----- Forwarded message -----

Gönderen: **ibrahim söylemez**

Date: 10 Ara 2024 Sal, 15:44

Subject: Re: izin talebi

To: Yusuf Genç

Cc: ·

Merhaba sayın hocam, tabii ki.

Yusuf Genç

şunları yazdı (22 Kas 2024 15:22):

Sayın hocam,

Sakarya Üniversitesi Sosyal hizmet Anabilim dalı kapsamında bir yüksek lisans öğrencime "Aile sorunlarının önlenmesinde aile içi iletişimin etkisi" konulu tez çalışması yapmaktayız. Sizin uzmanlık tezinizde geliştirdiğiniz ölçek soruları bizim çalışmamızı kapsamaktadır. Bunları kullanabilmemiz için zati alinizden izin talep ediyoruz. Ölçekte çok soru var. Biz bazı sorularını kaynak göstererek kullanabilir miyiz. iyi çalışmalar. Saygılarımla

--

Prof. Dr. Yusuf GENÇ
Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı
Toplumsal Gelişme ve Sosyal Politika Anabilim Dalı Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Berna AÇIKGÖZ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Bölümü	Sosyal Hizmet
Makale ve Bildiriler	
1. Açıkgöz, B., Akyüz, İ., & Alsancak, F. (2024). Sosyal Belediyecilik ve Sosyal Hizmet İlişkisi Üzerine Yapılan Çalışmaların İncelenmesi. 19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 83-96. https://doi.org/10.52835/19maysbd.1430283	